

“Back to your roots”

Wat afgestudeerde jonge hoogopgeleiden beweegt om al dan niet terug te keren naar hun herkomstregio

Nada van der Lee - 4181549
Begeleider: Dr. G.W. Mollenhorst
3 Juli 2015

“Back to your roots”

*Wat afgestudeerde jonge hoogopgeleiden beweegt om al dan niet terug te keren naar hun
herkomstregio*

Nada van der Lee - 4181549

Masterthesis 2015

Stadsgeografie
Sociale geografie & Planologie
Faculteit Geowetenschappen
Universiteit Utrecht

Begeleider Universiteit Utrecht: Dr. G.W. Mollenhorst
Begeleider gemeente Goes: Drs. C. van den Wijngaard

Datum: 3 Juli 2015

Afbeelding voorkant:
(Kundalini Yoga Amsterdam, 2015)

Voorwoord

Deze masterthesis maakt deel uit van het masterprogramma Stadsgeografie – Urban Geography, een deelwetenschap van Sociale Geografie & Planologie binnen de faculteit Geowetenschappen. Binnen Stadsgeografie wordt gekeken naar de ontwikkeling van stedelijke gebieden. Hierbij wordt in het bijzonder gekeken naar de verschillende actoren in een stedelijk gebied, zoals bedrijven en inwoners. Effecten van verschillende ontwikkelingen binnen een stad, zoals demografische en economische veranderingen, worden in dit vakgebied in kaart gebracht. Hierbij kan onderzocht worden of actoren zich als gevolg van deze veranderingen anders gaan gedragen, en of/hoe de stedelijke ontwikkeling beïnvloed wordt.

In deze thesis wordt ingezoomd op de demografische en economische ontwikkelingen in regio Goes. Hierin wordt onderzocht in hoeverre jonge hoogopgeleiden na een vervolgstudie te hebben afgerond, terugkeren naar hun herkomstregio Goes, en welke factoren van invloed zijn op de woonkeuze van jonge hoogopgeleiden uit deze regio.

Aangezien ik zelf uit regio Goes kom was dit onderzoek voor mij heel interessant om uit te voeren. De problematiek waar de regio mee kampt was namelijk direct op mijn woonomgeving van toepassing. Mijn motivatie om het onderzoek tot een goed einde te brengen groeide hierdoor iedere dag.

Ik wil graag mijn begeleider vanuit de universiteit Utrecht bedanken voor zijn hulp en adviezen tijdens dit afstudeertraject. Hij liet mij iedere keer weer een andere kant van het verhaal zien waardoor ik kritisch naar het onderzoek kon kijken. Ook wil ik Cock van den Wijngaard en Albert Boonman van de gemeente Goes bedanken. Zij wisten iedere keer weer al mijn vragen te beantwoorden en mij gerichte feedback te geven. Zij waren mijn grootste bron van informatie over alles wat er in regio Goes afspeelde. Tevens wil ik alle andere collega's van de gemeente bedanken voor hun hulp, hun kritische blik en toen het nodig was hun luisterend oor. Ook wil ik iedereen in mijn omgeving bedanken voor de steun en interesse in het onderzoek.

Ten slotte wil ik de verschillende middelbare scholen van Goes en de respondenten van de enquête bedanken voor hun medewerking aan dit onderzoek. Zonder hen was dit onderzoek niet mogelijk geweest.

Nada van der Lee, Kapelle

Samenvatting

De gemeente Goes is een middelgrote gemeente in de provincie Zeeland. De gemeente kenmerkt zich door de centrumfunctie voor veel omliggende gemeenten, namelijk: Kapelle, Borsele, Noord-Beveland en Reimerswaal. Veel scholieren van de middelbare scholen in Goes komen uit deze omliggende gemeenten. Het aanbod vervolgoopleidingen voor deze scholieren is in Zeeland echter krap. Om deze reden wijken scholieren uit naar steden buiten Zeeland. Naast dit proces is in de gehele regio sprake van een veranderende bevolkingsopbouw als gevolg van de vergrijzing. Daarnaast heeft de regio de afgelopen jaren te maken gehad met en stagnerende economie als gevolg van de economische recessie. De arbeidsmarkt voor hoogopgeleiden is krap waardoor veel jonge hoogopgeleiden zich niet in de regio vestigen (Gemeente Goes, 2014; Zeeuws Planbureau, 2015).

Als gevolg van deze invloeden richt de City Marketing strategie van Goes zich op het aantrekkelijk maken van Goes als zowel woonlocatie als werklocatie (Gemeente Goes, 2014). De vestiging van bedrijven en hoogopgeleiden heeft namelijk een positieve invloed op de arbeidsmarkt en de samenleving (Florida, 2002; Turok & Mykhnenko, 2007). De wegtrek van jonge hoogopgeleiden (HBO- en WO-gediplomeerden) wordt ook wel een 'braindrain' genoemd (Docquier & Rapoport, 2009).

Dit onderzoek richt zich op de factoren die van invloed zijn op de keuze van jonge hoogopgeleiden om al dan niet terug te keren naar de herkomstregio. Hierbij staat het studieproces en de contacten met de herkomstregio tijdens de studie centraal. In dit onderzoek wordt onderzocht of er daadwerkelijk sprake is van een braindrain in regio Goes. Met de uitkomsten van dit onderzoek wordt een advies aan gemeente Goes geleverd. Dit advies richt zich op het aandragen van factoren die gebruikt kunnen worden voor het opstellen van beleid om jonge hoogopgeleiden aan te trekken en te behouden. De hoofdvraag van dit onderzoek luidt als volgt: *Wat zijn de factoren die van invloed zijn op het al dan niet terugkeren van jonge hoogopgeleiden naar regio Goes na de studie, en hoe kan de gemeente Goes hierop inspelen zodanig dat deze jonge hoogopgeleiden zich blijvend vestigen in de regio?*

Dit onderzoek is uitgevoerd door middel van een kwantitatieve methode, namelijk een online enquête. De onderzoeksgroep bestaat uit oud-scholieren van drie middelbare scholen uit Goes die tussen 2004 en 2010 hun HAVO- of VWO-diploma hebben behaald. Jongeren die tussen 2004 en 2010 dit diploma hebben behaald, hebben in de tussentijd de mogelijkheid gehad om een of meerdere vervolgstudies af te ronden. Daarnaast is deze onderzoeksgroep tussen de twintig en dertig jaar oud, waarmee ze onder 'jonge' hoogopgeleiden vallen (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koningsrelaties, 2013). De drie middelbare scholen die benaderd zijn, zijn het Calvijn College, het Goese Lyceum en het Ostrea Lyceum.

De vestiging van jonge hoogopgeleiden vindt plaats aan de hand van het verhuisproces. Het verhuisproces bestaat uit drie delen, namelijk het ontstaan van een verhuismotief, de woonwensen en de daadwerkelijke woonkeuze. Uit de academische literatuur blijkt dat verhuismotieven ontstaan als gevolg van een verandering in de levensfase (Mulder & Hooimeijer, 1999) en het willen uitdragen van een leefstijl (Frenkel e.a., 2013; Smith & Olaru, 2013). Ook ontstaat een verhuismotief wanneer de relatieve afstand tot familie, werk en recreatie als te groot wordt ervaren (Akiva & Bowman, 1998).

De woonwensen bestaan uit wensen met betrekking tot de woning en de woonomgeving. De prijs van de woning heeft een belangrijke invloed op de keuze van de woonlocatie (Blijie e.a., 2009). Bij de woonomgeving is de afstand tot de diverse voorzieningen van belang bij de keuze van de woonlocatie (Gleaser e.a., 2001). Tevens zijn baanmogelijkheden (Darchen & Tremblay, 2010), groenvoorzieningen (Marlet, 2009), lokale banden en lokaal sociaal kapitaal (Mulder, 2007), opleidingsmogelijkheden (Mulder, 2007), het imago en de veiligheid (Smith & Olaru, 2013) van belang.

De woonkeuzen worden beïnvloed door woonwensen en middelen en beperkingen. Deze zijn gerelateerd aan de financiële situatie (Mulder, 2007), het woonsegment (Mulder & Wagner, 1998), de gezinssamenstelling (Mulder & Hooimeijer, 1999) en het lokaal sociaal kapitaal (Mulder, 2007).

Uit dit onderzoek blijkt dat er daadwerkelijk sprake is van een braindrain in regio Goes. De sociale aspecten hebben de grootste invloed op het terugkeren naar de regio. Zo blijken respondenten vaker in regio Goes te wonen wanneer zij tijdens de studie wekelijks of maandelijks terug zijn gekeerd naar de regio. Ook blijkt dat jonge hoogopgeleiden vaker in regio Goes wonen wanneer zij groenvoorzieningen, de aantrekkelijke huizenmarkt en de veiligheid belangrijk vinden bij de keuze voor een woonlocatie. Tevens wordt regio Goes gezien als een geschikte locatie voor het opvoeden van kinderen. Uit het onderzoek blijkt dat de verbondenheid met een kerkgenootschap van invloed is op de terugkomst naar de regio. Dit is in de academische literatuur niet naar voren gekomen.

Jonge hoogopgeleiden blijven weg uit regio Goes vanwege het beperkte aanbod van banen en de te grote afstand naar voor hen interessant werk. Tevens is het gebrek aan diversiteit aan voorzieningen en de bereikbaarheid een reden om niet terug te keren naar regio Goes.

De regio wordt door jonge hoogopgeleiden die momenteel in regio Goes wonen, beoordeeld als een gezellige plek die als thuis wordt gezien. Deze groep is echter ontevreden over het woningaanbod, de winkeltijden op zondag, het aanbod aan banen en het aanbod aan culturele voorzieningen en activiteiten.

Jonge hoogopgeleiden die niet in regio Goes wonen, zien de regio als niet-bruisend, saai en conservatief. Hierbij speelt de aanwezige signatuur van bepaalde bevolkingsgroepen een rol. Een deel van de respondenten geeft echter aan dat de aantrekkelijke huizenmarkt een reden is om binnen tien jaar terug te willen verhuizen naar de regio. Ook de contacten met familie en vrienden spelen hierin een rol.

Kansen voor regio Goes liggen op het gebied van de lokale sociale banden. Door de jongeren tijdens de studieperiode aan de regio te blijven binden kunnen de banden met de herkomstregio onderhouden en versterkt worden. Hierdoor wordt de kans groter dat zij terug zullen keren naar de herkomstregio.

Inhoud

Voorwoord	5
Samenvatting.....	7
1. Inleiding	13
1.1 Aanleiding	13
1.1.1 Studieproces	15
1.1.2 Maatschappelijke relevantie	16
1.1.3 Wetenschappelijke relevantie	18
1.2 Probleemstelling en onderzoeksvragen.....	19
1.3 Leeswijzer.....	20
2. Demografische en economische positie van Zeeland en regio Goes	21
2.1 Demografische situatie	21
2.2 Economische situatie	24
2.3 Conclusie demografische en economische positie	26
3. Theoretisch kader	27
3.1 Belang hoogopgeleiden in een stad.....	27
3.1.1 De creatieve klasse en de creatieve stad.....	28
3.1.2 De aantrekkelijke stad	28
3.2 Verhuismotieven.....	29
3.2.1 Levensfase	29
3.2.2 Leefstijl.....	32
3.2.3 Conclusie verhuismotieven.....	33
3.2.4 Hypothesen.....	33
3.3 Woonwensen	34
3.3.1 Woonlocatie.....	34
3.3.2 Woning.....	37
3.3.3 Vrijwillige of niet-vrijwillige verhuizing.....	38
3.3.4 Conclusie woonwensen	38
3.3.5 Hypothesen.....	39
3.4 Woonkeuzen	40
3.4.1 Conclusie woonkeuzen	41
3.4.2 Hypothesen.....	41
4. Opzet empirisch onderzoek.....	42
4.1 Conceptueel model	42
4.2 Operationalisering hypothesen.....	43
4.2.1 Verhuismotieven.....	44
4.2.2 Woonwensen.....	47
4.2.3 Woonkeuzen.....	50

4.3 Uitvoering onderzoek.....	51
4.3.1 Onderzoeksontwerp	51
4.3.2 Explorerend en toetsend onderzoek	51
4.3.2 Kwantitatieve onderzoeksmethode	52
4.3.4 Uitvoering	52
4.3.4 Betrouwbaarheid en validiteit.....	53
4.3.4 Respons.....	54
5. Resultaten – Mate van terugkomst.....	56
5.1 Middelbare school periode.....	56
5.2 Vervolgstudie	58
5.3 Huidige situatie	61
5.4 Verwachte terugkomst.....	64
5.5 Imago regio Goes	67
5.6 Conclusie	68
6. Resultaten - Factoren van invloed op terugkomst	70
6.1 Verhuismotieven.....	70
6.1.1 Hypothese 1.....	70
6.1.2 Hypothese 2.....	72
6.1.3 Hypothese 3.....	74
6.1.4 Toetsing	75
6.1.5 Conclusie.....	80
6.2 Woonwensen	82
6.2.1 Hypothese 4.....	82
6.2.2 Hypothese 5.....	84
6.2.3 Toetsing	85
6.2.4 Conclusie.....	87
6.3 Woonkeuzen	89
6.3.1 Hypothese 6.....	89
6.3.2 Toetsing	91
6.3.3 Conclusie.....	91
6.4 Leefstijlen	92
6.4.1 Leefstijlen van de inwoners van regio Goes	92
7. Resultaten - Inpassing factoren voor beleid.....	93
7.1 Vervolgopleidingen en werkgelegenheid	93
7.2 Ondernemen	93
7.3 Bereikbaarheid	94
7.4 Woningmarkt	94
7.5 Aanbod voorzieningen en culturele activiteiten.....	95

7.6 Imago regio Goes	96
8. Conclusies en aanbevelingen	97
8.1 Conclusies.....	97
8.1.1 Mate van terugkomst	97
8.1.2 Factoren van invloed op terugkomst.....	98
8.2 Aanbevelingen.....	100
8.2.1 Vervolgopleidingen en werkgelegenheid	100
8.2.2 Woningmarkt	100
8.2.3 Aanbod voorzieningen en culturele activiteiten	101
8.2.4 Imago	101
8.2.5 Tot slot	101
9. Discussie en aanbevelingen vervolgonderzoek.....	102
10. Bibliografie.....	103
Bijlage 1 - Enquête.....	107
Bijlage 2 - Hypothese 1 tot en met 3	114
Analyse 1	114
Analyse 2	116
Analyse 3	118
Bijlage 3 - Hypothese 4 en 5	120
Kruistabellen	120
Reliability analyse.....	126
Factor analyse	129
Logistische regressie	133
Bijlage 4 - Hypothese 6.....	135

Van Zeeuwse Babbelaar tot Haags Hopje

Menno de Bruyne

“Als je uit de zware zeeklei van ‘Peeland’ [Noord-Beveland] bent getrokken, kun je dan wel aarden op het duinzand van de residentie? Die vraag wordt me als ik op m’n geboortegrond kom nogal eens gesteld, zo van: een Zeeuwse babbelaar is toch geen Haags Hopje? Kun je als Zeeuw uit de polder wennen in de grote stad Den Haag?”

Ja. Dat kan. Zo’n 39 jaar geleden dacht ik daar heel anders over. Ik ben opgegroeid in de landelijke rust van Colijnsplaat, Noord-Beveland. Toen in 1957 helder werd dat ik eraan kwam, moest diep in de nacht ‘het bootje’ tussen Kortgene en Wolphaartsdijk uitvaren om m’n moeder snel naar Goes te brengen. In de Ganzenstad ging ik 12 jaar later ook naar de middelbare school. Wat een Tijd! Wandelen in de polder, zwemmen in de Oosterschelde, fietsen onderaan de dijk. Thuis in Zeeland!

Daarna studeerde ik zes jaren in Leiden. Maar in al die jaren trok het Zeeuwse land me zó sterk, dat ik nóóit een weekend in Leiden over ben gebleven. Sterker nog, als ik op maandag weer met de trein naar Holland reisde, bleven m’n gedachten achter ‘op Colijn’. En als ik op vrijdag achter Bergen op Zoom de bruggen bij de Kreekraksluizen op zag doemen, leefde ik weer op. Voor mezelf lag m’n toekomst in Zeeland.

Het liep anders.

In Leiden studeerde ik politieke wetenschappen. Dan is Den Haag natuurlijk wel heel dichtbij – zelfs letterlijk. Nog tijdens mijn studie was ik dan ook regelmatig in de Hofstad te vinden. [...] Ik herinner me nog goed de eerste Haagse politicus die ik ‘in het wild’ op straat tegenkwam. Ook zat ik vaak op de publieke tribune van de Tweede Kamer. Waar het over ging, en hoe saai het ook was, dat interesseerde me niks. Ik vond het mooi om erbij te zijn en het te zien. “Als ik daar toch eens zou mogen werken” dacht ik dan, ervan overtuigd dat dat voor mij, jongetje uit Colijnsplaat, wel een droom zou blijven.

[...] Uiteindelijk is de Tweede Kamer m’n tweede thuis geworden [...].

Dus ja, de Zeeuwse babbelaar is een Haags Hopje geworden...

Citaat uit Vivace ‘het betere leven in Zeeland’.

Vivace is een gratis lifestyle magazine uit Zeeland. Hierin wordt onder andere informatie gegeven over mode en wonen. Zeeland en Zeeuwen staan centraal in dit blad. In de zomer editie 2015, jaargang 16 p. 80, kwam het verhaal van de Zeeuwse Hagenees Menno de Bruyne aan bod. Hij vertelt zijn verhaal over hoe een Zeeuwse babbelaar een Haags Hopje werd, en wat zijn band met Zeeland is.

1. Inleiding

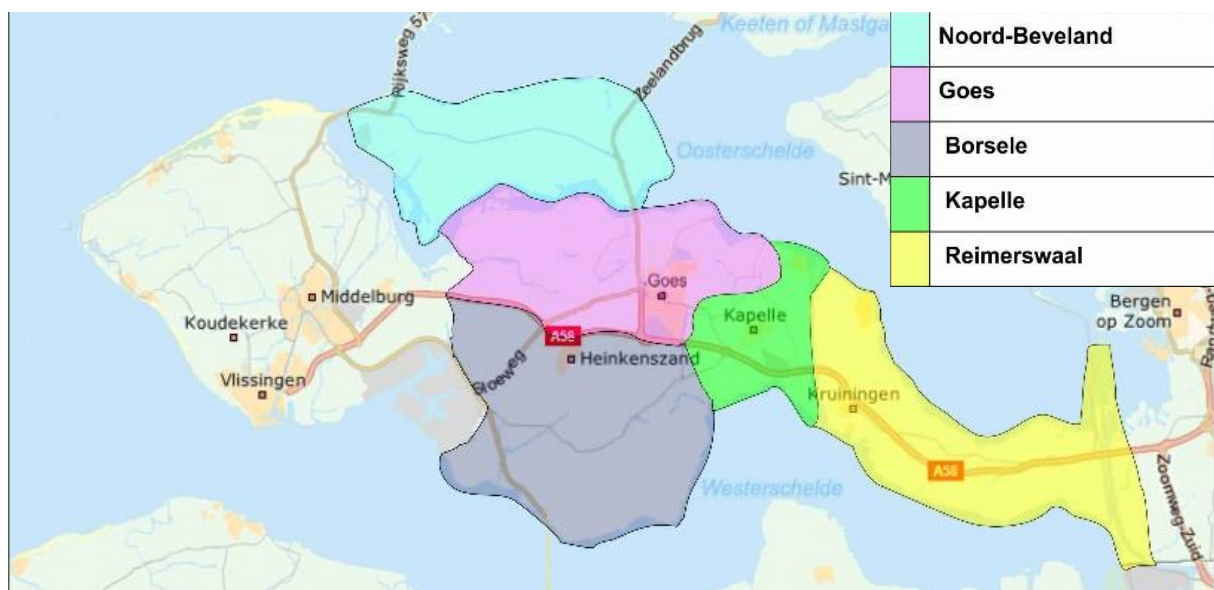
Dit onderzoek naar de motieven van jonge hoogopgeleiden om terug te keren naar de regio waar ze op de middelbare school hebben gezeten heeft verschillende aanleidingen. In dit hoofdstuk zijn deze aanleidingen nader toegelicht en is de relevantie van het onderzoek aangegeven. Zowel de maatschappelijke als de wetenschappelijke relevantie is toegelicht. Ten slotte zijn de hoofdvraag en de daarbij horende deelvragen weergegeven die in dit onderzoek gehanteerd worden.

1.1 Aanleiding

De gemeente Goes is een middelgrote gemeente, gelegen in de provincie Zeeland, met ruim 37.000 inwoners (Goes, 2015). De gemeente heeft de laatste jaren als gevolg van de economische recessie te maken met een stagnerende economie. Een daling is merkbaar in de verkoop van bedrijfsgrond, in de kantorensector en in de binnenstad groeit de leegstand, en de arbeidsmarkt voor hoogopgeleiden (HBO of WO afgestudeerden) is krap. De City Marketing strategie van Goes richt zich op het aantrekkelijker maken van Goes als zowel woonlocatie als werklocatie. De vestiging van bedrijven en hoogopgeleiden heeft een positieve invloed op onder andere de arbeidsmarkt en de samenleving (GemeenteGoes, 2014).

Hoogopgeleiden hebben de mogelijkheid om na de middelbare school te gaan studeren. Deze middelbare school ligt vaak in de directe omgeving van het woonadres. Leerlingen van de middelbare scholen in Goes komen uit verschillende omliggende gemeenten, namelijk: Kapelle, Noord-Beveland, Reimerswaal en Borsele. Dit gebied wordt ook wel regio Goes genoemd, zie figuur 1.

Figuur 1 Regio Goes per gemeente, Ondergrond: (Luniek, 2015) Bewerkt door auteur

Leerlingen van de verschillende middelbare scholen in Goes, die kiezen voor een HBO- vervolopleiding, kunnen voor sommige opleidingen in Zeeland terecht bij de Hogeschool Zeeland in Vlissingen. Voor veel studies moet uitgeweken worden naar plaatsen buiten Zeeland. De situatie voor universitaire studies is vergelijkbaar. Beperkte mogelijkheden zijn aanwezig op het kleinschalige Universiteit College Roosevelt in Middelburg. Voor het overgrote deel van de studies moeten studenten naar Rotterdam, Tilburg of verder. Een direct gevolg hiervan is een daling van het aantal inwoners (Rogers, 1979) tussen de twintig en vijfentwintig jaar (Scoop, 2009, p. 11). Een indirect gevolg is een veranderende leeftijdsopbouw van de bevolking op langere termijn waardoor vergroening en vergrijzing ontstaat (Scoop, 2014, p. 8). Van de studenten die aan de universiteit gaan studeren trekt

80% weg uit de provincie (Scoop, 2015, p. 7) Een groot deel van de HBO- en WO-studenten keert na hun studie elders in Nederland te hebben voltooid, niet meer terug (Scoop, 2009, p. 15).

Door de wegtrekkende jonge hoogopgeleiden is een krapte op de arbeidsmarkt in Zeeland ontstaan, wat van invloed is op de vestiging van bedrijven. Het aantal personen in Zeeland met een universitaire studie is tussen 2009 en 2013 met 14% gedaald (Scoop, 2014, p.6).

Het vertrek van jonge hoogopgeleiden uit een gebied wordt ook wel braindrain genoemd (Docquier & Rapoport, 2009). Het gaat hier om jonge hoogopgeleiden die na de studie in de studiestad blijven wonen, en om jonge hoogopgeleiden die vertrekken uit hun herkomstregio om elders werk te vinden, of te gaan wonen. Vaak gaan deze jonge hoogopgeleiden in een roltrapregio wonen. Deze regio's bieden mogelijkheden om als jonge starter een arbeidscarrière op te starten en op te klimmen op de sociale ladder. De vier grote steden van de Randstad G4: Amsterdam, Den Haag, Utrecht en Rotterdam, worden gezien als roltrapregio, waarvan Rotterdam in mindere mate. Deze vier steden voldoen aan drie kenmerken van de roltrapregio (Fielding, 1992):

- Jonge mensen trekken naar de regio voor studie of werk
- In de regio zijn voldoende mogelijkheden om te groeien op de arbeidsmarkt en woningmarkt.
- Wanneer de inwoners midden in hun carrière, of aan het einde van hun carrière staan, verlaten zij de regio om elders te gaan wonen.

Naast de G4 in de Randstad voldoen Groningen, Arnhem, Nijmegen, Enschede, Eindhoven, Den Bosch en Breda aan de kenmerken van een roltrapregio (Harts, 2015).

Tegenwoordig zijn er een aantal zaken aan het veranderen in de theorie van Fielding (1992). Een van die zaken is het feit dat steeds minder inwoners een stad verlaten wanneer zij in het midden of aan het eind van hun carrière staan. Figuur 2 laat deze situatie zien. Door de nieuwe mogelijkheden die voor gezinnen geboden worden om in de stad te (blijven) wonen, is het vertrek van deze groep uit de stad afgenomen (Planbureau voor de Leefomgeving, 2015).

Figuur 2 Roltrapprocces (Planbureau voor de Leefomgeving, 2015)

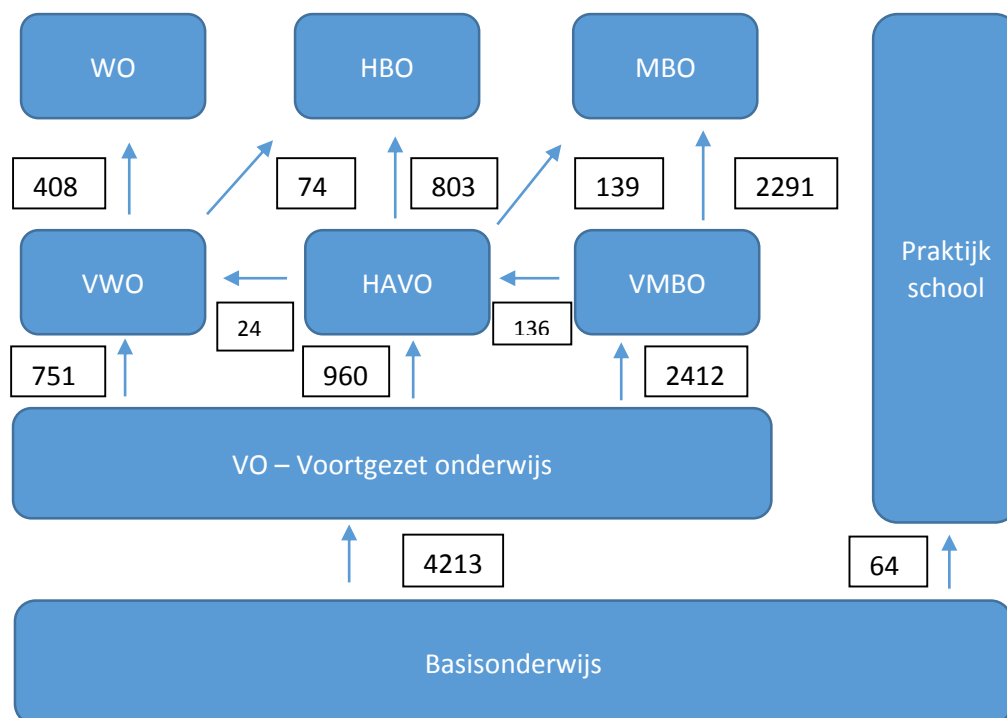
Regio Goes heeft te maken met studenten die naar grote steden trekken, vaak roltrapregio's, om daar te gaan studeren. Dit onderzoek heeft dan ook als doel inzicht te geven in redenen van jonge hoogopgeleiden om na de studie al dan niet terug te keren naar regio Goes, waar zij op de middelbare school hebben gezeten. Jonge hoogopgeleiden zijn afgestudeerden met een HBO- of WO-diploma. Om

te achterhalen wat jonge hoogopgeleiden motiveert om zich ergens te vestigen, richt dit onderzoek zich op verhuisgedrag. Middels verhuismotieven, woonwensen en woonkeuzen kan achterhaald worden of er daadwerkelijk sprake is van een braindrain, en hoe hier eventueel op ingespeeld kan worden.

1.1.1 Studieproces

Een belangrijk onderdeel waar rekening mee moet worden gehouden in dit onderzoek, is het keuzeproces dat plaatsvindt na het voltooien van de middelbare school. Figuur 3 geeft de stromen in het Zeeuwse onderwijs van 2014 weer.

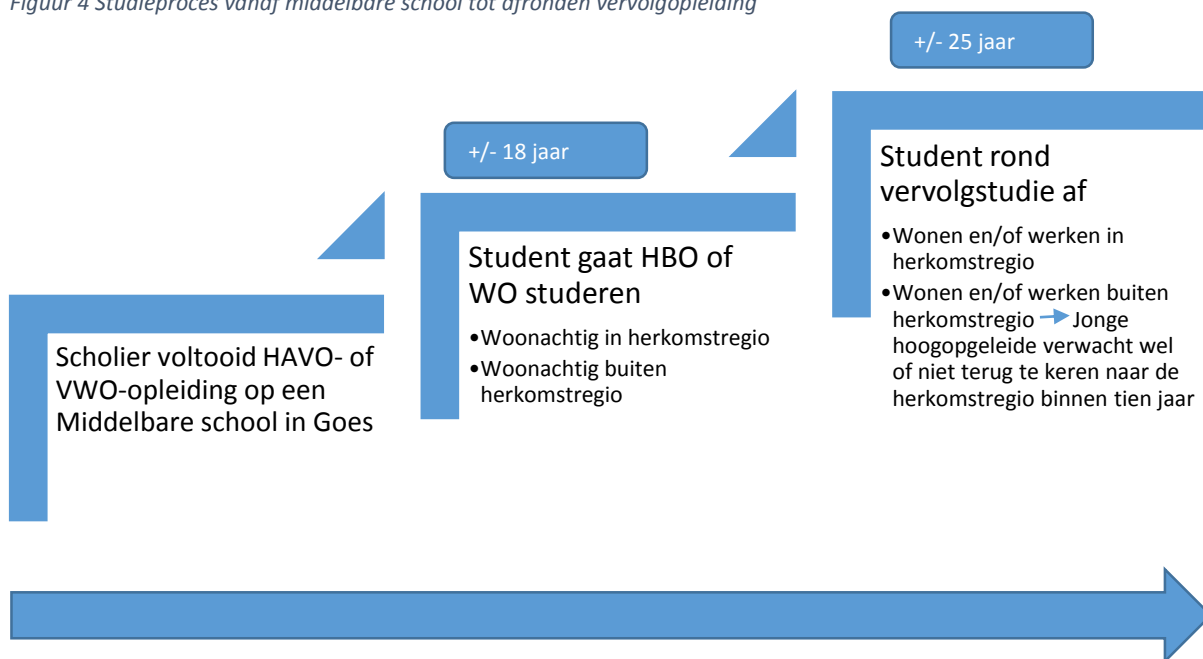
Figuur 3 Stromen Zeeuwse onderwijs 2014 (VMBO, HAVO en VWO) (DUO, zoals aangehaald door Scoop, 2015, p. 8)

Vanuit het basisonderwijs kunnen leerlingen doorstromen naar het voortgezet onderwijs (VO ofwel middelbare school) en de praktijkschool. Na het doorlopen van de middelbare school kunnen leerlingen doorstromen naar het MBO, HBO en WO. In bovenstaand figuur zijn de aantallen van deze doorstroom weergegeven. Van de 803 leerlingen die in 2014 een HBO-studie ging volgen, woont momenteel 64% in Zeeland. Van de Wo studenten woont nog 18% in Zeeland (Scoop, 2015, p. 8). Studenten kunnen in een later studiejaar alsnog beslissen om te verhuizen. Het aantal thuiswonende studenten zal daarom verderop in de studie nog afnemen. Na het voltooien van een studie kunnen studenten er voor kiezen om door te stromen naar een hoger niveau, bijvoorbeeld van het MBO naar het HBO.

Om nog verder in te zoomen op dit studieproces is in figuur 4 het studieproces vanaf de middelbare school tot aan het afronden van de vervolgopleiding getoond. Zoals hierboven vermeld kan een scholier na de middelbare school de keuze maken om te gaan studeren of te gaan werken. Een persoon kan hiervoor verhuizen. Als de vervolgstudie afgerond is, of afgebroken is, wordt wederom de keuze gemaakt ergens te gaan wonen en/of werken. Indien er gekozen is voor een woon en/of werklocatie buiten de herkomstregio, bestaat de kans dat men binnen tien jaar terug zal komen naar deze regio.

Figuur 4 Studieproces vanaf middelbare school tot afronden vervolgopleiding

1.1.2 Maatschappelijke relevantie

Dit onderzoek is gericht op jonge hoogopgeleiden in de leeftijd van twintig tot dertig jaar met een HBO- of WO-diploma. De onderzoeksgroep bevindt zich in het keuzeprocess om na de studie ergens te gaan wonen en te gaan werken. In dit tijdsbestek is de kans het grootst dat een student kiest om terug naar de herkomstregio te komen (Feijten e.a., 2008). In deze paragraaf is de maatschappelijke relevantie van dit onderzoek toegelicht.

Hoogopgeleiden zijn van belang voor de groei van een stad en voor de verbetering van de regionale concurrentiepositie. Daarnaast beïnvloedt de aanwezigheid van hoogopgeleiden de stedelijke ontwikkeling (Florida, 2002;2005; Turok & Mykhnenko 2007; Frenkel e.a., 2013). Het aanbod van potentiële werknemers is in grote steden (vanaf 100.000 inwoners) het grootst waardoor de kans dat een bedrijf een geschikte werknemer vindt groter is dan in kleine steden (Marlet, 2009). Hiermee groeit de arbeidsproductiviteit, waardoor bedrijven goedkoper kunnen produceren. Bedrijven vestigen zich dus logischerwijs in steden zoals Amsterdam, Utrecht en Den Haag. Hoogopgeleiden zorgen er voor dat bedrijven innovatieve producten ontwikkelen, waardoor bedrijven groeien. De stad waarin een bedrijf gevestigd is, groeit uiteindelijk ook mee (Florida, 2002).

De groei van de stad als gevolg van de vestiging van hoogopgeleiden kan verklaard worden vanuit de *human capital theory* (Becker, 1964). Deze theorie stelt dat iemand met een hoge opleiding en/of veel ervaring, over uitgebreide kennis en vaardigheden beschikt. Om die reden is deze persoon vaak productiever dan personen met een lage opleiding en/of weinig ervaring, waardoor de arbeidsproductiviteit van het bedrijf groeit. Een goed opgeleide werknemer blijkt in een grote stad productiever te zijn dan in de regio's daarbuiten (Marlet, 2009). Het is dus van belang op regionaal niveau onderzoek te doen naar vestigings- en vertrekredenen van hoogopgeleiden, in plaats van op stedelijk niveau. De mensen en bedrijven in de omgeving van de stad verklaren voor een groot deel de ontwikkelingen in een stad.

Grote steden hebben meer dan 100.000 inwoners (Marlet, 2009). Aangezien gemeente Goes met ruim 37.000 inwoners (GemeenteGoes, 2015) niet in de categorie van grote steden valt, is het van belang te onderzoeken in hoeverre bovengenoemde theorieën toepasbaar zijn op regio Goes. Vanuit die positie kan beleid ontwikkeld worden dat specifiek toepasbaar is voor de regio Goes. Zoals het RPB

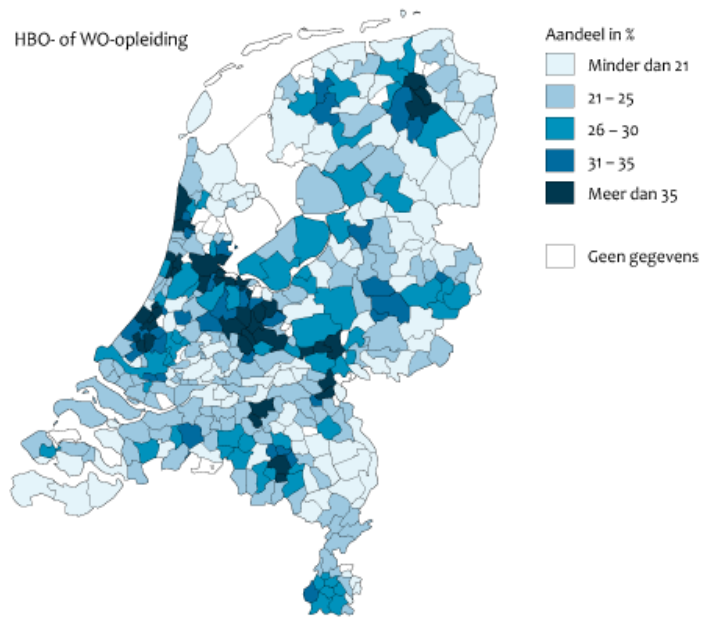
(2008, p.5) ook aangeeft: '*...werken volgt [...] wonen. Deze conclusie verdient echter nuancering. De patronen voor woon-werkdynamiek in Nederland verschillen naar werkgelegenheidssector, naar gemeenten met en zonder Vinex-bouwopgave en per landsdeel. Dat betekent tegelijkertijd dat niet voor iedere regio of iedere gemeente eenzelfde beleid vruchtbaar is... In niet-Vinex-gemeenten wordt de bevolking juist aangetrokken door de toename van werkgelegenheid in de verzorgende en de zakelijke dienstverlening. Hier geldt dus dat wonen werken volgt.*'

Zoals hierboven is aangegeven verschillen de patronen voor woon-werkdynamiek naar onder andere gemeente en landsdeel. Regio Goes ligt in het perifere gebied van Nederland, net als het noorden van Nederland en Limburg. Tussen de Randstad en de periferie ligt de intermediaire zone, bestaande uit Gelderland en Noord-Brabant (RPB, 2008).

In de afgelopen jaren zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd naar verhuisbewegingen op provinciaal niveau. Verhuisbewegingen geven aan waar iemand gaat wonen en om welke reden. Scoop, Zeeuws Instituut voor Sociale en Culturele Ontwikkeling, heeft in 2009 een onderzoek gedaan naar verhuisbewegingen vanuit Zeeland richting andere delen van het land. Scoop (2009, p.10) concludeert dat de meeste verhuisbewegingen naar een gemeente buiten Zeeland plaatsvinden in de leeftijdscategorie van 20 tot 25 jaar (43%). In de categorie 15 tot 20 jarigen bedraagt dit percentage 34% en in de categorie 25 tot 30 jaar bedraagt dit percentage 27%. Binnen deze leeftijdsgroepen vallen de meeste scholieren die kiezen voor een vervolgstudie.

De redenen van Zeeuwse jongeren om zich ergens te vestigen of ergens weg te trekken zijn eveneens in kaart gebracht (RPA, zoals aangehaald door Scoop, 2009, p. 15-17). Hierbij is gebruik gemaakt van een enquête onder 74 Zeeuwse jongeren die buiten Zeeland studeerden. Als aanvulling hierop zijn twaalf pas afgestudeerden geïnterviewd die na de studie elders te hebben voltooid, teruggekeerd zijn naar Zeeland. Zij geven aan dat naast studie en werk ook andere factoren van invloed zijn op het wegtrekken van jongeren. Zo trekken jongeren weg omdat de gewenste studie niet in Zeeland bestaat, ze hebben de wens om zelfstandig te wonen, ze willen ervaring opdoen buiten Zeeland of ze volgen vrienden die ook buiten Zeeland zijn gaan studeren. Dit onderzoek van het RPA richt zich echter niet op de pas afgestudeerden die na hun studie niet teruggekeerd zijn naar hun herkomstregio. Daarnaast ontbreekt het aan specifiek onderzoek naar de herkomstregio zelf, en is het onderzoek inmiddels verouderd. De verbondenheid tussen een jongere en een stad verschilt per locatie. Om die reden zijn voorkeuren en wensen niet op provinciaal niveau te generaliseren. Wanneer er specifiek beleid moet worden ontwikkeld dat toepasbaar is voor regio Goes, moet er gericht onderzoek gedaan worden naar jongeren die uit deze regio komen. Dit is ook meteen een reden om te verwachten dat er andere factoren meespelen, in het al dan niet terugkeren naar de herkomstregio na de studie, dan alleen arbeid gerelateerde factoren.

Figuur 5 Hoogopgeleiden, HBO en WO, (15-64 jaar) per gemeente, 2013 (Compendium voor de leefomgeving, 2015)

Uit figuur 5 en de percentages van het Compendium voor de Leefomgeving (2015), blijkt dat 23% van de inwoners van Goes uit hoogopgeleiden bestaat. In Kapelle is dit 21%, in Borsele 16% en Reimerswaal 14%. Van Noord-Beveland zijn geen gegevens beschikbaar. In Walcheren heeft gemeente Middelburg het hoogste aandeel hoogopgeleiden, namelijk 28%.

Het aandeel hoogopgeleide inwoners is in de Randstad het hoogst. De topgemeenten zijn Amsterdam en Utrecht, met ieder meer dan 35% hoogopgeleiden. Andere uitschieters zijn Haarlem en Leiden met 35% hoogopgeleiden. In Den Haag ligt het aandeel hoogopgeleiden iets boven het landelijk gemiddelde van 29%. In

Rotterdam is dit aandeel ongeveer gelijk met het landelijk gemiddelde. Het gaat in dit figuur om hoogopgeleiden van 15 tot en met 64 jaar. Omdat studenten in dit overzicht meetellen zijn de cijfers in de studentensteden enigszins vertekend. Studentensteden, zoals Utrecht en Leiden, zullen daarom hogere aantallen hoogopgeleiden weergeven dan daadwerkelijk in deze regio zullen blijven na de studie.

Wanneer hoogopgeleiden niet terugkeren naar de herkomstregio leidt dit in de regio tot een scheve bevolkingssamenstelling. Regio Goes behoudt veel jongeren en ouderen, maar verliest voor een groot deel zijn middenklasse. De grootste afname in bevolkingsaantallen wordt verwacht in de leeftijdscategorie van 16 tot 31 jarigen (Gemeente Goes, 2015). Een hoger aandeel ouderen betekent vergrijzing en dit heeft gevolgen voor de ruimtelijke ontwikkeling van steden. De woningmarkt, de arbeidsmarkt en de leefomgeving vormen zich naar de veranderende gebruikers. Gemeente Goes heeft nog geen beleid om in te spelen op het behoud of het aantrekken van hoogopgeleiden, wat vervolgens invloed kan uitoefenen op de ruimtelijke ontwikkeling.

Het is dus van belang om onderzoek te doen naar redenen van jonge hoogopgeleiden, HBO- en WO-afgestudeerden, om na de studie al dan niet terug te keren naar de herkomstregio Goes. Dit onderzoek kan bijdragen aan de marketingstrategie van de gemeente, om hoogopgeleiden aan te trekken en te behouden.

1.1.3 Wetenschappelijke relevantie

Naast van maatschappelijk belang, is dit onderzoek ook van wetenschappelijk belang. Dit onderzoek richt zich op vestigingsredenen van jonge hoogopgeleiden. Deze vestigingsredenen ontstaan in het verhuisproces. Het verhuisproces bestaat uit verhuismotieven, woonwensen en woonkeuzen.

Veel auteurs hebben onderzoek gedaan naar verhuismotieven en motieven op grootstedelijk niveau en/of op nationaal niveau (o.a. Mulder & Hooimeijer, 1999; van Oort e.a. 2003; Turok & Mykhnenko 2007; Brown & Mczynski, 2009; Darchen & Temblay, 2010; Smith, 2012; Frenkel e.a., 2013; Lawton e.a., 2013). Zoals in de maatschappelijke relevantie (paragraaf 1.1.2) is aangedragen, ontbreekt het echter nog aan specifiek onderzoek op gemeentelijk of stedelijk niveau. Het is van belang te onderzoeken of de resultaten uit eerdere onderzoeken toepasbaar zijn op gemeentelijk niveau en op

kleinschaligere steden. Dit belang is ook aangegeven in een masterscriptie van een student economische geografie, E. van den Berg. Hij heeft in 2010 onderzoek gedaan naar de braindrain in Zeeuws-Vlaanderen. Hij geeft in zijn onderzoek aan dat zijn resultaten alleen geldig zijn voor Zeeuws-Vlaanderen en dat verder onderzoek naar andere delen van Zeeland nodig is. Hij geeft aan dat er hoogstwaarschijnlijk verschillen zijn tussen de gemeenten.

Sommige auteurs geven aan dat onderzoek gedaan moet worden naar vestigingsredenen en vertrekredenen van specifieke subgroepen in een populatie, zoals hoogopgeleiden: *“Second, and in line with this, we call for research to take into account that different population subgroups prioritise in different ways when making a decision to migrate”* (Niedomysl & Hansen, 2010, p. 1647). Ook Darchen en Temblay (2010) vragen om onderzoek naar hoogopgeleiden en hun connectie met kleinere steden.

Naast de vraag naar specifiek onderzoek op gemeentelijk of kleinstedelijk niveau, is het van belang om de indicatoren die gebruikt worden in het bepalen van verhuisgedrag uit te breiden. In onderzoeken naar verhuisgedrag wordt vaak gekeken naar de karakteristieken van de woning en de woonlocatie. Het is echter belangrijk te achterhalen wat de gevoelsmatige redenen van hoogopgeleiden zijn om terug te keren naar regio Goes. Deze zogenoemde attitudes zijn specifiek voor de inwoners van deze regio, en kunnen niet gegeneraliseerd worden naar nationaal, provinciaal of grootstedelijk niveau.

Frenkel e.a. (2013) geven aan dat er, naast de attitudes, ook meer aandacht moet komen voor leefstijlen en de waarde die men hecht aan de woning. Deze zijn tot nu toe nog niet in een onderzoek naar verhuisbewegingen betrokken. Feijten e.a. (2008) hebben zich wel specifiek gericht op de waarde die men hecht aan de woonlocatie. Zij concluderen dat mensen die in een stad hebben gewoond, eerder geneigd zijn terug te keren naar deze stad. De ervaring van het wonen in een perifeer gebied verhoogt de kans dat men hier naar zal terugkeren, of in een ander vergelijkbaar perifeer gebied zal gaan wonen. Omdat dit onderzoek een perifeer gebied betreft, regio Goes, is het belangrijk om te onderzoeken of deze onderzoeksresultaten ook voor dit gebied gelden, en wat de verbondenheid van jonge hoogopgeleiden met de regio is.

1.2 Probleemstelling en onderzoeksvragen

Dit onderzoek heeft als doel inzicht te geven in redenen van jonge hoogopgeleiden, HBO- en WO-afgestudeerden, om na de studie al dan niet terug te keren naar de herkomstregio Goes.

De volgende hoofdvraag staat centraal in dit onderzoek: *Wat zijn de factoren die van invloed zijn op het al dan niet terugkeren van jonge hoogopgeleiden naar regio Goes na de studie, en hoe kan de gemeente Goes hierop inspelen zodanig dat deze jonge hoogopgeleiden zich blijvend vestigen in de regio?*

Om antwoord te geven op de hoofdvraag is ingegaan op de volgende drie onderzoeksvragen:

1. In welke mate zijn jonge hoogopgeleiden na de studie terug verhuisd naar regio Goes, is hierin een trend te zien?
2. Welke factoren zijn van invloed op de keuze van jonge hoogopgeleiden om al dan niet terug te keren naar regio Goes na de studie?
3. Op welke factoren zou de gemeente Goes beleid kunnen formuleren om jonge hoogopgeleiden in de regio te behouden en aan te trekken?

1.3 Leeswijzer

Hoofdstuk twee gaat in op de demografische en economische positie van regio Goes. Hoofdstuk drie, het theoretisch kader, geeft inzicht in de bestaande academische literatuur over jonge hoogopgeleiden en hun verhuismotieven, woonwensen en woonkeuzen in het verhuisproces. Vervolgens is aan de hand van deze literatuur een operationalisatie opgesteld voor de te toetsen hypothesen. Deze operationalisatie is terug te vinden in hoofdstuk vier, samen met de toelichting op de methoden van dit onderzoek. In hoofdstuk vijf, zes en zeven zijn de resultaten van het onderzoek besproken en in hoofdstuk acht zijn de conclusies en aanbevelingen beschreven. Ten slotte is in hoofdstuk 9 ingegaan op de discussie en aanbevelingen voor verder onderzoek.

2. Demografische en economische positie van Zeeland en regio Goes

In dit hoofdstuk is de demografische en economische situatie van Zeeland en regio Goes toegelicht. Deze cijfers geven aan binnen welke situatie pas afgestudeerden een baan en woonlocatie kunnen zoeken in Zeeland en regio Goes. Dit kan de keuze beïnvloeden om al dan niet terug te keren naar de herkomstregio na het voltooien van de studie. Allereerst is de demografische situatie besproken waarna vervolgens de economische situatie aan bod komt.

2.1 Demografische situatie

Onderstaand is ingegaan op de bevolkingsopbouw, het migratiesaldo en de bevolkingsprognose van Zeeland en regio Goes. Regio Goes bestaat uit de vijf Bevelandse gemeenten, namelijk: Goes, Kapelle, Reimerswaal, Borsele en Noord-Beveland.

Bevolkingsopbouw

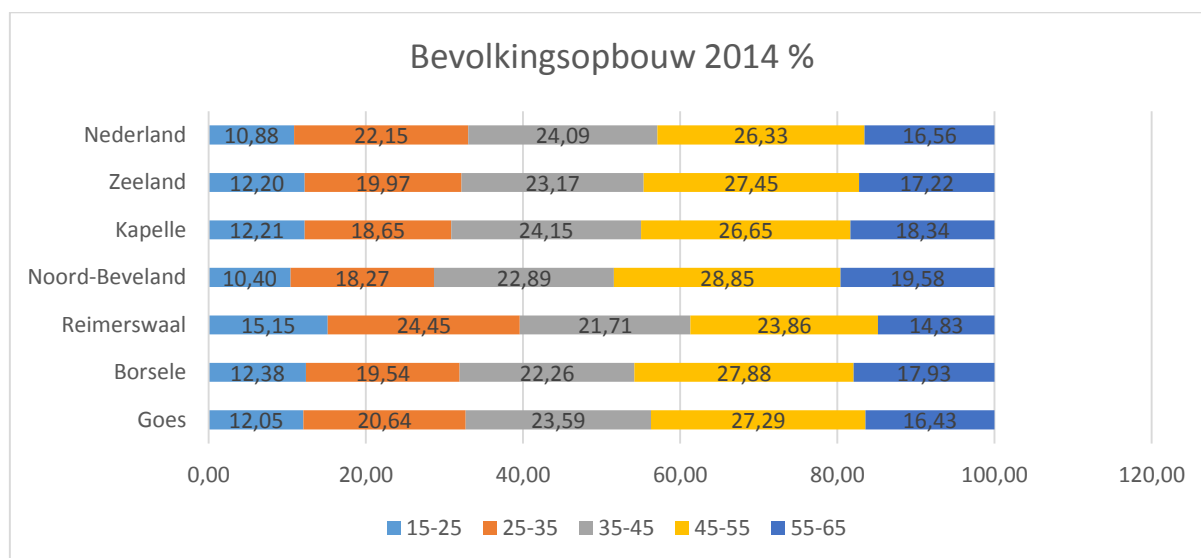
Het aantal inwoners in de verschillende gemeenten van regio Goes is in de afgelopen vijftien jaar vrijwel gelijk gebleven. Tabel 1 geeft het inwoneraantal aan het eind van 2014 weer (Zeeuws Planbureau, 2015).

Tabel 1 Inwoners regio Goes 2014 (Zeeuws Planbureau, 2015)

<i>Plaats</i>	<i>Inwoners</i>
<i>Goes</i>	36.861
<i>Kapelle</i>	12.552
<i>Reimerswaal</i>	21.880
<i>Borsele</i>	22.681
<i>Noord-Beveland</i>	7.559

De leeftijdsopbouw van de inwoners van deze gemeenten verschilt onderling. In figuur 6 is de leeftijdsopbouw per gemeente aan het eind van 2014 weergegeven. Hierin is te zien dat in alle gemeenten in regio Goes het aantal inwoners tussen 25 en 35 jaar onder het landelijk gemiddelde (22,2%) blijft, met uitzondering van gemeente Reimerswaal (24,5%). De leeftijdsgroep van 35-45 jarigen is in Reimerswaal kleiner dan in andere gemeenten. Ook is te zien dat een groot deel ouderen in de verschillende gemeenten wonen. Ook hier is Reimerswaal een uitzondering. Hier wonen, vergeleken met het landelijk gemiddelde, de minste ouderen (Zeeuws Planbureau, 2015).

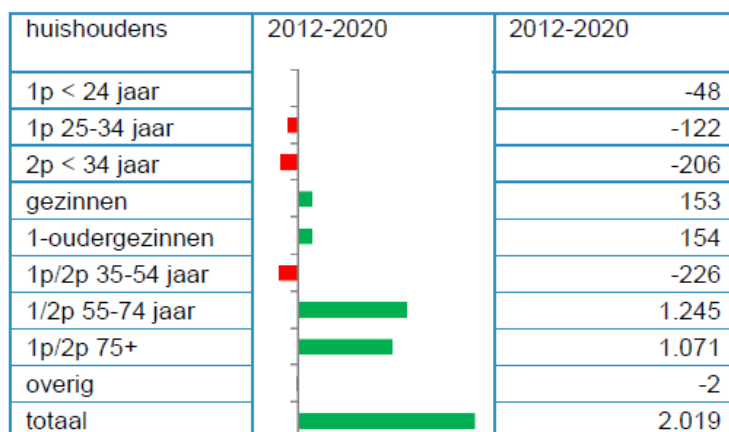
Figuur 6 Bevolkingsopbouw naar leeftijd en gemeente 2014 (Zeeuws Planbureau, 2015)

Migratiesaldo

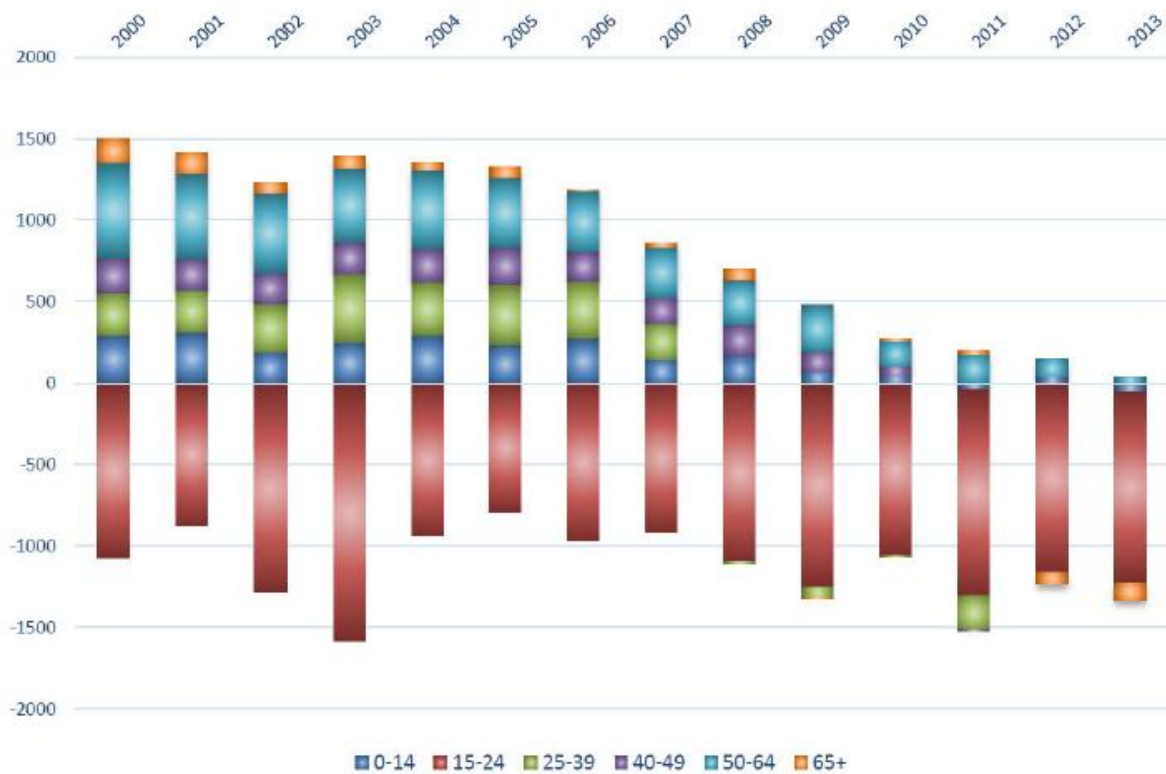
Een verklaring voor het relatief lagere percentage inwoners tussen de 15 en 35 jaar, met uitzondering van gemeente Reimerswaal, is het hoge vertrekoverschot in deze leeftijdscategorie. Hierbij zijn de categorieën 15 tot 25 jaar, en 25 tot 35 jaar bij elkaar genomen. In figuur 7 is de huishoudensontwikkeling van regio Goes over de periode 2012-2020 weergegeven. Hierin is te zien dat voornamelijk eenpersoonshuishoudens tussen de leeftijd van 25 en 34 jaar, en tweepersoonshuishoudens jonger dan 34 jaar zullen afnemen in de regio (Regio De Bevelanden, 2013).

Figuur 7 Vertrek en vestigingsoverschot 20 tot 25 jarigen per provincie (Regio De Bevelanden, 2013, p. 7)

Het vertrekoverschot is ook terug te zien in figuur 8. In alle jaren die in het figuur getoond zijn, is de groep 15 tot 24 jarigen de grootste groep die wegtrekt uit de provincie. In deze leeftijd gaan veel scholieren elders buiten Zeeland studeren (Scoop, 2009). In de laatste jaren is er een klein aandeel 25-39 jarigen en 65 plussers die wegtrekken.

Figuur 8 Migratiesaldo uit Zeeland (Scoop, 2015, p. 13)

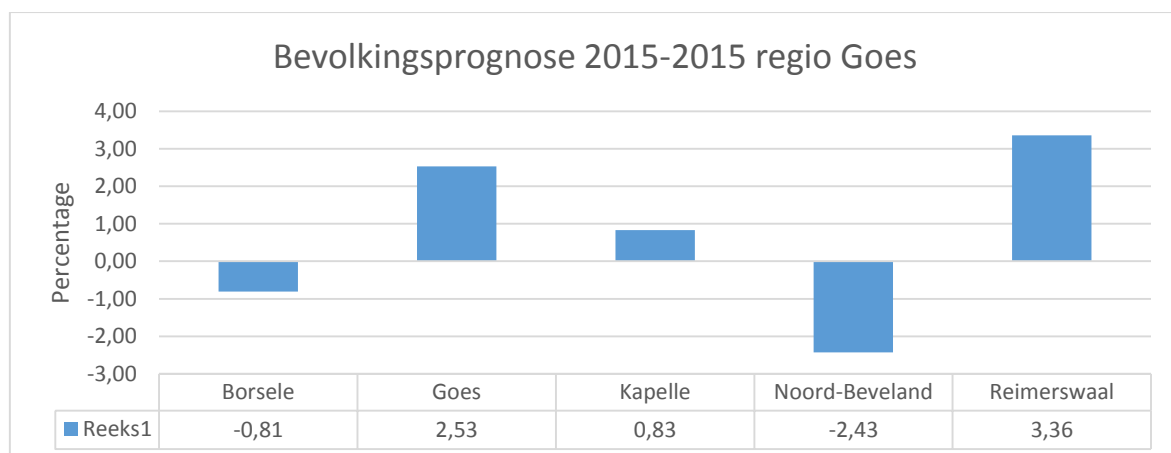

Bevolkingsprognose

Bovenstaand is vooral ingezoomd op het vertrekoverschot. De bevolkingsprognose laat zien of de gehele bevolking van Zeeland en regio Goes in aantal zal toenemen of afnemen in de komende jaren.

De bevolkingsprognose voor Nederland over de periode 2015 tot 2018 is positief met een groei van 0,2% (Zeeuws Planbureau, 2015). Uit de prognose van ABF Research (2015), zie figuur 9, blijkt dat Goes, Kapelle en Reimerswaal zullen groeien, terwijl Borsele en Noord-Beveland qua inwonersaantallen zullen afnemen. Een verklaring hiervoor kan het hoge vertrekoverschot zijn wat hierboven is besproken. Zoals in de aanleiding al aangegeven is, leidt het vertrek van de middenklasse tot een veranderende bevolkingsopbouw, waardoor andere processen zoals vergrijzing zullen toenemen.

Figuur 9 Bevolkingsprognose 2015 - 2015 (ABF Research, 2015)

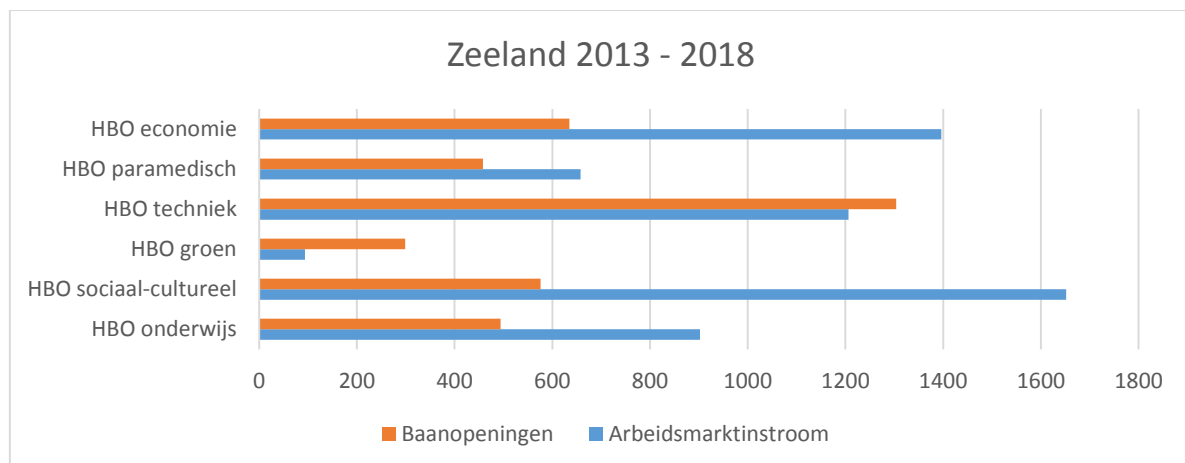
2.2 Economische situatie

De arbeidsmarkt heeft invloed op de economische positie van Zeeland en regio Goes. Bij de motivatie om te verhuizen wordt onder andere rekening gehouden met de mogelijkheden op de arbeidsmarkt. De Zeeuwse arbeidsmarktmonitor (2014) geeft aan dat een goede aansluiting tussen onderwijs en de arbeidsmarkt belangrijk is wanneer Zeeland zichzelf wil ontwikkelen. De aansluiting tussen onderwijs en de arbeidsmarkt in Zeeland is echter problematisch. Dit komt mede door de krappe arbeidsmarkt. Dit betekent dat er meer werkzoekenden dan vacatures zijn. Vooral voor jongeren is er een slecht vooruitzicht in de arbeidsmarktregio Zeeland (Zeeuwse Arbeidsmarktmonitor, 2014).

In Zeeland is een totale arbeidsmarktinstroom van 5908 personen over de periode van 2013 tot en met 2018. Dit zijn alle personen die in de beroepsbevolking vallen. Voor deze personen zijn er over die periode 4968 banen beschikbaar. Dit betekent dat er een tekort is van 18,9%. De werkloosheid in Zeeland is echter de laagste van Nederland (4%) (Zeeuws Planbureau, 2015).

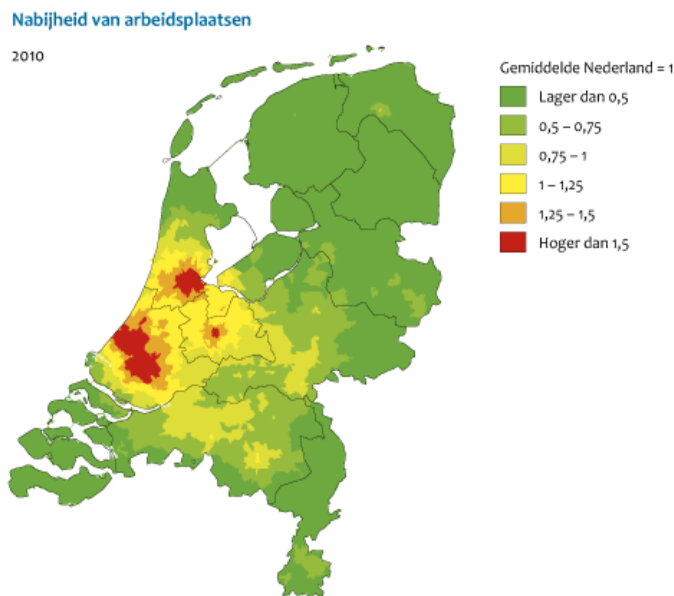
Dit lage werkloosheidscijfer is deels te verklaren door het hoge aandeel vergrijzing. Tevens vestigen jonge hoogopgeleiden zich minder snel in een gebied met een krappe arbeidsmarkt. Hierdoor neemt de beroepsbevoeling af (Darchen & Tremblay, 2010). Dit wordt verder toegelicht in het theoretisch kader. In figuur 10 zijn de baanopeningen per opleidingsgebied weergegeven ten opzichte van het totaal aantal banen in die sector. Met baanopeningen worden de beschikbare banen bedoeld. De arbeidsmarktinstroom geeft de potentiële arbeidskrachten weer.

Figuur 10 Baanopeningen en arbeidsmarktinstroom 2013-2018 (Zeeuws Planbureau, 2015)

De kansen op de arbeidsmarkt tonen grote verschillen per sector. Hoogopgeleiden (HBO) met een sociaal-culturele richting hebben minder kans op een baan dan hoogopgeleiden in de groensector. Het is niet bekend hoe groot de arbeidsmarktinstroom van WO opgeleiden is. Tussen 2013 en 2018 zijn er ongeveer 1200 baanopeningen op dit niveau in de sectoren 'letteren' en 'sociaal cultureel' in Zeeland aanwezig.

Figuur 11 Nabijheid van arbeidsplaatsen 2010 (Compendium voor de Leefomgeving, 2015)

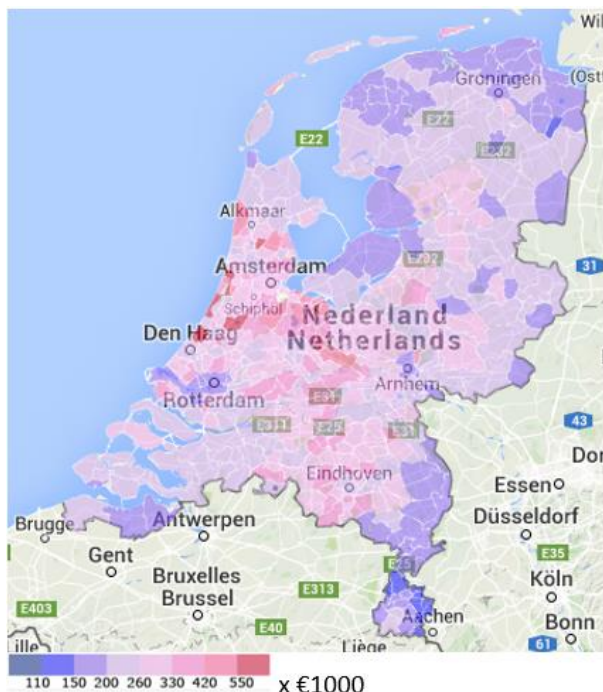

De scheve verhouding tussen baanopeningen en arbeidsmarktinstroom heeft deels te maken met het aantal bedrijven dat zich in een regio vestigt. Wanneer een bedrijf zich ergens vestigt, wordt niet alleen gekeken naar de ruimtelijke positie ten opzichte van nationale en internationale ontwikkelingen, maar ook naar het aandeel potentiële arbeidskrachten (Marlet, 2009; Atzema e.a., 2009). Deze potentiële arbeidskrachten vestigen zich vaak ergens waar werk te vinden is (Florida, 2005). Op deze manier ontstaat een weegschaal in vraag en aanbod. Aan de ene kant zal een bedrijf zich minder snel in een gebied vestigen wanneer er geen of weinig potentiële arbeidskrachten in een gebied aanwezig zijn. Aan de andere kant zal een

potentiële arbeidskracht zich niet vestigen in een gebied waar weinig tot geen baanmogelijkheden zijn.

Figuur 11 toont de bereikbare banen voor de verschillende gebieden in Nederland. Hierop is te zien dat in de Randstad veruit de meeste banen te bereiken zijn. Vanuit Zeeland en regio Goes zijn, samen met andere delen van de perifere zone, de minste banen bereikbaar. Regio Goes heeft een gunstige ligging ten opzichte van andere perifere delen in Nederland. Binnen één uur reistijd zijn grote steden zoals Breda, Rotterdam en Antwerpen te bereiken. Dit is ook de gemiddelde reistijd die en Zeeuw bereid is te spenderen aan woon-werk verkeer (Scoop, 2014).

Figuur 12 Huizenprijzen Nederland 2015 (Huizenprijzen, 2015)

Nast de arbeidsmarkt is de huizenmarkt een belangrijke factor in de economische aantrekkelijkheid van een gebied. Zoals te zien in figuur 12 is de gemiddelde huizenprijs in Zeeland lager vergeleken met de Randstad. Dat gebied bevindt zich in het duurdere segment. Provincies zoals Limburg, Groningen en Leeuwarden bevinden zich in het goedkopere segment. De huizenprijzen verschillen ook binnen Zeeland. Zo zijn de huizenprijzen in de gemeenten Vlissingen, Terneuzen en Hulst lager dan in gemeenten in regio Goes en gemeente Middelburg, Veere en Sluis.

2.3 Conclusie demografische en economische positie

Het aantal inwoners van regio Goes en Zeeland zal volgens de prognose iets toenemen in de komende jaren. Gemeenten Goes, Kapelle en Reimerswaal zullen iets toenemen qua inwonersaantallen. Gemeenten Noord-Beveland en Borsele zullen daarentegen iets afnemen.

In alle gemeenten van regio Goes, met uitzondering van Reimerswaal, zijn er minder 15-35 jarigen dan het landelijk gemiddelde. Processen zoals vergrijzing spelen in deze gebieden een grote rol. De arbeidsmarkt voor jonge hoogopgeleiden is in deze gebieden krap. Ook zijn in dit gebied de minste banen bereikbaar vergeleken met de bereikbare banen in de Randstad. De kansen die er zijn, zijn te vinden in de sectoren 'groen' en 'techniek' op HBO-niveau. Baanopeningen op WO-niveau zijn te vinden in de sectoren 'letteren' en 'sociaal cultureel'.

De huizenprijzen in Zeeland zijn aantrekkelijker dan in de Randstad. De goedkoopste huizen in Zeeland zijn te vinden in de gemeenten Vlissingen, Terneuzen en Hulst.

3. Theoretisch kader

In dit theoretisch kader is ingegaan op de bestaande literatuur over de verhuismotieven, woonwensen en de woonkeuzen van jonge hoogopgeleiden. Deze drie punten bepalen samen de locatie waar men uiteindelijk gaat wonen. Door het achterhalen van het verhuisgedrag kan onderzocht worden of er in gemeente Goes daadwerkelijk sprake is van een braindrain (Docquier & Rapoport, 2009), en hoe hier op ingespeeld kan worden.

Onderstaand is allereerst ingegaan op het belang van hoogopgeleiden in een stad. Vervolgens zijn de verschillende verhuismotieven, woonwensen en woonkeuzen toegelicht.

3.1 Belang hoogopgeleiden in een stad

Bedrijven en hoogopgeleiden zijn van belang voor de welvaart en de groei van een stad (Turok & Mykhnenko, 2007). De vestiging van bedrijven en hoogopgeleiden heeft te maken met twee factoren. Ten eerste trekken stedelijke condities, bijvoorbeeld de economische kansen, bedrijven aan. Ten tweede hebben veranderingen in de populatie invloed op de stedelijke economische condities. De productiviteit van een stad en het aanbod van diensten kunnen verhoogd worden door een hoog inwoneraantal en een sterke arbeidsmarkt.

Hoogopgeleiden en/of creatieve personen worden ook wel mensen met talent genoemd. Veel auteurs hebben onderzoek gedaan naar manieren om talent aan te trekken. Twee stromingen zijn ontstaan die ingaan op dit onderwerp. De eerste stroming is opgezet door Jacobs (1969). Zij gaat in op de rol van steden en de wisselwerking tussen het aanbod en diversiteit aan voorzieningen. Een tweede stroming is opgezet door Arrow (1961), die ingaat op de connectie tussen hoogopgeleiden en de regionale concurrentie.

De eerste stroming is verder onderbouwd door Florida (2002;2002;2005). Hij verklaart dat de diversiteit aan culturele voorzieningen getalenteerde en creatieve personen aantrekt. Wanneer deze groep getalenteerde en creatieve personen geclusterd zijn, zal dit investeringen aantrekken. Hij stelt dat door het ontwikkelen van de stadsregio een economische concurrentieomgeving gecreëerd kan worden. Florida (2002) ziet talent niet alleen als een opleidingsniveau, maar ook de functie die men uitoefent in een baan. De vraag blijft echter of talent investeringen aantrekt, of dat investeringen talent aantrekt. Volgens Niodomysl & Hansen (2010) komen met het aantrekken van talent de investeringen.

De tweede stroming is verder onderbouwd door Romer (1986) en Marshall (1997). Zij stellen dat door de aanwezigheid van hoogopgeleiden, de stad kan concurreren met andere steden. Hierdoor verbeterd regionale concurrentiepositie, en groeit de economie en de welvaart. Vele grote steden concurreren met elkaar om talent aan te trekken waardoor een soort 'kloon proces' ontstaat (Glendinning & Page, 1999). Alle steden gaan op elkaar lijken (Turok, 2009). Het is daarom belangrijk om als stad de historische ontstaanswegen niet te negeren. De lokale identiteit en de historische waarde maakt een stad uniek (Niodomysl & Hansen, 2010).

Onderstaand is ingegaan op de rol van de theorie van Florida (2002;2002;2005), de eerste stroming, in het aantrekken van jonge hoogopgeleiden naar kleine steden. Dit zijn steden met minder dan 100.000 inwoners (Marlet, 2009). Vervolgens is ingegaan op zaken die een stad aantrekkelijk maken voor jonge hoogopgeleiden.

3.1.1 De creatieve klasse en de creatieve stad

In bovenstaande paragraaf is ingegaan op het aantrekken van talent, bestaande uit zowel hoogopgeleiden als creatieve personen. Deze tweedeling laat zien dat hoogopgeleiden niet per definitie creatieve personen zijn. Creatieve personen worden ook wel de leden van de creatieve klasse genoemd (Florida, 2002). De creatieve klasse kan bijdragen aan de welvaart van een stad, en een positieve invloed uitoefenen op de werkgelegenheid (Aalst, 2005). De stad zou volgens Florida (2002) over de volgende zaken moeten beschikken om de creatieve klasse aan te trekken: ruimtelijke diversiteit, culturele en recreatieve voorzieningen en plaatsen voor sociale interacties zoals cafés, bibliotheken en parken. De stad en de leefomgeving moeten aantrekkelijk zijn.

Het eerder genoemde proces van 'klonen' (Turok, 2009; Glendinning & Page, 1999), komt hier weer terug. Veel grote steden, vanaf 100.000 inwoners (Marlet, 2009), willen een creatieve stad worden en proberen met andere steden te concurreren. Door deze concurrentie worden vaak eenzelfde veranderingen in de stad aangebracht, zoals de promotie van historische waarde van de stad en het aanprijzen van speciale voorzieningen. In het geval van kleine steden, met minder dan 100.000 inwoners (Marlet, 2009), is niet op deze schaal grootte te werken. Voor deze steden is de internationale concurrentiepositie minder belangrijk. Kleine steden zullen via een andere manier zichzelf moeten onderscheiden, en tegelijkertijd hun lokale identiteit moeten vasthouden. Steden kunnen ook op andere manieren groeien in plaats van zich te presenteren als een creatieve stad. Dit blijkt uit het volgende citaat uit een onderzoek naar de toepassing van de theorie van Florida in Nederland: *"A relatively large creative class in a region is not accompanied by high-tech development. Nevertheless, there is a relationship between talent (i.e., high levels of education) and technology in the Netherlands, though not via the creative class. The regional differences in growth in employment in the high-tech sector depend not on the degree of urbanization, not on the production structure, and not on the creative class. Instead, these differences depend on the educational level of the working population living there"* (Aalst e.a., 2014, p.15).

De creatieve klasse, die grote steden graag willen aantrekken, zou niet per definitie de uitgangspositie moeten zijn. Het opleidingsniveau van de inwoners heeft een veel prominentere rol dan de aanwezigheid van creatieve klasse. Voor zowel grote steden als kleine steden is het, ongeacht de aanwezigheid van de creatieve klasse, belangrijk om diversiteit in de bedrijven te bieden (Marlet, 2009). Gebieden met een divers bedrijfsleven hebben een positieve invloed op de groei van de werkgelegenheid (Aalst e.a., 2014).

3.1.2 De aantrekkelijke stad

Naast het belang van de populatie voor de welvaart van een stad (Florida 2002;2002;2005; Turok & Mykhnenko 2007; Aalst e.a., 2014), is ook de kwaliteit van een plaats belangrijk (Darchen & Tremblay, 2010). De kwaliteit van een plaats wordt gevormd door de ervaring die iemand opdoet in een omgeving. De ervaring wordt gevormd door de uitstraling van de omgeving en het gevoel dat iemand hierbij heeft. Daarnaast zijn de sociale en culturele dimensies van belang bij het bepalen van de kwaliteit van de stad (Brown & Meczynski, 2009).

Marlet (2009) behandelt zowel de kwaliteit, als de aantrekkingskracht van een plaats in: *'De aantrekkelijke stad'*. Hij geeft aan dat locatietheorieën vandaag de dag gebaseerd zijn op het feit dat bedrijven niet meer gebonden zijn aan een locatie. Hij noemt deze bedrijven *'footloose'* (Marlet, 2009, p. 9). De locatie is voor een bedrijf niet meer van groot belang. Dit komt overeen met de theorie van Castells (2010) die stelt dat door de opkomst van het informatietijdperk woon- en werklocaties steeds minder bindend zijn. De relatie tussen de stedelijke voorzieningen en de economische groei wordt juist steeds belangrijker. Een aantrekkelijke woonstad trekt niet alleen mensen aan, maar ook bedrijven. Op deze manier vestigen bedrijven zich op plaatsen waar de hoogopgeleide beroepsbevolking woont.

De keuze van een woonlocatie van de hoogopgeleide beroepsbevolking is een complex proces. Zoals uit de volgende paragraaf zal blijken zijn er uiteenlopende motieven, wensen en beperkingen, die allemaal een rol spelen bij het maken van een daadwerkelijke keuze. Een persoon of huishouden op zoek naar een (andere) woonlocatie, heeft de voorkeur voor een stad waar hij of zij kan consumeren. Dit houdt in dat werk hierbij steeds minder leidend is. Mensen zoeken naar een 'consumer city' als woonplaats (Gleasere.a., 2001, p.1).

In deze 'consumer city' zijn voorzieningen van grote invloed op de kennisuitwisseling tussen bedrijven en individuen. Wanneer twee hoogopgeleide personen elkaar treffen in een café, restaurant of culturele instelling, kunnen zij hun kennis vergroten door met elkaar te praten en ideeën uit te wisselen. Doordat de kennis van het individu vergroot wordt, wordt eveneens de kennis van het bedrijf waar hij of zij werkt vergroot. Uiteindelijk stijgt het kennisniveau van de gehele stad. De kans op deze ontmoetingen zijn groter in steden met een hoge dichtheid (Marlet, 2009).

Vanuit de eerder genoemde 'human capital theory' (Becker, 1964), blijkt dat de aanwezigheid van dit menselijk kapitaal invloed heeft op de economie van de stad. Marlet (2009, p.52) licht dit als volgt toe:

- *'Mensen met meer kennis zijn productiever, waardoor bedrijven afkomen op plekken waar veel menselijk kapitaal is, en de werkgelegenheid zal toenemen;*
- *Hoogopgeleide mensen geven meer geld uit in de plaatselijke horeca, detailhandel en theaters waardoor ze de werkgelegenheid daar bevorderen, vooral in de laagopgeleide werkgelegenheid;*
- *Mensen met een hogere opleiding zijn eerder geneigd om vanuit hun woonhuis een eigen bedrijf te starten, een element uit de behaviorale locatietheorie waarin het gedrag van individuen centraal staat bij het verklaren van groeiverschillen tussen locaties;*
- *Steden met veel menselijk kapitaal passen zich beter aan aan nieuwe economische omstandigheden, zoals een economische recessie'.*

Uit bovenstaande blijkt dat hoogopgeleiden een belangrijke invloed hebben op de groei van een stad. Volgens Marlet (2009) is deze groep flexibel en mobiel, en kunnen zich een woning op een aantrekkelijke plek veroorloven. Een stad moet deze groep daarom zelf zien als een 'voorziening', en dus een verrijking van de stad (Gleaser e.a., 2001). Vele beslissingen in de wooncarrière met betrekking voor deze toekomstige woonlocatie, worden gemaakt op jonge leeftijd (Marlet, 2009). In de volgende paragrafen is daarom ingegaan op de motieven, wensen, beperkingen en daadwerkelijke woonkeuzen van jonge hoogopgeleiden.

3.2 Verhuismotieven

Zoals hierboven benoemd, worden vele beslissingen in de woon carrière gemaakt op jonge leeftijd (Marlet, 2009). Twee demografische factoren waarbij verhuismotieven tot stand kunnen komen zijn de levensfase waarin iemand zich bevindt en de leefstijl die iemand uit wil dragen. Onderstaand zijn deze motieven verder toegelicht in relatie tot jonge hoogopgeleiden.

3.2.1 Levensfase

Mensen bevinden zich gedurende hun leven in verschillende fasen. Rossi schreef in 1955 een boek genaamd 'Why families move'. Hierin bespreekt hij de verschillende fasen in het leven van huishoudens en de veranderende woonvoorkeuren die daarmee gepaard gaan. Met het veranderen van woonvoorkeuren in de verschillende levensfasen kan de woonlocatie veranderen. Deze levenscyclusbenadering is vandaag de dag nog steeds van toepassing. Ook Smith & Olaru (2013, p. 2495) benoemen dit proces: 'Preferences for these characteristics [of a residential location] vary with each household's requirements, traditionally attributed to the household's lifecycle stage'.

De verschillende levensfasen worden bepaald door demografische veranderingen in het huishouden. Mulder en Hooimeijer (1999) benoemen verschillende fasen in het leven waarbij er andere doelen nagestreefd worden waardoor een verhuiscens kan ontstaan. Deze fasen zijn gerelateerd aan arbeid, onderwijs, wonen en huishouden. Bij de overgang naar een andere fase kan ervoor gekozen worden om te verhuizen. Wanneer men verandert van baan, kan een huishouden overwegen om te verhuizen en zo dicht bij het werk te gaan wonen. Wanneer iemand gaat studeren kan er gekozen worden om zo dicht mogelijk bij deze studielocatie te gaan wonen. Het kan ook voorkomen dat de mogelijkheid zich voordoet om groter te gaan wonen, waardoor een huishouden beslist om te verhuizen. Veranderingen in het huishouden, zoals gezinsuitbreiding, kunnen ook verhuizingen teweeg brengen. Ten slotte kunnen kinderen kiezen om zelfstandig te gaan wonen, waardoor ouders als gevolg hiervan kiezen om kleiner te gaan wonen.

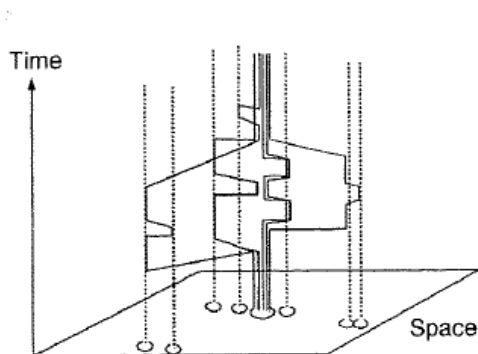
Het belang van de levensfase wordt benadrukt door Robson (1975). Hij geeft aan dat 36% van de verhuizingen plaatsvinden door veranderingen in de levenscyclus. Binnen de verschillende levensfasen krijgen huishoudens te maken met verschillende factoren die van invloed kunnen zijn op het al dan niet willen verhuizen. Verschillende persoons- en huishoudenskenmerken zijn leeftijd, geslacht, inkomen, opleidingsniveau, gezinssamenstelling, plaats in huishouden, werkuren en het aantal werkenden in het huishouden (Wee, 1994, p.2).

De redenen om te verhuizen gaan gepaard met push- en pullfactoren. Pushfactoren zijn factoren die er voor zorgen dat een huishouden ergens wegtrekt. Dit kan bijvoorbeeld de ontevredenheid over de buurt zijn, zoals te weinig voorzieningen of een onveilig gevoel. Pullfactoren zijn factoren die huishoudens richting een bepaald gebied trekken. Dit kan een veiligere woonomgeving zijn, maar ook de wens naar meer voorzieningen in de omgeving (Smith & Olaru, 2013).

Activiteitenpatroon

Met een verandering in de levensfase kan het activiteitenpatroon van een huishouden veranderen. Verschillende auteurs (Crommentuijn, 1992; Akiva & Bowman, 1998; Mulder & Hooimeijer, 1999; Mulder, 2007; Bhat, 2007; Smith & Olaru, 2013) hebben zich gericht op het activiteitenpatroon dat per dag en per persoon in het huishouden kan verschillen, en hebben dit gekoppeld aan de levensfasen. Deze activiteitenpatronen geven de bereikbaarheid van de woonlocatie aan. Ontwikkelingen in de stedelijke omgeving hebben invloed op de mogelijkheden van huishoudens binnen dit activiteitenpatroon (Akiva & Bowman, 1998, p. 1131-1153).

Figuur 13 Activiteitenbundel van een huishouden (Dijst, 2009, p.3)

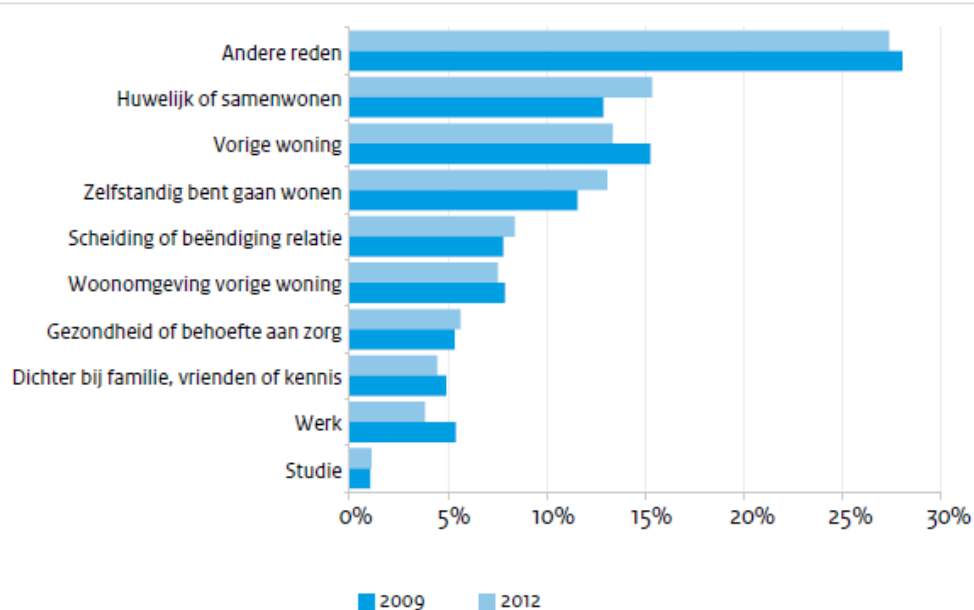
Dijst (2009) beschrijft in zijn tijdgeografische analyse de verschillende activiteiten die binnen een huishouden plaats kunnen vinden. Figuur 13 geeft een voorbeeld weer van activiteitenbundels van een huishouden. Hierin vinden verschillende activiteiten plaats gedurende een bepaalde periode. De horizontale lijnen geven de duur van de verplaatsing weer en de verticale lijnen geven de duur van het verblijf op een locatie weer. Beide worden in tijd weergegeven. In dit voorbeeld is duidelijk te zien dat een huishouden te maken heeft met verschillende activiteiten met verschillende reistijden.

De afstand van de woonlocatie tot de verschillende activiteiten kan van invloed zijn op het verhuismotief. De verschillende activiteiten zijn gerelateerd aan werk, recreatie en familie, alle drie onderdeel van het sociale netwerk. Wanneer de afstand tot een van deze te ver wordt gevonden, kan er gekozen worden om te verhuizen (Akiva & Bowman, 1998; Mulder & Hooimeijer, 1999). De nabijheid van dit sociale netwerk is namelijk een belangrijke reden om te verhuizen. Deze sociale netwerken ontstaan in de plaats waar men woont of studeert (Mulder, 2007).

Woningmarkt

Jonge hoogopgeleiden komen als starter op de woningmarkt. Deze groep is meer geneigd om te verhuizen dan doorstarters vanuit een koopwoning. Deze groep bestaat naast de starters ook uit paren met kinderen en alleenstaanden tot 45 jaar (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koningsrelaties, 2013, p. 57).

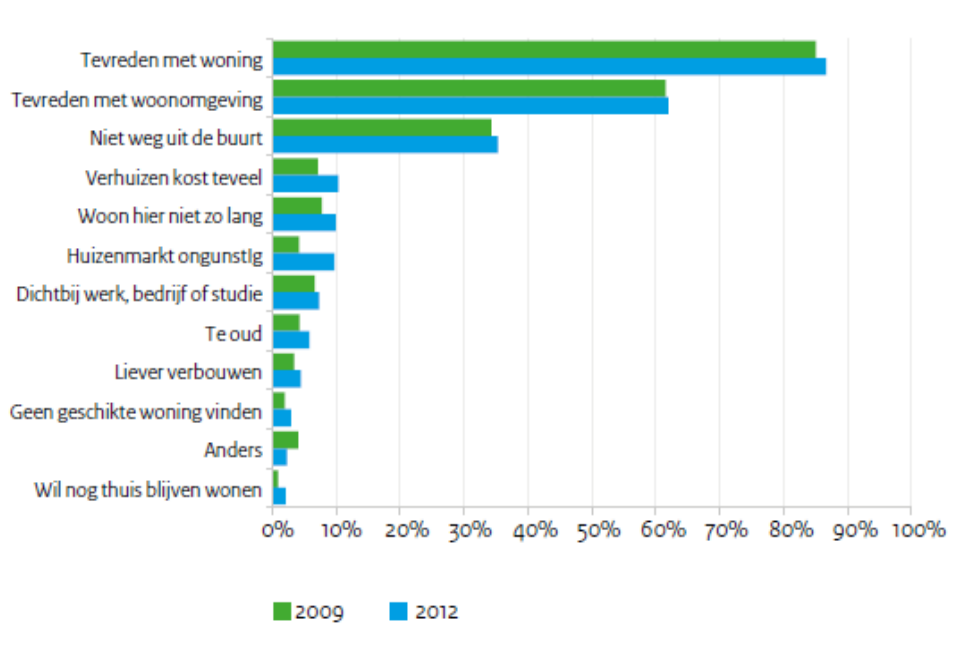
Figuur 14 Belangrijkste verhuisredenen 2009-2012 (Ministerie van binnenlandse zaken en koningsrelaties, 2013, p. 57)

Jongeren (tot 25 jaar) zijn minder geneigd om zelfstandig te gaan wonen dan vroeger, en de leeftijdscategorie van 25-35 jarigen juist meer. Zo wordt de starter op de woningmarkt ouder. Dit heeft te maken met de zogenoemde 'boemerangkinderen'. Deze kinderen keren na een bepaalde gebeurtenis, bijvoorbeeld het afronden van de studie, een relatiebreuk, het veranderen van of het verliezen van een baan, terug naar het huis van hun ouders (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koningsrelaties, 2013). Figuur 14 laat de belangrijkste redenen van huishoudens zien om te verhuizen. De meest voorkomende redenen is een huwelijk of het gaan samenwonen. Deze verhuismotieven komen voornamelijk voor bij starters en jonge paren. Wat opvalt is het lage aandeel werk gerelateerde verhuismotieven.

Hoogopgeleiden zijn meer bereid om over een grote afstand te verhuizen dan laagopgeleiden (Mulder, 2007). Verhuizingen op korte afstand hebben vaak een woonmotief als achtergrond en een verhuizing op lange afstand vaak een werkmotief (Phe e.a., 2000). In de grote steden zijn meer banen beschikbaar. Hier trekken de hoogopgeleiden met een specialistische functie heen. Redenen voor hoogopgeleiden om te verhuizen zijn dan ook vaak onderwijs- of arbeid gerelateerd (Mulder, 2007; Marlet, 2009).

Figuur 15 Redenen om niet te verhuizen (Ministerie van binnenlandse zaken en koningsrelaties, 2013, p. 58)

Het komt ook voor dat huishoudens geen verhuiscens hebben. De vraag is dan wat de reden is waarom mensen willen blijven wonen op hun huidige woonlocatie. Figuur 15 toont de belangrijkste redenen om niet te willen verhuizen. Hierbij staan de tevredenheid met de woonomgeving en de woning bovenaan (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koningsrelaties, 2013, p. 58). In de paragraaf 3.3 is verder ingezoomd op de woonwensen van jonge hoogopgeleiden met betrekking tot de woonlocatie en de woning.

3.2.2 Leefstijl

De verhuismotieven binnen een levensfase kunnen niet los gezien worden van de leefstijl. Een leefstijl kan namelijk bepalen hoe iemand zijn waarden en normen naleeft, maar ook hoe beslissingen gemaakt worden. Door een verandering in de levensfase, verandert ook de leefstijl. Zo kan een gezin, dat er voor kiest gezond te leven, in een groene omgeving gaan wonen waar zij fysiek actief kunnen zijn en van de omgeving kunnen genieten. Op deze manier kan een leefstijl de woonlocatie beïnvloeden (Smith & Olaru, 2013). De woonlocatie van hoogopgeleiden hangt onder andere af van de sociaal economische karakteristieken en de culturele achtergrond. Deze kenmerken zijn terug te leiden naar leefstijlen (Kunzmann, 2009).

Frenkel e.a. (2013) onderscheiden verschillende leefstijlen voor hoogopgeleiden: gezinsgeoriënteerden, levensgenieters, carrièrejagers, ondernemers en de ongedwongen personen. Onderstaand is toegelicht wat de karakteristieken zijn van deze leefstijlen.

Gezinsgeoriënteerden zijn, zoals de naam al zegt, voornamelijk gericht op het gezin. Gemiddeld zijn deze personen tussen de 35-40 jaar oud, zijn ze vaak getrouwd en hebben twee of meer kinderen. Hun activiteiten bevinden zich voornamelijk rondom de woning, en deze personen nemen vrijwel niet deel aan culturele activiteiten en sportactiviteiten. De gezinsgeoriënteerden zijn in loondienst en hebben een gemiddeld tot hoog salaris. Vaak zijn ze in het bezit van twee auto's en besteden ze weinig tijd aan hun carrière. Ze hebben een voorkeur voor een groot woonhuis.

Levensgenieters zijn jonge professionals met een bachelor opleiding. Levensgenieters zijn vaak in loondienst en hebben een laag tot middelmatig salaris. Deze mensen staan aan het begin van hun carrière. Ongeveer de helft van deze groep is getrouwd, en ongeveer een kwart heeft kinderen. Hun

leven is georiënteerd op culturele activiteiten en sportactiviteiten, en niet op een carrière. Deze groep heeft een voorkeur voor een huurappartement in de binnenstad.

Carrièrejagers zijn hoogopgeleiden met een mastergraad of zijn gepromoveerd. Deze groep heeft een hoog salaris en is vaak werkzaam in de sector 'onderzoek en ontwikkeling'. Ze zijn georiënteerd op hun carrière, zijn rond de 40 jaar oud en hebben vaak twee of meer kinderen. Deze groep heeft twee of meer auto's tot hun beschikking. Ze zijn voornamelijk werkzaam in de binnenste ring van steden. Deze groep heeft een voorkeur voor een koopwoning in de buitenste ring van de stad, in de vorm van een groot appartement of vrijstaand huis. Het komt echter ook voor dat de carrièrejagers in de binnenstad wonen. Ook in dat geval hebben ze een voorkeur voor een koopwoning in de vorm van een appartement.

Ondernemers zijn rond de 45 jaar oud. Twee derde van de groep is getrouwd en heeft kinderen. Ze hebben over het algemeen minder auto's dan de gezinsgeoriënteerden en carrièrejagers. Deze groep is sterk georiënteerd op het werk en neemt daarnaast deel aan sportactiviteiten. Deze groep heeft een voorkeur voor een koopwoning in de binnenstad.

Als laatste zijn er de ongedwongen personen die rond de 35 jaar oud zijn. Deze groep is vaak getrouwd, en heeft geen of één kind. De ongedwongen personen werken in loondienst, verdienen een laag tot gemiddeld salaris en hebben een gevarieerd activiteitenpatroon. Ze hebben een voorkeur voor kleinere huurwoningen, alhoewel in hun leefstijl de woning er niet echt toe doet.

Dit onderzoek richt zich op jonge hoogopgeleiden. Deze groep zal waarschijnlijk in de categorie 'levensgenieter' te vinden zijn, aangezien deze groep relatief jong is, tussen de twintig en dertig jaar, en aan het begin van hun carrière staat.

3.2.3 Conclusie verhuismotieven

Uit bovenstaande literatuur zijn drie belangrijke factoren naar voren gekomen die een rol spelen bij de verhuismotieven:

- Relatieve afstand tot familie, werk en recreatie (Akiva & Bowman, 1998)
- Verandering in de levensfase (Mulder & Hooimeijer, 1999)
- Uitdragen leefstijl (Smith & Olaru, 2013)

3.2.4 Hypothesen

Uit bovenstaande literatuur kunnen drie hypothesen geformuleerd worden die betrekking hebben op de verhuismotieven. Onderstaand is kort weergegeven welke hoofd hypothesen getoetst worden in de analyse. In paragraaf 4.2 is iedere hypothese verder geoperationaliseerd.

Hypothese 1

Uit paragraaf 3.2.1 is gebleken dat door een verandering in de levensfase mensen de keuze kunnen maken om te verhuizen. De eerste hypothese luidt daarom als volgt: *Jonge hoogopgeleiden die in regio Goes wonen, wonen daar vanwege de levensfase waarin zij verkeren.* Deze hypothese is getoetst door middel van diverse deelhypothesen die zijn toegelicht in paragraaf 4.2.1. In deze paragraaf zijn de deelhypothesen in het kader van het onderzoeksgebied geplaatst. De deelhypothesen richten zich op de levensfasen arbeid, huishouden en wonen.

De eerste twee deelhypothesen richten zich op de levensfase 'arbeid' en gaan in op de bereikbare banen in regio Goes en de Randstad (Compendium voor de leefomgeving, 2015), het niveau van het behaalde diploma en de kansen op de arbeidsmarkt (Zeeuws Planbureau, 2015).

De derde deelhypothese richt zich op de levensfase 'huishouden'. Deze gaat in op de aantrekkelijke locaties voor het opvoeden van kinderen (Marlet, 2009).

Ten slotte gaat de vierde deelhypothese in op de levensfase 'wonen'. Deze gaat in op de woonsituatie van afgestudeerde jonge hoogopgeleiden (Mulder & Hooimeijer, 1999).

Hypothese 2

De relatieve afstand tot het sociale netwerk, bestaande uit familie, werk en hobby's, is voor personen die in Zeeland hebben gestudeerd kleiner gebleven dan voor personen die buiten Zeeland zijn gaan studeren. Personen die voor de studie elders zijn gaan wonen, bouwen in hun nieuwe woonplaats namelijk een nieuw sociaal netwerk op. De nabijheid van dit sociale netwerk is een belangrijke reden om ergens te gaan wonen (Mulder, 2007). De tweede hypothese luidt daarom als volgt: *De kans dat een jonge hoogopgeleide momenteel in regio Goes woont is kleiner voor iemand die tijdens de studie buiten Zeeland heeft gewoond, dan voor iemand die tijdens de studie binnen Zeeland heeft gewoond.*

Hypothese 3

De vorige hypothese ging in op de afstand tot het sociale netwerk tijdens de studie. Hypothese 3 gaat in op het onderhouden van het sociale netwerk tijdens de studie: *De kans dat een jonge hoogopgeleide in regio Goes woont is groter voor iemand die tijdens de studie wekelijks terugkeerde naar de regio, dan iemand die een aantal keer per jaar terugkeerde.* Zoals is hypothese 2 toegelicht, worden sociale netwerken opgebouwd in de plaats waar men studeert of woont. De sociale netwerken in de herkomstregio zullen echter altijd blijven (Mulder, 2007). Daarom wordt verwacht dat iemand tijdens de studie wekelijks terugkeert naar regio Goes, en daarmee zijn of haar sociale netwerk in de herkomstregio onderhoudt, eerder terug zal keren naar de regio dan iemand die dit netwerk niet heeft onderhouden.

3.3 Woonwensen

Woonwensen zijn persoonlijke en/of huishoudensvoorkeuren die volgen na een verhuismotief. Uit een onderzoek van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koningsrelaties (2013) onder inwoners van Nederland van 18 jaar en ouder, 'Wonen in ongewone tijden', is gebleken dat mensen in de leeftijdscategorie van 25 tot 35 jaar andere woonwensen hebben dan personen in overige leeftijdscategorieën. Dit is de categorie waar in dit onderzoek de jonge hoogopgeleiden onder vallen. Uit figuur 15 is gebleken dat voornamelijk de woonlocatie en de woning van belang zijn in de woonwens (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koningsrelaties, 2013, p. 58). Deze twee factoren, woonomgeving en woning, worden ook genoemd door Blijie et.al (2009) als belangrijke factoren in de woonwensen. Onderstaand is ingegaan op de woning en de woonlocatie in relatie tot de woonwensen van huishoudens. Ten slotte is ingegaan op de typen verhuizingen.

3.3.1 Woonlocatie

De kwaliteit van de omgeving van de woning is een belangrijke invloedsfactor in de woonlocatiekeuze. De kwaliteit van de omgeving wordt gevormd door de nabijheid van de werklocatie, de plaatsen waar de overige activiteiten plaatsvinden en de kwaliteit van de woonlocatie zelf. De samenhang tussen de verschillende locaties komt voort uit het zogenaamde 'plaatsnut' van de locaties. Het plaatsnut is een overkoepelend begrip voor de woontevredenheid, de verdiensten en de werkvreugde. Naast het plaatsnut is de weerstand in de vorm van reiskosten en tijd en de weerstand van veranderingen, zoals verhuizen en veranderen van baan, van invloed op de samenhang (Wee, 1994).

Onderstaand is ingegaan op vijf factoren die van invloed zijn op het plaatsnut. Dit plaatsnut is per persoon verschillend. Allereerst zijn de voorzieningen besproken, gevolgd door de baanmogelijkheden, groenvoorzieningen en leefbaarheid. Afsluitend komen de lokale banden en het lokaal sociaal kapitaal aan bod.

Voorzieningen

Een van de factoren die van invloed is op het plaatsnut is het voorzieningenniveau (Niedomysl & Hansen, 2010). De verscheidenheid aan voorzieningen en de afstand tot deze voorzieningen zijn belangrijke factoren die van invloed zijn op de keuze van een woonlocatie. Deze diversiteit in voorzieningen trekt inwoners aan (Turok & Mykhnenko, 2007). Hoogopgeleiden hebben invloed op de regionale ontwikkeling, waardoor het belangrijk is om als stad banen en voorzieningen te kunnen bieden om deze groep aan te trekken. Zo zijn bijvoorbeeld culturele voorzieningen voor hoogopgeleiden belangrijker dan voor laagopgeleiden. Culturele voorzieningen zijn daarentegen in steeds mindere mate van belang bij de keuze voor een woonlocatie (Niedomysl & Hansen, 2010).

De stedelijke voorzieningen moeten binnen het perspectief van een stad geplaatst worden om het plaatsnut te kunnen bepalen. De kwaliteit van de leefomgeving, en daarmee de aantrekkelijkheid van een stad om in te wonen, is afhankelijk van vier stedelijke voorzieningen. Allereerst is het van belang dat er een grote diversiteit aan diensten en consumentengoederen aanwezig is. De esthetische en fysieke omgeving is de tweede belangrijke factor. Vervolgens moeten er goede publieke diensten aanwezig zijn en ten slotte is een korte tijdsperiode waarbinnen bepaalde voorzieningen bereikt kunnen worden belangrijk. Hoe meer voorzieningen bereikt kunnen worden in eenzelfde tijdseenheid, hoe aantrekkelijker de stad wordt als woonomgeving. Een traditionele stad kan door het aantrekken van hoogopgeleiden de lagere bevolkingsklassen laten profiteren van de positieve effecten van de hoogopgeleiden. Dit kunnen bijvoorbeeld de indirecte effecten zijn van investeringen, innovaties en ontwikkelingen (Gleaser e.a., 2001).

Baanmogelijkheden

Naast het diverse voorzieningenaanbod zijn de baanmogelijkheden een belangrijke invloedsfactor in de woonlocatiekeuze van jonge hoogopgeleiden. Het carrièreperspectief is voor hoogopgeleiden namelijk belangrijker dan voor laagopgeleiden, en dan met name voor jonge mannelijke hoogopgeleiden. Baanmogelijkheden zijn belangrijk in het aantrekken van menselijk kapitaal. Het belang van baanmogelijkheden verschilt per huishouden en per demografisch kenmerk. Zo is er een lagere kans dat men zal verhuizen voor betere carrièremogelijkheden wanneer men getrouwd is (Niedomysl & Hansen, 2010).

Wanneer een pas afgestudeerde een keuze moet maken tussen twee steden met gelijke baanmogelijkheden, zal de keuze voor een woonlocatie gemaakt worden op basis van onder andere voorzieningen: *“This indicates that regions that can provide a variety of amenities spanning from urban rhythms to recreational outdoor experiences have a competitive advantage in attracting talented people, assuming that they can provide employment opportunities”* (Niedomysl & Hansen, 2010, p. 1647).

Wanneer er echter een verschil in baanmogelijkheden bestaat zal een pas afgestudeerde kiezen voor een woonlocatie met de meeste baanmogelijkheden in het bereik. Dit verandert wanneer men al een baan heeft. Pas dan zal men gaan kijken naar omgevingsfactoren wanneer er besloten wordt om te verhuizen (Darchen & Tremblay, 2010).

Hoogopgeleiden zijn bereid om verder voor het werk te reizen en dit stijgt met de hoogte van het inkomen (Niedomysl & Hansen, 2010). Het CBS (2015) onderscheidt verschillende inkomensniveaus. Personen met een laag inkomen hebben een gemiddeld bruto jaarinkomen tot €20.000. Personen met een laag tot gemiddeld inkomen hebben een bruto jaarinkomen tussen de €20.000 en €35.000 en personen met een hoog inkomen hebben een gemiddeld bruto jaarinkomen van meer dan €35.000. Personen met een hoog inkomen zijn in de laatste jaren groter en duurder gaan wonen. Huishoudens, alleenstaand of paren met kinderen, in de leeftijdscategorie van 25-35 jaar met een laag inkomen hebben hierin geen ontwikkeling doorgemaakt. Dit komt doordat deze groep naar de stad trekt. Hier zijn woningen vaak kleiner in vloeroppervlak en hebben ze vaak weinig kamers. Het gaat hier om steden met meer dan 100.000 inwoners (Marlet, 2009).

Hoogopgeleiden hebben over het algemeen een specialistische opleiding gevolgd en de functies die een dergelijke opleiding vereisen bevinden zich verspreid over het land. Om deze reden zullen hoogopgeleiden en mensen met een hoge sociaal economische status sneller geneigd zijn een baan te accepteren op een grote afstand van hun huidige locatie, en daar heen verhuizen. Hoogopgeleiden verhuizen vaak vanwege opleidingsmogelijkheden. De hoge opleidingen, HBO en WO, zijn geconcentreerd in grote steden. Doordat de afstand naar deze grote steden snel te groot is om iedere dag af te leggen, verhuizen studenten vaak naar de stad waar ze studeren (Marlet, 2009; Frenkel e.a., 2013; Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koningsrelaties, 2013).

Groenvoorzieningen

Groenvoorzieningen in de vorm van natuur, rust en ruimte, kunnen een rol spelen in de keuze voor een woonlocatie. De groep die zich echter laat leiden door deze factoren in hun woonlocatie zijn niet de jonge hoogopgeleiden, maar juist de gepensioneerden. Voor mensen in het bezit van een baan is de fysieke bereikbaarheid van het werk en de sociale contacten belangrijker dan de natuur, de rust en de ruimte. Werklozen laten zich weer meer leiden door deze laatstgenoemde factoren (Marlet, 2009).

Leefbaarheid

Tegenwoordig bepaald de leefbaarheid een belangrijk deel van de concurrentiepositie van steden. Leefbaarheid wordt gebruikt als indicator om te berekenen waar een bedrijf zich het beste kan vestigen, maar ook waar men het beste een baan kan zoeken (Zanella e.a., 2014).

De leefbaarheid van een omgeving hangt dus nauw samen met de economische welvaart. Het is voor de gemeente Goes dan ook belangrijk om een positieve economische welvaart te bewerkstelligen. In Zeeland wordt de leefbaarheid bepaald door het voorzieningenniveau, de sociale binding, de bevolkingssamenstelling, de fysieke kenmerken van de woonomgeving, de overlast en het imago (Scoop, 2014). Bij een minder goede leefbaarheid vermindert de stedelijke aantrekkingskracht. De ontbrekende stedelijke aantrekkingskracht is een van de factoren die er voor zorgt dat voornamelijk jongeren zich minder snel vestigen in Zeeland: *“Kort door de bocht geformuleerd is heel Zeeland voor hen ‘onleefbaar’ geworden. Het wegtrekken van de jongeren en de verminderde terugkeer naar Zeeland is daarom een directe bedreiging voor het vestigingsklimaat en daarmee de leefbaarheid van Zeeland”* (Scoop, 2014, p. 9)

Leefbaarheid is een uitkomst van de acties en ervaringen van mensen. Overheden proberen de leefbaarheid te vergroten door te voldoen aan de behoefte van de huidige inwoners en de potentiële inwoners. Het is ook een ongrijpbaar begrip omdat ieder persoon zijn of haar eigen behoeften heeft. Het is voor overheden dan ook lastig dit te vertalen in beleid dat voor iedereen van toepassing is. Zo hebben ouderen behoefte aan zorginstellingen, jongeren aan baan- en studiemogelijkheden en willen ouders een veilige buurt waar hun kinderen naar school kunnen gaan en buiten kunnen spelen (Smith & Olaru, 2013; Scoop, 2014).

Lokale banden en lokaal sociaal kapitaal

De verbondenheid van het huishouden met de lokale omgeving, ook wel de lokale banden genoemd, zijn van invloed op de keuze van de woonlocatie. Deze banden kunnen in gevaar komen wanneer er wordt gekozen voor een andere woonlocatie. Hiermee kan het sociale netwerk van een huishouden veranderen. Sociale netwerken blijken sterker te zijn in rurale gebieden dan in stedelijke gebieden. Echter, huishoudens die in de rurale gebieden wonen hebben minder banen en opleidingsmogelijkheden tot hun beschikking vergeleken met huishoudens die in stedelijke gebieden wonen. Huishoudens die nu in de stedelijke gebieden wonen, zijn waarschijnlijk om die reden richting de stad verhuisd toen ze jong waren. Huishoudens die nu in de rurale gebieden wonen zijn daar hoogstwaarschijnlijk ook opgegroeid (Mulder, 2007).

Naast de lokale banden is lokaal sociaal kapitaal van belang. Dit kan de woning zijn, maar ook vrienden, familie en werk. Het huishouden zelf, alsmede de familie, kan een reden zijn om te verhuizen of vaker de familie op te zoeken. Hierdoor wordt het lokaal sociaal kapitaal in stand gehouden. Het wordt tegenwoordig namelijk steeds belangrijker om voor de ouders te gaan zorgen wanneer deze bijvoorbeeld huishoudelijke hulp nodig hebben of niet meer zelfstandig kunnen wonen. Het gebeurt ook steeds vaker dat familieleden op kleine kinderen passen. De nabijheid van familieleden is dan essentieel. Vaak wordt de nabijheid van familieleden gerelateerd aan 'familiesolidariteit'. Deze 'familiesolidariteit' is sterker bij vrouwen dan bij mannen. Daarnaast hebben vrouwen de neiging over langere afstanden te verhuizen wanneer het een huwelijk betreft. Een resultaat hiervan is dat deze groep verder van hun eigen familie vandaan woont, maar dichterbij de schoonfamilie. Daarnaast zijn jongere mensen sneller geneigd te verhuizen dan oudere mensen (Mulder, 2007).

3.3.2 Woning

Niet alleen de woonlocatie is van belang bij de woonwensen, maar ook de kenmerken van de woning zelf. De wensen wat betreft de woning zijn sterk gelinkt aan sociale status. Binnen deze sociale status is de historische en culturele waarde van een woning steeds belangrijker. De woonruimte is in steeds mindere mate van belang. De woonruimte wordt afgewogen tegen de nabijheid van andere familieleden (Phe e.a., 2000).

De sociale status van de ouders, qua woning, heeft invloed op de voorkeuren voor een bepaald niveau van woningkwaliteit en zorgt dus indirect voor verhuizingen. Vaak zal een persoon een voorkeur hebben voor een type en kwaliteit woning van dezelfde standaard als de woning waarin hij of zij is opgegroeid (Mulder, 2007).

De kwaliteit van de woning gaat over de fysieke kenmerken van een woning. Dit omvat onder andere het vloeroppervlak, het aantal kamers en het aantal verdiepingen (Phe e.a., 2000). Daarnaast zijn ook de prijs van de woning (Wee, 1994) en het bouwjaar van de woning (Quigly, 1985) van belang. Onderstaand is verder ingegaan op de wens om een woning te huren of te kopen en op de woningvoorkeuren per leeftijdscategorie.

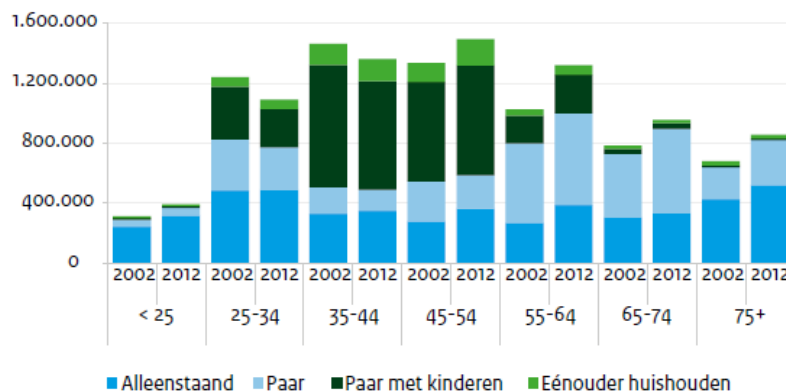
Huur of koop

Uit het onderzoek van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koningsrelaties (2013) komt naar voren dat er een verschil is tussen de wens om te huren of te kopen. Ondanks de stijging in de huurprijzen blijft de huursector vooral door de lage inkomens bewoond. Huishoudens met een hoog inkomen, en daarmee ook hoogopgeleiden, wonen vaker in een koopwoning. Dit hangt af van de fase in hun leven. Pas afgestudeerden hebben vaak een startende functie, of zijn nog werkzoekend, en hebben daardoor een laag inkomen. In deze situatie kan er geen hypotheek gekregen worden. Een hoogopgeleide die al enige tijd werk heeft in zijn of haar functie heeft vaker een hoger inkomen en een vast contract, en dus wel de mogelijkheid om een hypotheek te krijgen.

Woningvoorkeuren per leeftijdscategorie

Figuur 16 toont de huishoudenssamenstelling per leeftijdscategorie in 2012 ten opzichte van 2002. Hieruit blijkt dat de leeftijdscategorie van 25-35 jarigen, waar de jonge hoogopgeleiden onder vallen (zie paragraaf 3.3), voornamelijk uit alleenstaanden en paren bestaat. In de categorie 25-34 jarigen is voornamelijk het aandeel paren met kinderen in de periode van 2002 tot 2012 is afgenomen. Dit komt mede doordat de leeftijd waarop vrouwen kinderen krijgen de laatste jaren is verschoven. Waar voorheen vrouwen rond het 25^e levensjaar kinderen kregen, is dit tegenwoordig rond het 30ste levensjaar. Om deze reden woont deze leeftijdscategorie minder vaak in een eengezinswoning. Paren die kinderen krijgen, verhuizen veelal vanuit een appartement naar een eengezinswoning (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koningsrelaties, 2013, pp. 16 - 24).

Figuur 16 Huishoudensamenstelling per leeftijdscategorie 2002-2012 (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koningsrelaties, 2013, p. 16)

Volgens Blijie e.a. (2009, p. 62) wonen jonge hoogopgeleiden over het algemeen in een appartement met een maximale huurprijs van €725 euro. Vaak hebben deze appartementen twee kamers en is het appartement gelegen in een stedelijke omgeving met voorzieningen op

loopafstand. Jonge gezinnen hebben echter een wens voor een (half vrijstaande) koopwoning met een waarde van ongeveer €300.000. Deze woning is gelegen in de suburbs en heeft gemiddeld vier kamers. Voorzieningen liggen bij deze woningen op fietsafstand.

3.3.3 Vrijwillige of niet-vrijwillige verhuizing.

Bovengenoemde factoren hebben voor ieder persoon of huishouden een andere waarde of invulling. Dit heeft onder andere te maken met vrijwillige en niet-vrijwillige verhuizingen. Ook al komt de woonlocatie voort uit een vrije of niet-vrije keuze, dan nog is de kwaliteit van de woonomgeving van invloed op het welzijn, de sociale status, de bereikbaarheid van banen, scholen, voorzieningen en sociale netwerken. Een vrijwillige verhuizing kan tot stand komen door bijvoorbeeld de keuze om groter te gaan wonen. Een niet-vrijwillige verhuizing kan ontstaan door bijvoorbeeld baanverlies, een echtscheiding of afbraak van de woning (Quigley & Weinberg, 1977). Verhuizingen kunnen ook ontstaan als gevolg van dwang, demografische ontwikkelingen en werk- en onderwijsgerelateerde zaken (Goetgeluk, 1992).

3.3.4 Conclusie woonwensen

In bovenstaande paragraaf is ingegaan op de verschillende zaken die tot de woonwensen behoren. De belangrijkste factoren hierin zijn de woonlocatie en de woning. Hierbij moet rekening gehouden worden met het soort verhuizing. Bij een niet-vrijwillige verhuizing kan men vaak niet in de gewenste woning, of in de gewenste woonlocatie wonen. Dit is van invloed op de keuzen die gemaakt kunnen worden. Onderstaand zijn per categorie de belangrijkste factoren weergegeven.

- Woonlocatie
 - o Diversiteit van en afstand tot voorzieningen (Gleaser e.a., 2001)
 - o Baanmogelijkheden (Darchen & Tremblay, 2010)
 - o Groenvoorzieningen (Marlet, 2009)
 - o Lokaal sociaal kapitaal en lokale banden (Mulder, 2007)
 - o Opleidingsmogelijkheden (Mulder, 2007)
 - o Imago (Smith & Olaru, 2013)
 - o Veiligheid (Smith & Olaru, 2013)
- Woning
 - o Prijs (Blijie e.a., 2009)
- Soort verhuizing (Quigley & Weinberg, 1977; Goetgeluk, 1992)
 - o Vrijwillige verhuizing
 - o Niet-vrijwillige verhuizing

3.3.5 Hypothesen

Uit bovenstaande literatuur kunnen een aantal hypothesen geformuleerd worden die betrekking hebben op de woonwensen. In paragraaf 4.2 zijn de hypothesen verder geoperationaliseerd en in het kader van het onderzoeksgebied geplaatst.

Hypothese 4

Uit paragraaf 3.3.1 blijkt dat fysieke kenmerken van de woonomgeving een belangrijke rol spelen bij de keuze voor een woonlocatie. De derde hypothese luidt daarom als volgt: *Jonge hoogopgeleiden die de fysieke kenmerken in de woonomgeving belangrijk vinden, wonen relatief vaker in regio Goes dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden.* Deze hypothese is getoetst door middel van diverse deelhypothesen.

De eerste deelhypothese richt zich op de groenvoorzieningen in de woonomgeving. Deze voorzieningen in de vorm van natuur, rust en ruimte, spelen een rol in de keuze voor een woonlocatie (Marlet, 2009).

Deelhypothese twee richt zich op de diversiteit in het voorzieningenniveau. De diversiteit in het voorzieningenniveau kan van invloed zijn op de keuze van een woonlocatie en jonge hoogopgeleiden aantrekken (Turok & Mykhnenko, 2007; Niedomysl & Hansen 2010).

Vervolgens gaat deelhypothese 3 in op de veiligheid van de woonomgeving. Veiligheid blijkt een belangrijk invloed te hebben op de keuze van een woonlocatie (Smith & Olaru, 2013).

Deelhypothese vier gaat in op het aanbod aan vervolgoopleidingen in de woonomgeving. Studenten verhuizen vaak naar de grote steden aangezien de HBO- en WO-opleidingen daar geconcentreerd zijn (Marlet, 2009; Frenkel e.a., 2013; Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koningsrelaties, 2013).

De korte afstand/reistijd van en naar het werk is getoetst in deelhypothese vijf. Pas afgestudeerde jonge hoogopgeleiden kiezen namelijk vaak voor de woonlocatie met de meeste banen in het bereik (Darchen & Tremblay, 2010).

Deelhypothese zes gaat in op de korte afstand/reistijd tot voorzieningen en hobby's. Studenten blijven tijdens de studie vaak verbonden met de herkomstregio door middel van sport of hobby's (Mulder, 2007). Door in de herkomstregio te gaan wonen na de studie wordt deze afstand weer kleiner ten opzicht van de afstand tijdens de studie.

De voorlaatste deelhypothese gaat in op het aanbod van banen (werkgelegenheid) in de woonomgeving. Naast het feit dat jonge hoogopgeleiden vaak kiezen voor een woonomgeving met de meeste banen in het bereik (Darchen & Tremblay, 2010), is ook het carrièreperspectief wat voortvloeit uit het hoge aanbod banen belangrijk voor een hoogopgeleide (Niedomysl & Hansen, 2010).

Ten slotte gaat deelhypothese acht in op de aantrekkelijke huizenmarkt. Bij de keuze voor een woonlocatie heeft de prijs van de woning namelijk een belangrijke invloed (Wee, 1994).

Hypothese 5

Uit paragraaf 3.3.2 blijkt dat de sociale omgeving een belangrijke rol speelt bij de keuze voor een woonlocatie. De vierde hypothese luidt als volgt: *Jonge hoogopgeleiden die de sociale omgeving belangrijk vinden, wonen vaker in regio Goes dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden.* Onderstaand zijn de deelhypothesen kort aangegeven. In paragraaf 4.2.2 zijn deze verder behandeld en ik het kader van het onderzoeksgebied geplaatst.

De eerste deelhypothese richt zich op de wens dicht bij vrienden en familie te wonen. Familie en vrienden zijn onderdeel van het lokaal sociaal kapitaal. De nabijheid van dit lokaal sociaal kapitaal is belangrijk bij de keuze voor een woonlocatie (Phe e.a., 2000; Mulder, 2007).

Deelhypothese twee gaat in op de invloed van het imago van de woonomgeving. Een positief imago van een regio zorgt er voor dat iemand eerder geneigd is richting die plaats te verhuizen, ook wel een pullfactor genoemd. Een negatief imago kan als pushfactor dienen voor inwoners van een bepaald gebied waardoor mensen wegtrekken (Smith & Olaru, 2013).

Ten slotte gaat deelhypothese drie in op de veiligheid van de woonomgeving. Veiligheid blijkt een belangrijke invloed te hebben op de keuze van een woonlocatie. Voor huishoudens met kinderen is dit voornamelijk belangrijk, aangezien zij in een veilige buurt willen wonen waar hun kinderen naar school kunnen gaan en buiten kunnen spelen (Smith & Olaru, 2013). Een ruraal gebied, zoals regio Goes, met veel ruimte en groen wordt gezien als aantrekkelijke locatie voor het opvoeden van kinderen (Marlet, 2009).

3.4 Woonkeuzen

Verhuismotieven en woonwensen zijn niet één op één te vertalen in de daadwerkelijke keuze voor een woning. Dit kan komen door middelen en/of beperkingen. Blijie e.a. (2009) tonen aan dat huishoudens tot op een zeker hoogte rekening houden met beperkingen. De verhuiswens komt in verschillende levensfasen tot stand. Iedere levensfase heeft zijn eigen middelen en beperkingen wat betreft de mogelijkheid om te verhuizen (Mulder & Hooimeijer, 1999; Pinkster & Kempen, 2002). In de literatuur worden vier verschillende middelen en/of beperkingen onderscheiden: de gezinssamenstelling, het lokaal sociaal kapitaal, de financiële situatie en het woonsegment.

Binnen iedere levensfase hebben de individuele leden van een huishouden verschillende middelen en beperkingen (Mulder, 2007). Deze middelen en beperkingen spelen mee in de mogelijkheid om te verhuizen. De gezinssamenstelling is daarom van invloed op de mogelijkheid om te verhuizen. Grote huishoudens hebben grotere beperkingen in de mogelijkheid om te verhuizen omdat zij rekening moeten houden met meerdere personen. Alleenstaanden met één inkomen zijn meer geneigd om te verhuizen dan tweepersoonshuishoudens of gezinnen met twee inkomens. Tegelijkertijd zijn de tweeverdieners de meest mobiele populatiegroep. Dit zijn de hoogopgeleiden en de personen met een hoge sociaal economisch status. Deze groep is over het algemeen jonger dan 35 jaar (Mulder, 2007).

Het lokaal sociaal kapitaal, zoals vrienden en familie, is als tweede van invloed op de mogelijkheid om te verhuizen. Door een verhuizing kunnen personen verder van, of dichterbij, het lokaal sociaal kapitaal gaan wonen. De wens om dicht bij de familie te wonen wordt ook wel familiesolidariteit genoemd. Deze familiesolidariteit is sterker bij vrouwen dan bij mannen. Vrouwen verhuizen ook vaker voor een huwelijk dan mannen (Mulder, 2007).

Naast de gezinssamenstelling en het lokaal sociaal kapitaal is het woonsegment waarin een huishouden woont vóór de verhuizing van invloed op de mogelijkheid om te verhuizen (Mulder & Wagner, 1998). Mulder (2007) geeft aan dat het woonsegment van belang is voor onder andere de sociale status van een persoon of een huishouden. Verschillen tussen huur- en koopwoningen leiden tot sociale ongelijkheid. Huishoudens met een huurwoning kunnen makkelijk hun huur opzeggen, waardoor ze niet gebonden zijn aan hun woning. Huishoudens met een koopwoning zijn wel gebonden aan hun woning, doordat de woning eerst verkocht moet zijn wil het huishouden een ander huis kunnen kopen en/of huren.

Ten slotte zijn de financiële middelen van invloed op de mogelijkheid om te verhuizen. Huishoudens die geen middelen hebben, en dus financieel beperkt zijn om een woning te kopen, zullen een andere sociale status genieten dan een persoon of huishouden met een koopwoning (Mulder & Hooimeijer, 1999). Zoals al eerder aangegeven door Niedomysl & Hansen (2010), stijgt met het opleidingsniveau ook het inkomen. Hoogopgeleiden hebben dus vaker meer financiële draagkracht, en dus meer middelen om te verhuizen. Het hebben van een eigen koopwoning is een cruciale stap in de levensfasen. Wanneer en óf iemand een woning koopt, is afhankelijk van de gezinssamenstelling en de persoonlijke voorkeuren. De financiële middelen gaan samen met de levensfasen. Wie trouwt of kinderen krijgt, zal sneller geneigd zijn een woning te kopen dan diegene die niet trouwt of kinderen krijgt. Dit gebeurt eerder wanneer men een vaste baan heeft. Jonge mensen, studenten en alleenstaanden, zijn hun leven nog aan het vormgeven en kopen dus minder snel een huis (Mulder & Wagner, 1998).

3.4.1 Conclusie woonkeuzen

In bovenstaande paragraaf zijn drie factoren genoemd die van invloed zijn op de woonkeuze. Dit zijn middelen en beperkingen waardoor een daadwerkelijke woonkeuze tot stand kan komen.

- Financiële situatie (Mulder, 2007)
- Woonsegment (Mulder & Wagner, 1998)
- Gezinssamenstelling (Mulder & Hooimeijer, 1999)
- Lokaal sociaal kapitaal (Mulder, 2007)

3.4.2 Hypothesen

Uit bovenstaande literatuur is een hypothese geformuleerd die betrekking heeft op de woonkeuzen. In paragraaf 4.2.3 is deze hypothese verder geoperationaliseerd en in het kader van het onderzoeksgebied geplaatst.

Hypothese 6

Uit paragraaf 3.4 is gebleken dat de financiële situatie en het woonsegment van invloed zijn op de woonkeuze (Mulder & Wagner, 1998; Mulder, 2007). Door middel van hypothese zes wordt getoetst of deze twee van invloed zijn op de keuze van de woonlocatie van jonge hoogopgeleiden: *Het inkomen is van invloed op het woonsegment waar jonge hoogopgeleiden in wonen.*

Met het opleidingsniveau stijgt ook het inkomen. Hierdoor hebben hoogopgeleiden gemiddeld een ruimere financiële draagkracht dan laagopgeleiden. Jonge hoogopgeleiden die echter als starter op de arbeidsmarkt komen, hebben een beperktere financiële draagkracht. Dit komt doordat zij nog geen werkervaring hebben opgedaan (Niedomysl & Hansen, 2010). Jonge hoogopgeleiden met een beperktere financiële draagkracht zullen dan vaker in een sociale huurwoning wonen, aangezien zij nog niet de middelen hebben om een woning te kopen. In deze hypothese wordt onderzocht of er een verband is tussen het inkomen en het woonsegment waar jonge hoogopgeleiden wonen.

In de beschrijvende analyse wordt onderscheid gemaakt tussen inkomensklassen. Een jonge hoogopgeleide heeft een beperkte financiële draagkracht wanneer hij of zij tot €30.000 bruto verdient op jaarbasis. Een jonge hoogopgeleide met een ruimere financiële draagkracht verdient bruto €30.000 of meer per jaar. Dit is gebaseerd op het minimumloon voor een volwassene per 1 juli 2015 (Minimumloon, 2015), en de verdeling van inkomensklassen van het CBS (2015).

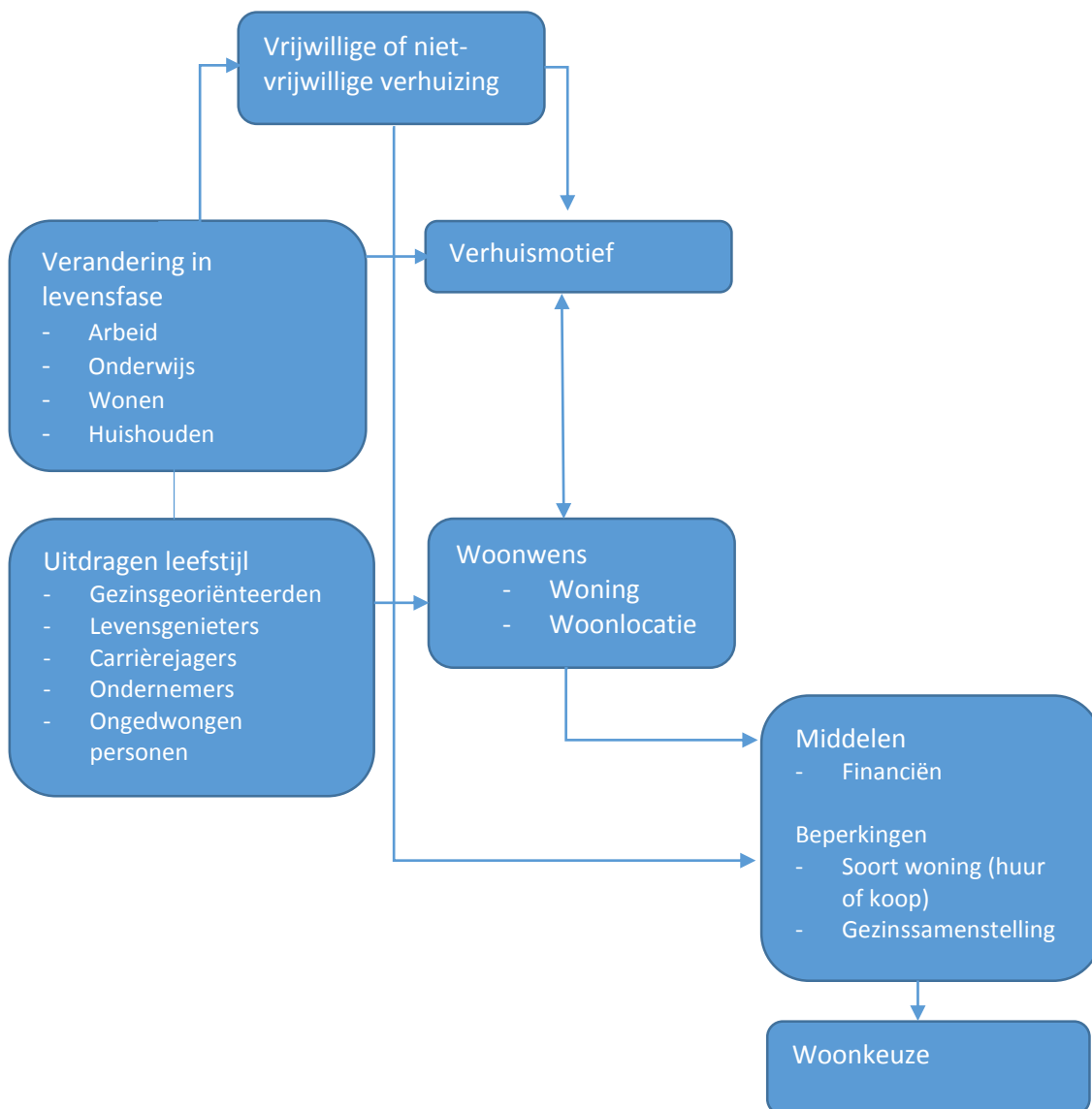
4. Opzet empirisch onderzoek

In onderstaand hoofdstuk is ingegaan op de operationalisatie van de theorie en de hypothesen die daaruit volgen. Daarnaast is de uitvoering van het onderzoek toegelicht.

4.1 Conceptueel model

Onderstaand is in een conceptueel model de totstandkoming van de woonkeuze van jonge hoogopgeleiden weergegeven, zie figuur 17. Door veranderingen in de levensfase kan een verhuismotief ontstaan. Dit verhuismotief draagt een bepaalde woonwens met zich mee. De woonwens wordt beïnvloed door de leefstijl die het betreffende persoon of huishouden uit wilt dragen. De woonwens ontstaat uit wensen voor de woonlocatie en de woning. Het soort verhuizing, vrijwillig of niet-vrijwillig, de motieven en de woonwensen kunnen invloed hebben op de middelen en beperkingen van een huishouden om te verhuizen. Deze middelen en beperkingen bepalen uiteindelijk wat de woonkeuze zal zijn.

Figuur 17 Conceptueel model totstandkoming woonkeuze jonge hoogopgeleiden

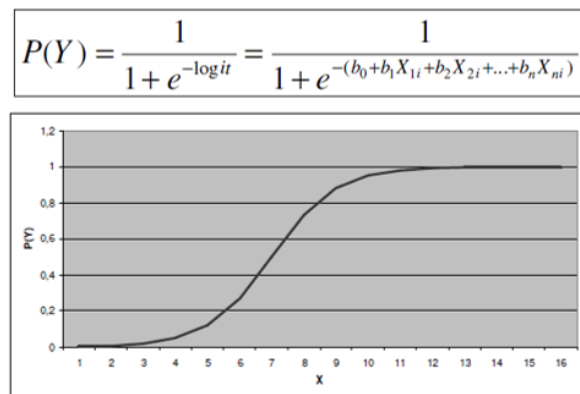
4.2 Operationalisering hypothesen

Uit het eerdere theoretisch kader zijn verschillende factoren naar voren gekomen die van invloed zijn op de woonlocatiekeuze van jonge hoogopgeleiden. Hieruit zijn hypothesen opgesteld die onderverdeeld zijn in verhuismotieven, woonwensen en woonkeuzen.

Jonge hoogopgeleiden zijn in dit onderzoek omschreven als afgestudeerden die na een HAVO-en VWO-opleiding, een HBO- of WO-vervolgstudie hebben afgerond. In verschillende onderzoeken worden jonge hoogopgeleiden omschreven als personen met HBO-of WO-diploma tussen de leeftijd van vijftientig en vijfendertig jaar (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koningsrelaties, 2013). In dit afstudeeronderzoek is echter een leeftijdscategorie van twintig tot dertig jaar aangehouden. Het onderzoek focust namelijk op het keuzeproces dat plaatsvindt vlak na het voltooien van de studie. Dit vindt over het algemeen plaats tussen de leeftijd van twintig en dertig jaar.

De eerste drie hypothesen zijn getoetst door middel van bivariate logistische regressie analyses. Met deze analysemethode is getoetst of de onafhankelijke variabelen de afhankelijke variabele beïnvloeden. De afhankelijke variabele wordt ook wel Y genoemd. De onafhankelijke variabele(n) worden X genoemd. Deze toetsingsmethode wordt gebruikt aangezien de afhankelijke variabele categorisch is, 0 of 1 (ja of nee), en er dus geen lineair verband aanwezig is. Omdat gebruikt gemaakt wordt van een bivariate logistische regressie analyse, en geen lineaire regressie analyse, kunnen er alleen uitspraken gedaan worden over de waarschijnlijkheid dat Y plaatsvindt onder de gegeven waarden van X. Hoe dichterbij 0, hoe onwaarschijnlijker het is dat Y heeft plaatsgevonden. Hoe dichterbij 1, hoe waarschijnlijker het is dat Y heeft plaatsgevonden (Field, 2012, p. 762). Een voorbeeld van een logistisch model is te zien in figuur 18.

Figuur 18 Logistisch regressiemodel (Vocht, 2013)

Hypothese 4 en 5 bestaan uit onafhankelijke variabelen die gemeten zijn met een Likert-schaal. Een Likertschaal is een meetschaal waarmee een mening gemeten kan worden. Door middel van vijf antwoordcategorieën, niet belangrijk – niet echt belangrijk – neutraal – een beetje belangrijk – belangrijk, is gemeten in hoeverre een item belangrijk werd gevonden bij de keuze van een woonlocatie. Deze items representeren ieder een variabele uit de deelhypothesen. Om te achterhalen of de waarden die gemeten worden bij ieder item gedreven worden door eenzelfde onderliggende variabele is een factor analyse met een reliability analyse uitgevoerd. De factor analyse geeft informatie over de structuur van een aantal variabelen en over een te meten onderliggende variabele. Items die eenzelfde onderliggende variabele meten worden samengevoegd in een factor (Field, 2012, p. 666). De reliability analyse meet de betrouwbaarheid van de schaal die in de factor analyse gemeten wordt (Field, 2012, p.706). Met de verschillende factors, en de daaruitvolgende gemiddelde waarden van ieder item, is een logistische regressie analyse uitgevoerd. Op deze manier kan onderzocht worden of de verschillende factors een significante invloed hebben op de te voorspellen Y, namelijk het al dan niet in regio Goes wonen.

Ten slotte is hypothese 6 getoetst aan de hand van beschrijvende analyse en een Chi-kwadraattoets. Onderstaand zijn de hypothesen verder geoperationaliseerd en is aangegeven welke afhankelijke en onafhankelijke variabelen zijn gebruikt in de analyse.

4.2.1 Verhuismotieven

Verhuismotieven komen tot stand door een verandering in de levensfase (Mulder & Hooimeijer, 1999), het uit willen dragen van een leefstijl (Smith & Olaru, 2013) en een verandering in de relatieve afstand tot familie, werk en recreatie (Mulder & Hooimeijer, 1999).

Aan de hand van deze factoren zijn drie hypothesen opgesteld die ingaan op de levensfasen en de afstand tot familie. Onderstaand is per hypothese ingegaan op de deelhypothesen die hieronder vallen. De leefstijl wordt niet met behulp van een hypothese onderzocht. Aan de hand van de onafhankelijke variabelen die in hypothesen een tot en met zes getoetst zijn, kan vastgesteld worden binnen welke leefstijl een jonge hoogopgeleide valt die terugkeert naar regio Goes. Deze leefstijlen geven aan welke soort personen in regio Goes komen wonen en om welke reden. Wanneer bekend is wat deze leefstijlen zijn, kunnen de verschillende gemeenten uit regio Goes hierop inspelen. Voor het vaststellen van de leefstijlen worden de volgende onafhankelijke variabelen gebruikt: het type huishouden, de huidige woonsituatie, het woonsegment, de werksituatie en het inkomen.

Hypothese 1

Met het veranderen van de woonvoorkeuren in de verschillende levensfasen kan de woonlocatie veranderen (Rossi, 1955). De levensfase wordt bepaald door demografische veranderingen in het huishouden. Deze veranderingen zijn gerelateerd aan arbeid, onderwijs, wonen en huishouden (Mulder & Hooimeijer, 1999). De eerste hypothese richt zich op deze levensfasen waarin mensen zich bevinden. De eerste hypothese luidt als volgt: *Jonge hoogopgeleiden die in regio Goes wonen, wonen daar vanwege de levensfase waarin zij verkeren.* Om deze hypothese te kunnen toetsen zijn verschillende deelhypothesen opgesteld.

De eerste deelhypothese richt zich op de levensfase arbeid: *1.1 Jonge hoogopgeleiden wonen relatief vaker in regio Goes wanneer zij een baan hebben, dan jonge hoogopgeleiden die werkzoekende zijn.* Jonge hoogopgeleiden maken na het afronden van een studie een verandering in de levensfase mee. Ze komen vanuit de fase onderwijs in de fase arbeid. Als gevolg van deze verandering kan er gekozen worden om te verhuizen, bijvoorbeeld om dichtbij het werk te wonen (Mulder & Hooimeijer, 1999). Een pas afgestudeerde zal kiezen voor de woonlocatie met de meeste banen in het bereik. Pas wanneer iemand al een baan heeft gaat men kijken naar de omgevingsfactoren wanneer er besloten wordt om te verhuizen (Darchen & Tremblay, 2010). Het aantal bereikbare banen is in de Randstad groter dan in provincie Zeeland (Compendium voor de Leefomgeving, 2015). Een jonge hoogopgeleide die een baan vindt in regio Goes, kan volgens de theorie van Mulder en Hooimeijer (1999) richting die regio verhuizen. Een jonge hoogopgeleide die hier geen baan kan vinden, bijvoorbeeld door de krappe arbeidsmarkt (Zeeuws Planbureau, 2015), zal uitwijken naar een gebied met een groter aanbod aan banen. Dus de kans dat een jonge hoogopgeleide pas verhuist richting regio Goes is groter wanneer hij of zij een baan in deze regio heeft gevonden.

Deelhypothese 1.2 richt zich eveneens op de levensfase arbeid en luidt als volgt: *Jonge hoogopgeleiden met een HBO-diploma wonen vaker in regio Goes dan jonge hoogopgeleiden met een WO-diploma.* De arbeidsmarkt in Zeeland is voor WO-gediplomeerden krappere dan voor HBO-gediplomeerden (Zeeuws Planbureau, 2015). Wanneer een jonge hoogopgeleide een baan vindt, kan hij of zij richting deze locatie verhuizen (Mulder & Hooimeijer, 1999). De kans op een baan op HBO-niveau is groter dan de kans op een baan op WO-niveau. Jonge hoogopgeleiden met een HBO-diploma zullen daarom vaker in regio Goes wonen dan jonge hoogopgeleiden met een WO-diploma.

De derde deelhypothese gaat in op de levensfase die gerelateerd is aan het huishouden: *1.3 Jonge hoogopgeleide huishoudens met kinderen wonen relatief vaker in regio Goes dan jonge hoogopgeleide huishoudens zonder kinderen*. Als gevolg van een verandering in het huishouden, bijvoorbeeld door het krijgen van kinderen, kan er gekozen worden om te verhuizen (Mulder & Hooimeijer, 1999). De gezinssamenstelling is van invloed op het al dan niet willen verhuizen (Wee, 1994, p. 2). Regio Goes is een ruraal gebied waar veel ruimte en groen te vinden is. Deze plaatsen zijn aantrekkelijke locaties voor het opvoeden voor kinderen (Marlet, 2009). Om deze reden zullen jonge hoogopgeleiden met kinderen vaker in regio Goes wonen dan jonge hoogopgeleiden zonder kinderen.

Deelhypothese vier in op de levensfase gerelateerd aan wonen: *1.4 Jonge hoogopgeleiden wonen relatief vaker in regio Goes wanneer zij bij hun ouders wonen dan jonge hoogopgeleiden die een eigen woning hebben*. Jonge hoogopgeleiden die in de levensfase wonen een verandering meemaken kunnen gaan verhuizen (Mulder & Hooimeijer, 1999). Omdat jonge hoogopgeleiden door de krapte op de arbeidsmarkt niet direct een baan kunnen vinden (Zeeuws Planbureau, 2015), en dus ook geen huis kunnen huren of kopen, wordt verwacht dat deze starters op de arbeidsmarkt dikwijls intrekken bij hun ouders. Hierdoor wonen zij vaker in regio Goes dan iemand die niet bij zijn of haar ouders inwoont. Daarnaast zijn jonge personen (tot 25 jaar) minder geneigd om zelfstandig te gaan wonen dan vroeger (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koningsrelaties, 2013).

In de toetsing worden de woonsituatie, het type huishouden, de werksituatie en het niveau van de laatste vervolgstudie meegenomen. Onderstaand is weergegeven welke afhankelijke en onafhankelijke variabelen gebruikt zijn in de analyse en welke categorieën in de logistische regressie als referentiecategorie dienen. De cursieve categorie is de referentiecategorie, zie tabel 2.

Tabel 2 Afhankelijke en onafhankelijke variabelen toetsing

	<i>Afhankelijke variabele</i>
<i>Momenteel woonachtig in regio Goes</i>	Ja (0) Nee (1)
	<i>Onafhankelijke variabelen</i>
<i>Woonsituatie</i>	<i>Eigen woning</i> Inwonend bij ouders/familie Studentenkamer Overig
<i>Type huishouden</i>	Inwonend bij ouders Eenpersoonshuishouden met kinderen Eenpersoonshuishouden zonder kinderen Tweepersoonshuishouden met kinderen <i>Tweepersoonshuishouden zonder kinderen</i> Overig
<i>Werksituatie</i>	Arbeidsongeschikt <i>Werkzoekend</i> Huismoeder/vader Student Werkzaam
<i>Niveau laatste vervolgstudie</i>	Overig MBO HBO WO-Bachelor <i>WO-Master</i> Doctoraal

Hypothese 2

Wanneer de afstand tot familie, werk en hobby's als te groot wordt beschouwd, kan dit leiden tot een verhuismotief (Akiva & Bowman, 1998). Familie, werk en hobby's behoren tot het sociale netwerk. De afstand tot dit sociale netwerk is voor personen die tijdens de studie binnen Zeeland hebben gewoond, kleiner gebleven dan voor personen die tijdens de studie buiten Zeeland hebben gewoond. Personen die elders hebben gewoond tijdens de studie, bouwen namelijk op die plek weer een nieuw sociaal netwerk op. Dit netwerk ontstaat door het maken van nieuwe vrienden, het vinden van een bijbaan of het uitoefenen van een hobby. De nabijheid van dit sociale netwerk is een belangrijke reden om ergens te gaan wonen (Mulder, 2007). Aangezien personen die tijdens de studie buiten Zeeland hebben gewoond de kans hebben gehad om een nieuw sociaal netwerk op te bouwen, is de kans groot dat zij in de nabijheid van dit sociale netwerk blijven wonen. De relatieve afstand tot het sociale netwerk is voor personen die tijdens de studie binnen Zeeland hebben gewoond klein gebleven. De tweede hypothese luidt daarom als volgt: *De kans dat een jonge hoogopgeleide momenteel in regio Goes woont is kleiner voor iemand die tijdens de studie buiten Zeeland heeft gewoond, dan voor iemand die tijdens de studie binnen Zeeland heeft gewoond.*

In de toetsing van deze hypothese wordt de woonlocatie tijdens de studie meegenomen. Onderstaand is weergegeven welke afhankelijke en onafhankelijke variabele gebruikt zijn in de analyse en welke categorieën in de logistische regressie als referentiecategorie dienen. De cursieve categorie is de referentiecategorie, zie tabel 3.

Tabel 3 Afhankelijke en onafhankelijke variabelen toetsing

<i>Afhankelijke variabele</i>	
<i>Momenteel woonachtig in regio Goes</i>	Ja (0)
	Nee (1)
<i>Onafhankelijke variabelen</i>	
<i>Woonlocatie tijdens studie</i>	Regio Goes
	Overig Zeeland
	<i>Buiten Zeeland</i>

Hypothese 3

Zoals in hypothese 2 is toegelicht, worden sociale netwerken opgebouwd in de plaats waar men studeert of woont. De sociale netwerken in de herkomstregio zullen echter altijd blijven. Deze netwerken zijn redenen om te verhuizen, maar ook om familie vaker op te zoeken (Mulder, 2007). Iemand die tijdens de studie wekelijks terugkeert naar regio Goes, onderhoudt zijn of haar sociale netwerk in de herkomstregio. Deze persoon zal daarom eerder terugkeren naar de regio na het voltooien van de studie. De derde hypothese luidt als volgt: *De kans dat een jonge hoogopgeleide in regio Goes woont is groter voor iemand die tijdens de studie wekelijks terugkeerde naar de regio, dan voor iemand die een aantal keer per jaar terugkeerde naar de regio.*

In de toetsing van deze hypothese wordt de mate van terugkomst tijdens de studie meegenomen. Onderstaand is weergegeven welke afhankelijke en onafhankelijke variabelen gebruikt zijn in de analyse en welke categorieën in de logistische regressie als referentiecategorie dienen. De cursieve categorie is de referentiecategorie, zie tabel 4.

Tabel 4 Afhankelijke en onafhankelijke variabelen toetsing

<i>Afhankelijke variabele</i>	
<i>Momenteel woonachtig in regio Goes</i>	Ja (0)
	Nee (1)
<i>Onafhankelijke variabelen</i>	
<i>Mate van terugkomst tijdens studie</i>	Dagelijks (ik woonde hier)
	Wekelijks
	Maandelijks
	<i>Een aantal keren per jaar</i>
	Nooit
	Overig

4.2.2 Woonwensen

Woonwensen richten zich op twee verschillende punten, namelijk: de woonlocatie en de woning (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koningsrelaties, 2013). Op basis hiervan zijn twee hypothesen opgesteld. Onderstaand is per hypothese ingegaan op de deelhypothesen die hieronder vallen.

Hypothese 4

De vierde hypothese richt zich op fysieke kenmerken van de woonomgeving en de woning zelf, en hoe belangrijk deze gevonden worden in de keuze voor een woonlocatie. De vierde hypothese luidt als volgt: *Jonge hoogopgeleiden die de fysieke kenmerken in de woonomgeving belangrijk vinden, wonen relatief vaker in regio Goes dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden.* Om deze hypothese te kunnen toetsen zijn verschillende deelhypothesen opgesteld.

De eerste deelhypothese richt zich op de groenvoorzieningen in de woonomgeving: *4.1 Jonge hoogopgeleiden die groenvoorzieningen belangrijk vinden wonen relatief vaker in regio Goes, dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden.* Volgens Marlet (2009) spelen groenvoorzieningen in de vorm van natuur, rust en ruimte, een rol in de keuze voor een woonlocatie. Regio Goes heeft veel natuur in haar omgeving liggen. Daarnaast staat de regio bekend om haar rust en ruimte (Gemeente Goes, 2015). Gezien het aanbod wat regio Goes in deze groenvoorzieningen heeft, is de kans groot dat een jonge hoogopgeleide die dit belangrijk vindt bij de keuze voor een woonlocatie terugkeert naar de regio.

De tweede deelhypothese luidt als volgt: *4.2 Jonge hoogopgeleiden die diversiteit in het voorzieningenniveau belangrijk vinden wonen relatief minder vaak in regio Goes, dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden.* De diversiteit in het voorzieningenniveau kan van invloed zijn op de keuze van een woonlocatie (Niedomysl & Hansen, 2010), en kan jonge hoogopgeleiden aantrekken (Turok & Mykhnenko, 2007). Culturele voorzieningen, het aanbod van diverse consumentengoederen en ontmoetingsplaatsen zijn voorbeelden van een divers aanbod van voorzieningen (Gleaser e.a., 2001). Het voorzieningenniveau, en de diversiteit hiervan, is in de grote steden in Nederland hoger dan in regio Goes (Atlas voor Gemeenten, 2012). Wanneer jonge hoogopgeleiden de diversiteit in het voorzieningenniveau belangrijk vinden bij de keuze voor de woonlocatie, is de kans kleiner dat zij in regio Goes gaan wonen.

De derde deelhypothese gaat in op de veiligheid van een woonomgeving: *4.3 Jonge hoogopgeleiden die een veilige woonomgeving belangrijk vinden wonen relatief vaker in regio Goes, dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden.* De veiligheid van de woonomgeving speelt mee in de keuze om in een plaats te gaan wonen (Smith & Olaru, 2013). Zeeland, en daarmee ook regio Goes, is een veiligere omgeving om te wonen vergeleken met de diverse grote steden in Nederland, bijvoorbeeld steden in de Randstad. De veiligheid van een omgeving wordt gemeten aan de hand van

de leefbaarheid en overlast in de woonomgeving, de subjectieve veiligheid, slachtoffers van criminaliteit, het politietoetreden en preventiegedrag (CBS, 2015). Aangezien regio Goes als een veilige woonomgeving wordt aangeduid, is er een kans dat jonge hoogopgeleiden die dit belangrijk vinden bij de keuze van de woonlocatie, terugkeren naar de regio.

Deelhypothese vier gaat in op het aanbod vervolgoopleidingen en luidt als volgt: *4.4 Jonge hoogopgeleiden die het ruime aanbod van vervolgoopleidingen in de woonomgeving belangrijk vinden, wonen relatief minder vaak in regio Goes dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden.* Opleidingen op HBO- en WO-niveau zijn geconcentreerd in grote steden. Studenten verhuizen vaak naar deze steden aangezien de afstand naar deze grote steden vaak te groot is om iedere dag af te leggen (Marlet, 2009; Frenkel e.a., 2013; Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koningsrelaties, 2013). Rurale gebieden, zoals regio Goes (RPB, 2008), hebben minder opleidingsmogelijkheden tot hun beschikking (Mulder, 2007). Aangezien het aanbod in opleidingsmogelijkheden in regio Goes lager is dan in grote steden, zoals in de Randstad, wonen jonge hoogopgeleiden die dit belangrijk vinden in de keuze bij een woonlocatie niet in regio Goes.

De vijfde deelhypothese gaat in op de afstand/reistijd van en naar het werk: *4.5 Jonge hoogopgeleiden die een korte afstand/reistijd van en naar het werk belangrijk vinden wonen relatief minder vaak in regio Goes dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden.* Pas afgestudeerde jonge hoogopgeleiden kiezen over het algemeen voor de woonlocatie met de meeste banen in het bereik (Darchen & Tremblay, 2010). Regio Goes ligt relatief ver van de grote steden af, bijvoorbeeld de Randstad, en wordt gezien als een perifeer gelegen gebied (RPB, 2008). Door het kleine aantal bereikbare banen in regio Goes en Zeeland, is de relatieve afstand tussen een woonlocatie en werklocatie groot. Het aantal bereikbare banen binnen dezelfde reistijd is in de Randstad vele malen groter dan in regio Goes (Compendium voor de Leefomgeving, 2015). Jonge hoogopgeleiden die een korte afstand/reistijd van en naar het werk belangrijk vinden zullen daarom niet in regio Goes wonen.

Deelhypothese zes gaat in op de korte afstand/reistijd tot voorzieningen en hobby's: *4.6 Jonge hoogopgeleiden die een korte afstand/reistijd tot hobby's en voorzieningen belangrijk vinden, wonen relatief vaker in regio Goes dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden.* Tijdens de studie blijven veel studenten verbonden met hun herkomstregio door middel van sport of hobby's (Mulder, 2007). Door in de herkomstregio te gaan wonen, blijven de afstanden tot deze voorzieningen relatief kort. Jonge hoogopgeleiden die deze korte afstand belangrijk vinden, zullen daarom eerder naar de herkomstregio terug verhuizen.

De zevende deelhypothese luidt als volgt: *4.7 Jonge hoogopgeleiden die een hoog aanbod aan banen (werkgelegenheid) belangrijk vinden, wonen relatief minder vaak in regio Goes dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden.* Baanmogelijkheden blijken een belangrijke invloedsfactor te zijn bij de keuze voor een woonlocatie voor jonge hoogopgeleiden. Het carrièreperspectief wat voortvloeit uit het hoge aanbod banen is voor hoogopgeleiden belangrijker dan voor laagopgeleiden (Niedomysl & Hansen, 2010). In Zeeland zijn weinig banen beschikbaar op HBO-niveau en in nog mindere mate op WO-niveau (Zeeuws Planbureau, 2015). Daarnaast zijn er meer banen bereikbaar in de Randstad dan in een perifeer gelegen gebied zoals Zeeland (Compendium voor de Leefomgeving, 2015). Jonge hoogopgeleiden die het hoge aanbod aan banen belangrijk vinden bij de keuze van een woonlocatie, zullen daarom niet verhuizen naar regio Goes, maar naar grote steden zoals in de Randstad.

Ten slotte luidt de achtste deelhypothese als volgt: *4.8 Jonge hoogopgeleiden die de aantrekkelijke huizenmarkt belangrijk vinden, wonen relatief vaker in regio Goes dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden.* De prijs van de woning blijkt een belangrijke invloed te hebben op de keuze van een woonlocatie (Wee, 1994). Regio Goes heeft een aantrekkelijke huizenmarkt aangezien de gemiddelde prijzen onder het landelijk gemiddelde liggen (Huizenmarkt, 2015). Jonge hoogopgeleiden die de aantrekkelijke huizenmarkt belangrijk vinden bij het kiezen van een woonlocatie, zullen vaker in regio Goes wonen dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden.

Hypothese 5

De vijfde hypothese richt zich op de sociale kenmerken van de woonomgeving, en hoe belangrijk deze zijn in de keuze voor een woonlocatie. De vierde hypothese luidt als volgt: *Jonge hoogopgeleiden die de sociale omgeving belangrijk vinden wonen relatief vaker in regio Goes dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden.* Om deze hypothese te kunnen toetsen zijn verschillende deelhypothese opgesteld.

De eerste deelhypothese gaat in op de nabijheid van vrienden en familie: *5.1 Jonge hoogopgeleiden die de nabijheid van vrienden en familie belangrijk vinden, wonen relatief vaker in regio Goes dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden.* Lokaal sociaal kapitaal, zoals vrienden en familie, kan een reden zijn om te verhuizen. De nabijheid van familieleden is namelijk tegenwoordig steeds belangrijker bij de keuze voor een woonlocatie (Phe e.a., 2000; Mulder, 2007). Dit lokaal sociaal kapitaal van familie en vrienden is een belangrijke reden om terug te keren naar de herkomstregio (Mulder, 2007; Feijten e.a., 2008). De herkomstregio betreft een ruraal gebied, namelijk regio Goes (RPB, 2008). Personen die zijn opgegroeid in een ruraal gebied, zullen altijd een sterke band met dit gebied behouden (Feijten e.a., 2008). Personen afkomstig uit een ruraal gebied, waar hun lokaal sociaal kapitaal gevestigd is, zullen daarom naar na de studie terugkeren naar hun herkomstregio.

De tweede deelhypothese luidt als volgt: *5.2 Jonge hoogopgeleiden met een positief beeld van regio Goes wonen relatief vaker in deze regio dan jonge hoogopgeleiden met een negatief beeld van regio Goes.* Een negatief imago kan als pushfactor dienen voor inwoners van een bepaald gebied. Een positief imago trekt juist inwoners aan (pullfactor) (Smith & Olaru, 2013). Jonge hoogopgeleiden die een positief beeld hebben van regio Goes, zullen daarom eerder in deze regio gaan wonen.

Ten slotte luidt de derde deelhypothese als volgt: *5.3 Jonge hoogopgeleiden die de locatie voor het opvoeden van kinderen belangrijk vinden, wonen relatief vaker in regio Goes dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden.* Ouders en huishoudens met de wens op kinderen, vinden een veilige buurt waar hun kinderen naar school kunnen gaan en buiten kunnen spelen belangrijk bij de keuze voor een woonlocatie. Een ruraal gebied zoals regio Goes met veel ruimte en groen wordt gezien als aantrekkelijke locatie voor het opvoeden van kinderen (Marlet, 2009). Jonge hoogopgeleide die de locatie voor het opvoeden van kinderen belangrijk vinden, zullen daarom vaker in regio Goes wonen dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden.

In tabel 5 is weergegeven welke afhankelijke en onafhankelijke variabelen zijn gebruikt in de analyse.

Tabel 5 Afhankelijke en onafhankelijke variabelen toetsing

<i>Afhankelijke variabele</i>	
<i>Momenteel woonachtig in regio Goes</i>	Ja (0)
	Nee (1)
<i>Onafhankelijke variabelen</i>	
<i>Likert-schaal</i>	Groenvoorzieningen
	Diversiteit voorzieningen
<i>Niet belangrijk</i>	Veiligheid
<i>Niet echt belangrijk</i>	Aanbod vervolgoopleidingen
<i>Neutraal</i>	Korte afstand/reistijd tot werk
<i>Een beetje belangrijk</i>	Korte afstand/reistijd tot hobby's en voorzieningen
<i>Belangrijk</i>	Werkgelegenheid
	Aantrekkelijke huizenmarkt
	Nabijheid vrienden en familie
	Imago
	Locatie opvoeden kinderen

4.2.3 Woonkeuzen

Woonkeuzen worden beïnvloed door middelen en beperkingen. Dit zijn de financiële situatie (Mulder, 2007), het woonsegment (Mulder & Wagner, 1998), de gezinssamenstelling (Mulder & Hooimeijer, 1999) en het lokaal sociaal kapitaal (Mulder, 2007). In hypothese zes is ingegaan op de financiële middelen of beperkingen en het soort woning. De gezinssamenstelling en het lokaal sociaal kapitaal zijn al in hypothesen 1.3 en 2 getoetst.

Hypothese 6

Hypothese zes luidt als volgt: *Het inkomen is van invloed op het woonsegment waar jonge hoogopgeleiden in wonen.*

Het soort woning is van belang bij de keuze voor een woonlocatie (Mulder, 2007). Personen met een huurwoning zullen een andere status genieten dan personen met een koopwoning (Mulder & Hooimeijer, 1999). Jonge hoogopgeleiden hebben een gemiddeld hoger inkomen dan laagopgeleiden, en daarmee stijgt de financiële draagkracht. Jonge hoogopgeleiden komen echter als starter op de arbeidsmarkt waardoor zij een gemiddelde financiële draagkracht hebben (Niedomysl & Hansen, 2010). De huizenmarkt in regio Goes is aantrekkelijk aangezien de huizenprijzen lager liggen dan het landelijk gemiddelde (Huizenmarkt, 2015). Jonge hoogopgeleiden met een beperkte financiële draagkracht zullen om deze reden terugkeren naar regio Goes. Zij zullen dan vaker in een sociale huurwoning wonen, aangezien zij nog niet de middelen hebben om een woning te kopen. In deelhypothese 4.8 is onderzocht of jonge hoogopgeleiden vaker in regio Goes wonen wanneer zij de aantrekkelijke huizenmarkt belangrijk vinden, dan wanneer zij dit niet belangrijk vinden. Met hypothese 6 is onderzocht het inkomen daadwerkelijk een beperking, of middel, vormt voor het woonsegment waarin jonge hoogopgeleiden gaan wonen.

In de beschrijvende analyse wordt onderscheid gemaakt tussen inkomensklassen. Een jonge hoogopgeleide heeft een beperkte financiële draagkracht wanneer hij of zij tot €30.000 bruto verdient op jaarbasis. Een jonge hoogopgeleide met een ruimere financiële draagkracht verdient bruto €30.000 of meer per jaar. Dit is gebaseerd op het minimumloon voor een volwassene per 1 juli 2015 (Minimumloon, 2015), en op de inkomenscategorieën van het CBS (2015).

In tabel 6 is weergegeven welke afhankelijke en onafhankelijke variabelen zijn gebruikt in de analyse.

Tabel 6 Afhankelijke en onafhankelijke variabelen toetsing

	Onafhankelijke variabelen
Soort woning	Overig
	Sociale huurwoning
	Huurwoning in de vrije sector
	Koopwoning
Inkomen	Niet van toepassing (NVT)
	Geen inkomen
	Tot €20.000
	€20.000 tot €30.000
	€30.000 tot €40.000
	€40.000 tot €50.000
	€50.000 tot €60.000
	Meer dan €60.000

4.3 Uitvoering onderzoek

Om de hypothesen te toetsen is gebruik gemaakt van een online enquête. Deze enquête is te vinden in bijlage 1. Onderstaand is allereerst het onderzoeksontwerp toegelicht en is ingegaan op explorierend en toetsend onderzoek. Vervolgens is de onderzoeksmethode toegelicht. Ten slotte is de uitvoering van het onderzoek besproken en is ingegaan op de betrouwbaarheid, validiteit en de respons.

4.3.1 Onderzoeksontwerp

Het onderzoeksontwerp is de vorm waarbinnen een onderzoek wordt uitgevoerd. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van het zogeheten ‘cross sectional design’. Dit is een onderzoeksvorm waarin meer dan één case wordt onderzocht op één punt in de tijd. Deze vorm wordt gebruikt om te onderzoeken of er overeenkomsten bestaan tussen de cases (Bryman, 2012, p. 58-60).

In dit onderzoek is een online enquête uitgezet die is ingevuld door verschillende respondenten. Iedere respondent staat gelijk aan één case en iedere case heeft verschillende variabelen. De respondenten bestaan uit oud-scholieren van drie verschillende middelbare scholen in Goes, die tussen 2004 en 2010 hun HAVO- of VWO-diploma hebben behaald. Op deze onderzoeksgroep is in paragraaf 4.3.4 verder ingegaan.

4.3.2 Explorierend en toetsend onderzoek

Dit onderzoek is een sociaalwetenschappelijk onderzoek dat te karakteriseren is als zowel fundamenteel als gedeeltelijk praktijkgericht. De informatie die met dit onderzoek gevonden wordt, levert niet alleen een bijdrage aan de wetenschappelijke theorievorming, maar is ook van belang bij de oplossing van praktijkproblemen.

De verrijking van de theorie wordt ook wel explorierend onderzoek genoemd. In explorierend onderzoek wordt er geprobeerd data te verkrijgen over een onderwerp waar nog niet veel over bekend is. In dit onderzoek zijn dat de factoren die van invloed zijn op het al dan niet terugkeren van jonge hoogopgeleiden naar regio Goes. Zoals aangegeven in het theoretisch kader, zijn er onderzoeken gedaan naar de woonwensen en verhuismotieven van jonge hoogopgeleiden. Dit is echter nog niet gedaan in relatie tot specifieke locatie zoals regio Goes. Daarnaast zijn in voorgaande onderzoeken de leefstijlen en attitudes nog niet betrokken in eenzelfde onderzoek.

Door het toetsen van hypothesen is gekeken of al bestaande theorieën toepasbaar zijn op de onderzoeksgroep, dit wordt ook wel toetsend onderzoek genoemd (Hart e.a., 2009, p. 47-48).

4.3.2 Kwantitatieve onderzoeksmethode

De onderzoeksmethode is de manier waarop data wordt verzameld. Deze manier kan binnen het onderzoeksontwerp geplaatst worden. De online enquête is een kwantitatieve onderzoeksmethode. Deze kwantitatieve methode biedt de mogelijkheid om op grote schaal onderzoek te doen via een voorgestructureerde methode van dataverzameling, namelijk de enquête. In de enquête zijn de vraagformulering, de volgorde van de vragen en de antwoordmogelijkheden vooraf bedacht. Bij kwantitatieve onderzoeken worden kenmerken opgespoord waarin groepen van elkaar verschillen. Daarnaast wordt gekeken of er tussen die kenmerken een verband aanwezig is (Hart e.a., 2009, p. 59). Via een kwantitatieve onderzoeksmethode kunnen er op gedetailleerd niveau verschillen waargenomen worden tussen de respondenten. Zo kan er bijvoorbeeld variatie gevonden worden in de mate waarin een respondent tevreden is over een onderwerp. Daarnaast worden bij een kwantitatieve onderzoeksmethode de gemeten waarden niet beïnvloed door de tijd waarop ze zijn verzameld, en door de persoon die het onderzoek heeft opgezet (Bryman, 2012, p. 164).

Deze kwantitatieve onderzoeksmethode biedt een basis voor: *'more precise estimates of the degree of relationship between concepts'* (Bryman, 2012, p.164). Concepten zijn de bouwstenen van een theorie en laten de punten zien waaromheen het sociaalwetenschappelijk onderzoek is uitgevoerd. In andere woorden: concepten kunnen een verklaring bieden voor een bepaald aspect in de sociale wereld, of ze kunnen staan voor dingen die we willen verklaren (Bryman, 2012, p.163).

Wanneer dit onderzoek op een kwalitatieve wijze had worden uitgevoerd, zouden de uitkomsten niet te generaliseren zijn naar de populatie. Veel jongeren gaan studeren en hebben allemaal een andere reden om al dan niet terug te keren naar hun herkomstregio. Door de kwantitatieve methode worden de voornaamste redenen uitgefilterd, waardoor deze bruikbaar zijn voor het opstellen van beleid vanuit de gemeente. Een nadeel van de online enquête is het achterblijven van informatie wat wel van belang voor het onderzoek kon zijn. In de vooraf opgestelde enquête kon hier niet naar gevraagd worden (Bryman, 2012). Dit nadeel is deels opgevangen door in de online enquête de mogelijkheid te geven voor nadere toelichting.

De enquête is opgezet via het programma Survey Monkey. De resultaten van de enquête zijn verwerkt in het analyseprogramma SPSS. Op deze manier konden er uitspraken gedaan worden over verbanden tussen variabelen en kon er beoordeeld worden of deze significant waren.

4.3.4 Uitvoering

Door middel van de online enquête worden de hypothesen uit paragraaf 4.2 getoetst. Deze hypothesen geven antwoord op de drie deelvragen uit dit onderzoek:

1. In welke mate zijn jonge hoogopgeleiden na de studie terug verhuisd naar regio Goes, is hierin een trend te zien?
2. Welke factoren zijn van invloed op de keuze van jonge hoogopgeleiden om al dan niet terug te keren naar de regio Goes na de studie?
3. Op welke factoren zou de gemeente Goes beleid kunnen formuleren om jonge hoogopgeleiden in de regio te behouden en aan te trekken?

De theoretische populatie van dit onderzoek zijn jongeren afkomstig uit regio Goes die een HBO- of WO-diploma hebben behaald. Om deze theoretische populatie zo goed mogelijk vertegenwoordigd te krijgen, is de empirische populatie opgebouwd uit oud-scholieren die hun HAVO- of VWO-diploma tussen 2004 en 2010 hebben behaald op een van de drie middelbare scholen in Goes.

De drie middelbare scholen die aan dit onderzoek hebben meegewerkt zijn het Calvin College, het Goese Lyceum en het Ostrea Lyceum. Het Calvin College is een scholengemeenschap op reformatorische grondslag en heeft vestigingen in Goes, Krabbendijke, Middelburg en Tholen. Locatie Goes is de hoofdvestiging, hier worden HAVO- en VWO-opleidingen aangeboden (Calvin College, 2015). Het Goese Lyceum is een openbare scholengemeenschap met een vestiging in Zierikzee en twee vestigingen in Goes. In zowel Goes als Zierikzee worden HAVO- en VWO-opleidingen aangeboden (Pontes, 2015). Het Ostrea Lyceum is een christelijke scholengemeenschap en is ontstaan uit de fusie van het Sint Willibrordcollege en het Buys Ballot College in 2007 (Ostrea Lyceum, 2015).

De drie middelbare scholen in Goes hebben toestemming gegeven om hun databestanden te gebruiken voor het onderzoek. In deze bestanden stonden e-mailadressen en adresgegevens van voormalige leerlingen en hun ouders over de periode van 2004 tot en met 2010. Tot deze groep behoren 3494 scholieren. De enquête is uitgezet onder leerlingen die in deze periode hun HAVO- of VWO-diploma op de desbetreffende school hebben behaald. Deze periode is gekozen, zodat respondenten de mogelijkheid hebben gehad om na hun HAVO- of VWO-opleiding een vervolgstudie af te ronden. De respondenten die benaderd zijn, zijn tussen de twintig en dertig jaar oud, waarmee ze binnen de onderzoeksgroep van jonge hoogopgeleiden vallen. Om te zorgen dat er geen respondenten in de onderzoeksgroep vallen die ouder zijn dan dertig jaar, is de onderzoeksperiode niet eerder vastgesteld dan het jaar 2004.

Aangezien in 2004 nog niet iedereen in het bezit van een e-mailadres was, is de enquête verstuurd naar het adres waar de scholier woonde toen hij of zij in het examenjaar zat. Dit was het ouderlijk adres. Ouders die nog op dit adres wonen is gevraagd om de brief met de link naar de online enquête door te geven aan hun zoon of dochter. Een stappenplan is meegezonden om het doorgeven van de enquête zo goed mogelijk te sturen.

Omdat de kans bestond dat er veel oud-scholieren niet meer op het ouderlijk adres woonden, zijn er naast brieven ook andere middelen gebruikt om de enquête onder de aandacht te brengen. De enquête is onder de aandacht gebracht door middel van een bericht in/op:

- Bevelandse Bode
- de PZC, Provinciale Zeeuwse Courant
- de website van de PZC
- de marketing site van Goes: Goes is Goes
- de Facebook pagina van Goes is Goes
- de Facebook pagina van gemeente Goes
- de website van gemeente Goes
- de Facebook pagina van de Zeeuwse Connectie
- de LinkedIn pagina van de Zeeuwse Connectie

De adresgegevens van de oud-scholieren zijn niet aan de onderzoeker en de gemeente Goes verstrekt en zijn alleen bekend bij de desbetreffende middelbare school.

4.3.4 Betrouwbaarheid en validiteit

De betrouwbaarheid van een onderzoek geeft aan in hoeverre de gemeten waarden consistent zijn. De antwoorden moeten het te meten construct dekken en mogen geen toevallige fouten bevatten (Hart e.a., 2009, p.148).

De validiteit laat zien of bepaalde indicatoren ook het daadwerkelijke concept meten: meet wat je wil meten. Hiermee wordt de afwezigheid van systematische fouten bedoeld. Validiteit veronderstelt betrouwbaarheid. Een meting moet dus betrouwbaar zijn om ook valide te kunnen zijn (Hart e.a., 2009, p. 149). In een onderzoek kan onderscheid gemaakt worden tussen de interne en externe validiteit. De

interne validiteit geeft aan of de te trekken conclusies uit het onderzoek met de gekozen onderzoeksopzet juist zijn. De externe validiteit is de mate waarin de uitkomsten van het onderzoek te generaliseren zijn naar andere situaties buiten dit onderzoek (Hulp bij onderzoek, 2015)

De interne validiteit van dit onderzoek is zwak. Het is moeilijk om de richting van het causale verband te onderzoeken vanuit de verkregen data. Cross-sectional onderzoeksontwerpen geven associaties in plaats van bevindingen waaruit causale gevolgtrekkingen gedaan worden. De externe validiteit is sterk aangezien de onderzoeksgroep waaruit de data is verzameld op toevalligheid is geselecteerd (Bryman, 2012, p. 61).

Omdat een vooraf opgestelde enquête is ontwikkeld, en omdat de procedures voor het selecteren van respondenten en het analyseren van de data zijn uitgewerkt, voldoet deze onderzoeksmethode aan de eis van replicerbaarheid (Bryman, 2012, p. 163).

4.3.4 Respons

Bij kwantitatief onderzoek is de respons een belangrijk onderdeel om representatief onderzoek te doen (Hart e.a., 2009, p. 241). Bij een toegestane foutenmarge van 3% en een betrouwbaarheid van 95%, is een minimale respons van 818 tot 1424 respondenten benodigd. De foutenmarge geeft aan tussen welk percentage het gegeven antwoord ook zou worden gegeven door de populatie. Bijvoorbeeld, wanneer 60% van de respondenten hetzelfde antwoord geeft op een vraag, kan er met een foutenmarge van 3% vanuit gegaan worden dat tussen de 57% (60-3) en 63% (60+3) van de populatie hetzelfde antwoord geeft. Met een respons van 913 personen in dit onderzoek kunnen uitspraken gedaan worden met een betrouwbaarheid van 95% binnen een foutenmarge van 2,79%. De betrouwbaarheid geeft aan hoe groot de zekerheid is van de gekozen foutenmarge. Dus in hoeveel procent van de gevallen een gegeven antwoord correct is (Checkmarket, 2015).

Tabel 7 geeft een overzicht van de respons per school. Van de in totaal 3494 aangeschreven oud-scholieren hebben 913 personen de enquête ingevuld. Dit is een respons van 26,1%. De verdeling van de respons per school is ongeveer gelijk. De meeste respondenten zijn afkomstig van het Ostrea Lyceum. Het aantal respondenten afkomstig van het Calvijn College en het Goese Lyceum is nagenoeg gelijk.

Tabel 7 Respons per school

<i>School</i>	<i>Empirische populatie</i>	<i>Respons</i>	<i>Totaal %</i>
<i>Calvijn College</i>	1175	275	30,1%
<i>Goese Lyceum</i>	1054	274	30,0%
<i>Ostrea Lyceum</i>	1265	364	39,9%
<i>Totaal #</i>	3494	913	100%
<i>Totaal %</i>	100%	26,1%	

Tabel 8 geeft een overzicht van de respons naar geslacht en het jaar waarin de respondenten hun diploma op de middelbare school hebben behaald. De onderzoeksgroep bestaat uit oud-scholieren die tussen 2004 en 2010 hun HAVO- of VWO-diploma hebben behaald. De jaren 2008 en 2010 laten de grootste percentages respondenten zien. De verdere verdeling van de respondenten over de verschillende jaren is nagenoeg gelijk.

Tabel 8 Respons per jaar en geslacht

	1998	1999	2002	2004	2005	2006	2007	
<i>Man</i>	1	1	1	40	36	36	40	
<i>Vrouw</i>	0	0	0	58	54	68	67	
<i>Totaal</i>	1	1	1	98	90	104	109	
<i>Percentage</i>	0,12%	0,12%	0,12%	11,65%	10,70%	12,37%	12,69%	

	2008	2009	2010	2011	2012	2014	2015	Totaal
<i>Man</i>	62	40	64	11	2	0	0	334
<i>Vrouw</i>	82	71	96	6	1	1	1	507
<i>Totaal</i>	144	111	160	17	3	1	1	841
<i>Percentage</i>	17,12%	13,20%	19,02%	2,02%	0,36%	0,12%	0,12%	100,00%

De enkele respondenten die buiten de onderzoeksperiode van 2004 tot 2010 vallen zijn niet uit de verdere analyse gehaald, aangezien zij maar een klein deel van de responsgroep vertegenwoordigen. Deze respondenten vallen niet onder de outliers die in de analyse zijn gevonden. Hun antwoorden wijken dus niet significant af van de rest.

5. Resultaten – Mate van terugkomst

In dit hoofdstuk is antwoord gegeven op de eerste deelvraag: *In welke mate zijn jonge hoogopgeleiden na de studie terug verhuisd naar regio Goes, is hierin een trend te zien?* In het onderzoek zijn drie fasen te onderscheiden: de middelbare schoolperiode, de studieperiode en de huidige periode. Om het verloop van het verhuisgedrag te kunnen analyseren, en om te achterhalen of er een trend in de terugkomst aanwezig is, zijn deze fasen achtereenvolgend besproken. Daarna is ingegaan op de verwachte terugkomst en het imago van regio Goes. In dit hoofdstuk is gebruik gemaakt van beschrijvende statistiek.

Bij de beschrijving van de resultaten is het aantal ingevulde antwoorden aangegeven (respons) en het aantal missende waarden (mist). Deze missende waarden ontstaan wanneer een respondent niet alle vragen invult die voor hem/haar van belang zijn. Dit wordt ook wel item non-respons genoemd (Hart e.a., 2009, p. 280). Missende waarden ontstaan ook door de routing in de enquête. Met een '#' zijn absolute waarden aangegeven, en met het procentteken '%' de daarbij horende percentages.

5.1 Middelbare school periode

In het vorige hoofdstuk is een overzicht gegeven van de algemene respons per school en naar geslacht. In deze paragraaf is dieper ingegaan op deze gegevens. Van de 913 respondenten hebben er 426 een HAVO-diploma behaald. Daarnaast hebben 391 respondenten een VWO-Atheneum diploma behaald en 79 respondenten een VWO-Gymnasium diploma. De overige 17 respondenten hebben aangegeven een VMBO-opleiding te hebben gevolgd.

De woonlocatie van de respondenten tijdens het examenjaar op de middelbare school is weergegeven in figuur 19 op de volgende pagina. Hierin zijn alleen de woonplaatsen weergegeven waar vijf of meer respondenten woonden, in verband met de privacy. Van de respondenten woonde 79,5% tijdens de middelbare school periode in regio Goes. De overige 20,5% komt uit andere delen van Zeeland, zoals Walcheren, Zeeuws-Vlaanderen, Schouwen Duiveland en Tholen. De verschillende vestigingen van de middelbare scholen kan hier een reden voor zijn.

In het figuur is te zien dat het grootste gedeelte van de scholieren uit Goes komt, gevolgd door Kapelle-Biezelinge, Heinkensand, 's-Gravenpolder en Kruiningen. Uit Middelburg en Krabbendijke komt eveneens een groot deel van de scholieren.

Figuur 19 Woonlocatie van scholieren tijdens het examenjaar, n=913 Ondergrond: Overbewingeling, 2015. Bewerkt door auteur.

5.2 Vervolgstudie

Na het voltooien van de middelbare school kunnen scholieren gaan studeren. Dan moet een keuze gemaakt worden voor een studie en een studiestad. Na de middelbare school zijn 894 respondenten (97,9%) gaan studeren. Slechts 15 respondenten hebben hier niet voor gekozen. Een enkeling van deze 15 respondenten is huismoeder/vader of is arbeidsongeschikt. Vier personen zijn werkzaam op MBO-niveau en vijf op HBO-niveau. Vier respondenten hebben deze vraag niet ingevuld. In figuur 20 zijn de studielocaties van deze studenten weergegeven. In dit figuur zijn alleen de steden weergegeven waar meer dan vijf studenten hebben gestudeerd in verband met de privacy.

Figuur 20 Locaties laatste vervolgstudies respondenten n=894 Ondergrond: Tankwijzer, 2015. Bewerkt door auteur.

Van de 894 jongeren die zijn gaan studeren heeft 15,7% (#140) gekozen voor een studie in Zeeland. Hiervan heeft het merendeel gekozen voor de Hogeschool Zeeland, en slechts vijf respondenten voor de Roosevelt Academie in Middelburg. Ruim 77,6% (#694) van de respondenten heeft gekozen voor een studie elders in Nederland. De voornaamste studiesteden zijn Rotterdam, Tilburg en Utrecht. De overige 4,7% (#42) van de respondenten zijn in het buitenland gaan studeren. Denk hierbij aan landen zoals België, Engeland, Noorwegen, Frankrijk en Duitsland. Van de 894 jongeren heeft 2% (#18) deze vraag niet ingevuld en is ingedeeld als missende waarde. In tabel 9 is de verdeling van de niveaus van de vervolgoopleidingen te zien. Dit zijn de laatst voltooide vervolgoopleidingen van de respondenten. In deze tabel is te zien dat het grootste deel van de respondenten als laatste een HBO-opleiding heeft afgerond, gevolgd door een WO-Master.

Tabel 9 Laatst afgeronde studie n=913

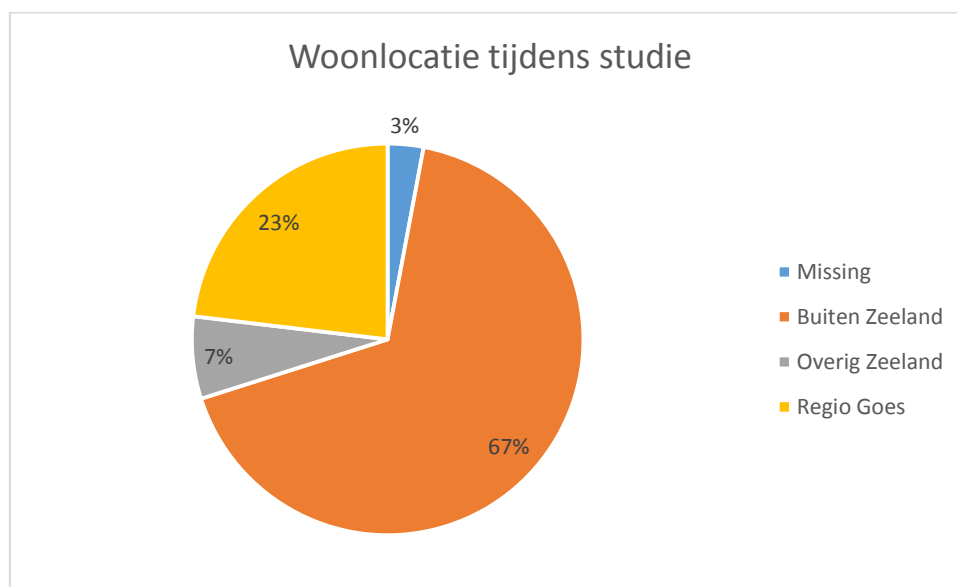
Niveau	#	%
MBO	33	3,6%
HBO	405	44,4%
WO – Bachelor	65	7,1%
WO – Master	352	38,6%
Doctoraal	15	1,6%
Overig	16	1,8%
Mist	27	3,0%
Totaal	913	100,0%

Woonlocatie tijdens studie

De respondenten die zijn gaan studeren hebben er voor kunnen kiezen om te verhuizen voor de studie. Of zij dit gedaan hebben is onderzocht aan de hand van de woonlocatie tijdens het afstudeerjaar van de vervolgstudie. Het afstudeerjaar is gekozen omdat sommige studenten pas later tijdens de studie verhuizen naar de studiestad.

De woonlocatie van deze studenten is weergegeven in figuur 21. Hierin is te zien dat 67,1% (#613) van de studenten die zijn gaan studeren, elders in Nederland zijn gaan wonen. Dit is vaak in, of in de buurt van, de stad waar zij studeren. Slechts 23,1% (#211) van de studenten woonde tijdens de studie nog in regio Goes, en 7% (#62) in overig Zeeland.

Figuur 21 Verdeling woonlocatie tijdens studie. n=913

Verbondenheid met regio Goes tijdens de studie

Ook al wonen studenten buiten regio Goes tijdens de studie, dan nog kunnen zij het contact met de regio behouden. In tabel 10 is weergegeven hoe vaak de 613 respondenten die tijdens de studie buiten Zeeland woonden, terugkwamen naar de herkomstregio.

Tabel 10 Mate terugkomst tijdens studie n= 613

<i>Studenten woonachtig buiten Zeeland</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
<i>Overig</i>	38	6,2%
<i>Wekelijks</i>	206	33,6%
<i>Maandelijks</i>	203	33,1%
<i>Een aantal keer per jaar</i>	140	22,8%
<i>Nooit</i>	19	3,1%
<i>Mist</i>	7	1,1%
<i>Totaal</i>	613	100,0%

In bovenstaande tabel is te zien ongeveer een derde van de studenten tijdens hun studie wekelijks terugkeerde naar regio Goes. Van het totaal aantal studenten keerde een vergelijkbaar deel maandelijks terug. Een kleiner deel keerde een aantal keer per jaar terug. Meer inzicht in deze percentages is verkregen door de categorie overige nader te bekijken. Hieruit blijkt dat veel studenten in de beginperiode van hun studie wekelijks terugkeren naar hun herkomstregio en dit, naarmate de studie vordert, afneemt tot eens per maand of per twee maanden.

De voornaamste redenen om tijdens de studie terug te keren naar regio Goes zijn weergegeven in tabel 11. De respondenten hadden de mogelijkheid om meerdere antwoorden te geven. De belangrijkste reden om terug te keren tijdens de studie zijn de contacten met de familie. Daaropvolgend zijn de contacten met vrienden en het hebben van een bijbaan belangrijk in de terugkomst. Het uitvoeren van een hobby in de herkomstregio en het beoefenen van sport zijn de minst belangrijke redenen.

Tabel 11 Voornaamste redenen terugkeer tijdens studie n=613

<i>Reden</i>	<i>Aantal</i>	<i>Percentage</i>
<i>Contacten met familie</i>	532	86,8%
<i>Contacten met vrienden</i>	383	62,5%
<i>Beoefenen van sport</i>	56	9,1%
<i>Hebben van een bijbaan</i>	183	29,9%
<i>Uitvoeren van een hobby</i>	64	10,4%
<i>Overige (geef nadere toelichting)</i>	42	6,9%

Overige redenen voor respondenten om terug te keren naar regio Goes tijdens de studie zijn het hebben van een stageplaats, het winkelen en het uitgaan. Daarnaast is de verbondenheid met de kerk een belangrijke reden om terug te keren tijdens de studie. Ten slotte geven respondenten aan alleen verbonden te zijn met regio Goes vanwege de stad Goes als overstaplocatie op de bus of trein.

5.3 Huidige situatie

Nadat studenten zijn afgestudeerd is er wederom een moment waarop zij er voor kunnen kiezen om te verhuizen (Mulder & Hooimeijer, 1999), bijvoorbeeld richting zijn of haar partner of vanwege een baan. In de enquête is daarom gevraagd naar de huidige woonlocatie. Deze woonlocaties zijn vergeleken met de woonlocaties tijdens de middelbare school periode en tijdens de studie. Hieruit is de mate van terugkomst naar regio Goes berekend.

Terugkomst naar geslacht en middelbare school

Tijdens de middelbare school periode woonde 79,5% van de respondenten in regio Goes, en de overige 20,5% in overig Zeeland.

Tijdens de studie woonde het overgrote deel van de respondenten buiten Zeeland. Slechts een klein deel woonde in regio Goes en in overig Zeeland, zie tabel 12.

Tabel 12 Woonplaats tijdens studie n=913

<i>Woonplaats tijdens studie</i>		
Mist	27	3,0%
Buiten Zeeland	613	67,1%
Overig Zeeland	62	6,8%
Regio Goes	211	23,1%
Totaal	913	100,0%

Van de 613 respondenten die buiten Zeeland zijn gaan wonen voor de studie, woonden er 483 tijdens de middelbare schoolperiode in regio Goes. Van deze 483 personen wonen er momenteel weer 90 terug in regio Goes. Dit is 18,6%. Van deze 90 respondenten is 40,0% man en 53,3% vrouw, zie tabel 13.

Van de totale respondenten waren er 334 man en 507 vrouw, zie tabel 8. De 48 mannen die terug zijn gekomen naar regio Goes representeren 14,4% van het totaal aan mannelijke respondenten. De 36 vrouwen die terug zijn gekomen naar regio Goes representeren 7,1% van het totaal aan vrouwelijke respondenten.

Tabel 13 Verdeling geslacht * Momenteel woonachtig in regio Goes n=90

<i>Geslacht</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
Man	36	40,0%
Vrouw	48	53,3%
Mist	6	6,7%
Totaal	90	100,0%

Van de 90 respondenten die zijn teruggekeerd is een verdeling naar middelbare school gemaakt. Van de respondenten die op het Ostrea Lyceum hebben gezeten, is 48,9% na de studie teruggekeerd naar de regio. Van het Calvin College is dit 26,7% en van het Ostrea Lyceum 24,4%, zie tabel 14.

Tabel 14 Verdeling middelbare school * Momenteel woonachtig in regio Goes n=90

<i>Middelbare school</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
Calvin College	24	26,7%
Goese Lyceum	22	24,4%
Ostrea Lyceum	44	48,9%
Totaal	90	100,0%

Van de totale respondenten hebben er 274 op het Calvin college gezeten, 274 op het Goese Lyceum en 364 op het Ostrea Lyceum, zie tabel 7.

De 24 respondenten van het Calvin College die terug zijn gekomen naar de regio representeren 8,7% van het totaal aantal respondenten die op die school hebben gezeten. De 22 respondenten van het Goese lyceum representeren 8,0% van de totale respondenten uit die groep, en de 44 respondenten van het Ostrea Lyceum 14,1% van de totale respondenten uit die groep.

Terugkomst naar afstudeerjaar

Om te achterhalen of er een trend zichtbaar is in de mate van terugkomst in de afgelopen jaren, zijn de jaartallen dat de respondenten afgestudeerd zijn naast de huidige woonplaats gelegd.

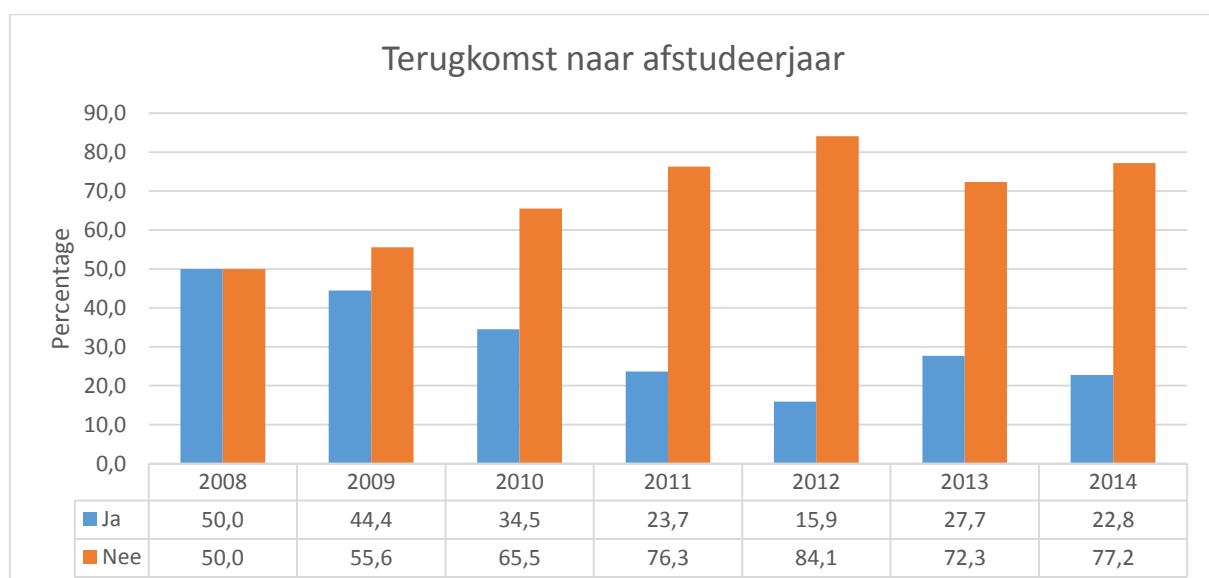
Tabel 15 geeft een overzicht van het aantal respondenten dat oorspronkelijk uit regio Goes komt, na elders in Nederland te hebben gewoond voor de studie, wel en niet is teruggekeerd naar de regio. De tabel geeft een overzicht van de jaren 2008 tot en met 2014. In deze periode hebben de meeste respondenten hun diploma behaald. De rij 'verwacht' toont het aantal studenten dat in de komende jaren verwacht af te studeren.

Tabel 15 Frequentie Woonachtig in regio Goes * Jaar behalen diploma n=483

Afstudeerjaar	Ja	Nee	Totaal
2008	5	5	10
2009	4	5	9
2010	10	19	29
2011	9	29	38
2012	7	37	44
2013	13	34	47
2014	18	61	79
Verwacht	24	197	221
Mist		6	6
Totaal	90	393	483

Uit de tabel blijkt het verschil in terugkomst naar de regio het grootst is in de jaren 2011, 2012 en 2014. In deze jaren was de respons echter ook groter. De relatieve percentages zijn weergegeven in figuur 22.

Figuur 22 Momenteel woonachtig in regio Goes * jaar behalen diploma n=483

De blauwe staven in het figuur tonen het aantal respondenten die momenteel in regio Goes wonen. De oranje staven tonen het aantal respondenten die momenteel niet in regio Goes wonen. Uit het figuur is op te maken dat van het aantal de respondenten dat in 2008 hun diploma hebben behaald, de helft is teruggekeerd naar regio Goes. De terugkomst is in de jaren daarna, tot 2013, blijven afnemen. In het jaar 2013 nam de mate van terugkomst weer iets toe. De terugkomst is in 2014 echter weer gedaald ten opzichte van 2013.

De afname van de terugkomst over de jaren 2008 tot en met 2012, en van 2014 ten opzichte van 2013, geeft antwoord op het laatste deel van de eerste deelvraag. Hierin wordt de vraag gesteld of er sprake is van een trend in de mate van terugkomst. Verwacht wordt dat de mate van terugkomst in de komende jaren zal blijven afnemen op basis van de gegevens uit het figuur.

Verbondenheid met regio Goes

Wat van belang kan zijn bij de terugkeer naar regio Goes is de huidige verbondenheid met de regio. In tabel 16 is weergegeven op welke manier de respondenten momenteel verbonden zijn met regio Goes. Deze tabel geeft de verbondenheid van alle respondenten (n=913) met regio Goes weer. De respondenten hadden de mogelijkheid om meerdere antwoorden te geven. De manier van verbondenheid die het vaakst wordt aangedragen is het contact met de familie. Daarna blijkt het contact met vrienden of werk, sport en hobby's belangrijk te zijn. Ten slotte is het hebben van een bijbaan een van de minst belangrijke redenen. Overige redenen zijn het winkelen in Goes of de verbondenheid aan een kerkgenootschap. Slechts een klein deel heeft geen binding met regio Goes.

Tabel 16 Huidige verbondenheid met regio Goes n=913

<i>Huidige verbondenheid</i>	<i>Aantal</i>	<i>Percentage</i>
<i>Ik woon hier</i>	265	29,0%
<i>Ik werk hier</i>	168	18,4%
<i>Mijn familie woont hier</i>	652	71,4%
<i>Vrienden van mij wonen hier</i>	465	50,9%
<i>Ik sport hier</i>	146	16,0%
<i>Ik heb hier een bijbaantje</i>	40	4,4%
<i>Ik heb geen binding meer met regio Goes</i>	91	10,0%
<i>Ik voer hier mijn hobby uit</i>	107	11,7%
<i>Overige (geef nadere toelichting)</i>	55	6,0%
<i>Totaal respondenten</i>	913	100,0%

Van het totaal aantal respondenten wonen er 602 momenteel niet in regio Goes. Aan deze groep is gevraagd hoe vaak zij in de regio te vinden zijn, zie tabel 17. Het overgrote deel geeft aan een aantal keren per jaar in regio Goes te zijn. Ongeveer een derde geeft aan maandelijks een bezoek te brengen aan regio Goes en een nog kleiner deel komt wekelijks in regio Goes. Slechts een klein deel komt dagelijks of nooit in regio Goes.

Tabel 17 Hoe vaak in regio Goes* niet woonachtig in regio Goes n=602

<i>Frequentie</i>	<i>Aantal</i>	<i>Percentage</i>
<i>Overige (geef nadere toelichting)</i>	31	5,1%
<i>Dagelijks</i>	9	1,5%
<i>Wekelijks</i>	63	10,5%
<i>Maandelijks</i>	181	30,1%
<i>Een aantal keren per jaar</i>	241	40,0%
<i>Nooit</i>	44	7,3%
<i>Mist</i>	33	5,5%
<i>Totaal</i>	602	100,0%

5.4 Verwachte terugkomst

Een vraag die uit bovenstaande gegevens voortvloeit is of personen die momenteel niet in regio Goes wonen, verwachten binnen tien jaar naar regio Goes te verhuizen. Aan alle 602 respondenten die momenteel niet in regio Goes wonen is gevraagd of zij verwachten binnen tien jaar naar regio Goes te verhuizen. Tabel 18 geeft aan hoeveel respondenten verwachten dit wel, niet of misschien te doen.

Tabel 18 Verwacht terugkomst naar regio Goes. n=602

<i>Verwacht terugkomst</i>	<i>Aantal</i>	<i>Percentage</i>
<i>Mist</i>	21	3,4%
<i>Ja</i>	24	4,0%
<i>Nee</i>	418	69,4%
<i>Misschien</i>	139	23,1%
<i>Totaal</i>	602	100,0%

Het overgrote deel van de respondenten heeft aangegeven dat zij niet verwachten te verhuizen naar regio Goes binnen tien jaar. Slechts een klein deel verwacht dit wel te zullen doen en ongeveer een kwart denkt dit misschien te gaan doen.

Van de respondenten die momenteel niet in regio Goes wonen, verwachten iets meer vrouwen dan mannen om terug te zullen keren naar regio Goes, zie tabel 19.

Tabel 19 Verwachte verhuizing naar regio Goes naar geslacht. n=602

	<i>Man #</i>	<i>%</i>	<i>Vrouw #</i>	<i>%</i>	<i>Totaal van n</i>	<i>%</i>
<i>Mist</i>			26		26	4,3%
<i>Ja</i>	4	1,8%	20	5,7%	24	4,0%
<i>Nee</i>	168	75,7%	248	70,1%	416	69,1%
<i>Misschien</i>	50	22,5%	86	24,3%	136	22,6%
<i>Totaal</i>	222	100,0%	354	100,0%	602	100,0%

Naast de verdeling naar de verwachte terugkomst naar regio Goes tussen mannen en vrouwen, is ook een verdeling tussen de scholen gemaakt. In tabel 20 is te zien dat bij iedere school het overgrote deel van de respondenten niet verwacht terug te keren naar regio Goes binnen tien jaar. Van de respondenten van het Calvijn college verwacht ruim drie kwart niet terug te keren naar regio Goes binnen tien jaar. Respondenten van het Goese Lyceum verwachten dit in iets mindere mate en respondenten van het Ostrea Lyceum het minst.

Tabel 20 Verwacht terugkeer naar regio Goes naar school. n=602

	Calvijn College #	%	Goese Lyceum #	%	Ostrea Lyceum #	%	Totaal van n #	%
Mist							21	3,0%
Ja	3	1,7%	13	6,8%	8	3,7%	24	4,0%
Nee	133	75,6%	135	71,1%	149	69,6%	418	69,4%
Misschien	40	22,7%	42	22,1%	57	26,6%	139	23,1%
Totaal #	176	100,0%	190	100,0%	214	100,0%	602	100,0%

Verwachting niet terug te keren

Aan de respondenten die hebben aangegeven niet terug te zullen keren richting regio Goes binnen tien jaar is gevraagd naar de drie belangrijkste redenen om dit niet te doen. Deze reacties zijn persoonlijke meningen van de respondenten. De redenen die het vaakst zijn aangegeven zijn als eerste besproken.

Het ontbreken van geschikte banen (werkgelegenheid) is de belangrijkste reden die respondenten aandragen. Veel respondenten geven aan dat er in hun vakgebied geen werk is. In het bijzonder blijken mogelijkheden in de gezondheidszorg minimaal. Het ontbreken van een academisch ziekenhuis is voor veel respondenten die in dit vakgebied werken een reden om elders te gaan wonen. Dit ondersteunt de theorie van Darchen & Tremblay (2010) dat een hoogopgeleide zal kiezen voor een woonlocatie met veel banen in het bereik. Ook het carrièreperspectief wat voortvloeit uit het hoge aantal banen in het bereik is van invloed op de woonlocatiekeuze. Het carrièreperspectief is namelijk voor jonge hoogopgeleiden belangrijker dan voor laagopgeleiden (Niedomysl & Hansen, 2010).

De daaropvolgende reden is gerelateerd aan de samenleving. Respondenten hebben het gevoel dat het ontbreken van hoogopgeleiden in regio Goes, en de missende motivatie van inwoners om zichzelf te ontplooiën, hen niet genoeg zal stimuleren. Dit blijkt onder andere uit het volgende citaat: *“De angst hier niet genoeg stimulans te vinden in de mensen (alle mensen met de bredere interesses die ik deel zijn de provincie uit getrokken). Wat overblijft zijn goede vrienden maar op een heel ander niveau”*. Naast het ontbreken van hoogopgeleiden en de verschillen in motivatie blijkt de opbouw van het sociale netwerk van invloed op het niet willen terugkeren: *“Ik heb het erg naar mijn zin in de stad waar ik nu woon en ik heb daar ook een nieuwe vriendenkring opgebouwd. Veel van mijn vrienden die oorspronkelijk uit Zeeland komen, zijn ook vertrokken naar de Randstad, dus ook dat is geen reden om naar regio Goes terug te komen”*.

De derde reden die gegeven is, is indirect verbonden aan het bovenstaande. De respondenten vinden dat de regio weinig tot geen innovatiepotentieel heeft. Dit biedt niet genoeg uitdaging waardoor de respondenten weg blijven uit regio Goes. Met het innovatiepotentieel wordt de ruimdenkendheid van de bevolking bedoeld en de mate waarin er nieuwe producten worden bedacht.

De drie bovengenoemde redenen komen terug in theorieën van verschillend auteurs. Zo wordt de theorie van Marlet (2009) met bovenstaande bevestigd. Hij stelt namelijk dat in grotere steden meer hoogopgeleiden wonen. Deze hoogopgeleiden vergroten hun kennis door met elkaar informatie uit te wisselen waardoor innovatieve ideeën ontstaan. Vervolgens wordt de theorie van Florida (2002) bevestigd. De ruimdenkendheid van de bevolking noemt Florida (2002) de tolerantie. Dit is belangrijk in het aantrekken van talent. Onder talent vallen de hoogopgeleiden en de creatieve personen. De theorie van Mulder (2007) wordt ook met bovenstaande citaten bevestigd. Een sociaal netwerk van een persoon wordt namelijk opgebouwd in de plaats waar men studeert of woont. Zoals genoemd in het citaat, wordt in de nieuwe stad dit nieuwe sociale netwerk opgebouwd. De nabijheid van dit sociale

netwerk ik een reden om ergens te gaan wonen. Hierdoor is de kans groter dat een jonge hoogopgeleide niet terugkeert naar regio Goes.

Als vierde reden wordt het ontbreken van voldoende en diverse culturele voorzieningen aangedragen. Dit laatste blijkt onder andere uit volgend citaat: “[...] *te weinig echt goede festivals, bioscopen, poppodia, etc. Ik kom er heel graag om mijn familie te bezoeken, maar er zelf wonen zie ik toch niet meer zitten*”. Florida (2002) zijn theorie wordt hiermee bevestigd. De aanwezigheid van voldoende diverse (culturele) voorzieningen en activiteiten in de stad trekt hoogopgeleiden aan. Het gebrek hieraan, zoals uit het citaat blijkt, zorgt er voor dat de jonge hoogopgeleiden niet terugkeren naar regio Goes.

Als vijfde reden wordt de bereikbaarheid van regio Goes aangedragen. Hierbij worden de vervoersmogelijkheden van de regio bedoeld. Het openbaar vervoer wordt te kleinschalig gevonden en mensen voelen zich te afhankelijk van de auto. Dit blijkt onder andere uit het volgende citaat: “*Het is te moeilijk om zonder auto in andere delen van zowel Zeeland als de rest van Nederland te geraken*”. De invloed van de bereikbaarheid op de keuze van de woonlocatie blijkt ook uit de academische literatuur. Marlet (2009) geeft aan dat een slechte bereikbaarheid er voor kan zorgen dat hoogopgeleiden zich niet in een bepaald gebied vestigen. Uit bovenstaand citaat blijkt dat dit voor respondenten een reden is om niet in regio Goes te gaan wonen.

Naast alle bovenstaande zijn er nog andere redenen die aangedragen worden. Deze gaan in op de wens om naar de kust te trekken. Deze respondenten willen wel in Zeeland gaan wonen, maar niet in regio Goes. Andere redenen zijn het gevoelsmatig geen binding met de regio hebben, of het gevoel hebben een stap terug te moeten doen. Dit laatste blijkt onder andere uit volgend citaat: “*Te ver weg, als je eenmaal in een grote stad gewoond hebt is het fijn om zoveel voorzieningen te hebben en zo dicht bij andere grote steden te wonen*”.

Verwachting wel of misschien terug te keren

Aan de respondenten die wel of misschien verwachten te terug te keren naar regio Goes binnen tien jaar, is gevraagd naar de drie belangrijkste redenen hiervoor. Net als bij de redenen om niet terug te keren naar regio Goes zijn onderstaande redenen gebaseerd op persoonlijke meningen. De redenen die het vaakst werden aangedragen zijn als eerst besproken.

Gevoelsmatige redenen spelen de grootste rol voor de respondenten om terug te willen komen naar de regio. Regio Goes is voor veel respondenten een plaats die altijd als thuis zal worden gezien. Het wordt gezien als: “*Het is mijn thuis*”, “*Vertrouwd*” en “*Bekend*”.

Lokaal sociaal kapitaal blijkt de tweede belangrijkste reden voor jonge hoogopgeleiden te zijn om binnen tien jaar terug te keren naar regio Goes. De contacten met de familie en vrienden en de gewenste omgeving om een gezin te stichten en kinderen op te voeden behoren tot dit lokaal sociaal kapitaal: “*Familie, vrienden, goeie omgeving om een gezin te stichten en veel natuur*”. Daarnaast wordt de regio gezien als een plaats waar een aantal respondenten graag een partner zou willen ontmoeten, of een plaats waar een respondent heen zou verhuizen wanneer de partner hier vandaan komt. Bovenstaande redenen die aangedragen zijn door de respondenten zijn te koppelen aan de sociale aspecten van een woonomgeving. Het lokale sociale kapitaal wordt door Mulder (2007) aangedragen als reden om ergens te gaan wonen. Ook blijkt de gewenste locatie voor het opvoeden van kinderen een belangrijke invloed te hebben op de keuze van de woonlocatie (Marlet, 2009). Respondenten verwachten vaker terug te komen naar de regio wanneer ze dit belangrijk vinden bij de keuze van een woonlocatie.

De omgeving is een andere belangrijke reden om terug te willen keren naar regio Goes. De aanwezigheid van natuur, de zee en de ruimte is door veel respondenten aangedragen. De aantrekkelijke huizenprijzen is tevens een reden om terug te keren. Dit bevestigt de theorie van Marlet (2009) dat personen die de rust en ruimte belangrijk vinden bij de keuze voor een woonlocatie hier ook gaan wonen. Regio Goes heeft veel groen en natuur in de omgeving liggen. Ook wordt het gezien als een ruraal gebied (RPB, 2008). Ook wordt de theorie van Wee (1994) bevestigd. Hij stelt dat de huizenprijs een belangrijke invloed heeft op de keuze van een woonlocatie. Uit de academische literatuur is niet gebleken dat de verbondenheid met de kerk een belangrijke invloed heeft op de keuze van een woonlocatie.

5.5 Imago regio Goes

In voorgaande paragraaf is ingegaan op de redenen om al dan niet terug te keren naar regio Goes binnen tien jaar. Imago speelt hierbij een belangrijke rol. Om deze reden is in de enquête gevraagd naar het beeld wat een respondent heeft van regio Goes. Dit is gevraagd aan de respondenten die niet in regio Goes wonen en aan de respondenten die wel in regio Goes wonen.

Respondenten die wel in regio Goes wonen geven aan de regio voornamelijk *mooi, landelijk, overzichtelijk, ruimtelijk, compleet* en *centraal gelegen* te vinden. Andere associaties met de regio zijn: *thuis, gemoedelijk, rustig, saai, veelzijdig, veilig, vertrouwd* en *toeristisch*. De regio wordt ook gezien als *kindvriendelijk, saamhorig, ontspannen* en *kerkelijk*. In figuur 23 is een overzicht van de meest voorkomende reacties gegeven.

Figuur 23 Wordenwolk respondenten woonachtig in regio Goes (WordItOut, 2015)

Respondenten die niet in regio Goes wonen zijn minder positief over de regio dan respondenten die wel in regio Goes wonen. Respondenten die niet in regio Goes wonen geven aan de regio *besloten, conservatief* en *dorps* te vinden. Daarnaast heeft de regio wel een *gemoedelijke uitstraling*, is het *gezellig, historisch, een plaats om te winkelen, landelijk, nostalgisch* maar ook *oubollig*. Veel respondenten linken regio Goes aan *het boerenleven* en *burgerlijkheid*. Respondenten hebben het gevoel dat er een sfeer van *ons kent ons* in de regio hangt. Andere associaties met de regio zijn *rust, schoon, sfeervol, vertrouwd* en *groen*. Ten slotte wordt regio Goes gezien als *kleinschalig, pittoresk, een plaats met weinig werk, niet bruisend* en niet *levendig*. In figuur 24 is een overzicht gegeven van de meest voorkomende reacties.

Figuur 24 Woordenwolk respondenten niet woonachtig in regio Goes (WordItOut, 2015)

Naast het imago van regio Goes, is ook gevraagd naar zaken in de woonomgeving waar inwoners van regio Goes het meest ontevreden over zijn.

Respondenten zijn ontevreden over het aanbod aan (voor hen interessante) banen in de regio. Ook zijn respondenten ontevreden over zaken die gerelateerd zijn aan de samenleving. Respondenten geven aan dat inwoners met een bepaalde signatuur, en het conservatieve karakter, van regio Goes beperkingen creëert. Zo hebben respondenten het idee dat beide gemeenschappen, met en zonder signatuur, los van elkaar staan en langs elkaar heen leven. De sociale controle in de regio wordt daarnaast niet door alle respondenten gewaardeerd.

Respondenten zijn ontevreden over het aanbod starterswoningen en huurwoningen in de regio. Vervolgens zijn de respondenten ontevreden over de openingstijden op zondag, het aanbod van culturele activiteiten en voorzieningen en de bereikbaarheid. Voornamelijk de afstand naar voorzieningen en grotere steden wordt in combinatie met de kwaliteit van het openbaar vervoer aangedragen als problematisch.

In de enquête is gevraagd of de ontevredenheid een reden is om binnen drie jaar naar een andere woonplaats te verhuizen. Voor 25,9% van de 290 respondenten die deze vraag hebben ingevuld was dit het geval. Dit geeft aan dat de ontevredenheid voor 25,9% van de respondenten een belangrijke invloed heeft op de keuze van een woonlocatie.

5.6 Conclusie

In dit hoofdstuk is ingegaan op de mate van terugkomst van jonge hoogopgeleiden na de studie en de verwachting dit binnen tien jaar te doen. Deze deelvraag luidde als volgt: *In welke mate zijn jonge hoogopgeleiden na de studie terug verhuisd naar regio Goes, is hierin een trend te zien?*

Het percentage jongeren dat na de middelbare school is gaan studeren bedraagt 97,92% (#894). Van de 613 respondenten die buiten Zeeland zijn gaan wonen voor de studie, woonden er 483 tijdens de middelbare schoolperiode in regio Goes. Van deze 483 personen wonen er momenteel weer 90 terug in regio Goes. Dit betekent dat 18,6% is teruggekeerd naar de herkomstregio.

De mate van terugkomst was het grootst onder de respondenten die in 2008 en 2009 zijn afgestudeerd. De terugkomst is in de periode van 2008 tot en met 2012 echter wel ieder jaar

afgenomen. In 2013 was de mate van terugkomst weer iets hoger, maar is in 2014 wederom gedaald. Aangezien er voornamelijk een daling te zien is in de terugkomst, wordt verwacht dat deze trend zich de komende jaren zal voortzetten.

Wanneer gevraagd wordt naar de verwachte terugkeer (of verhuizing) naar regio Goes van de respondenten die momenteel niet in regio Goes wonen, geeft 71,9% aan niet te willen verhuizen naar regio Goes binnen tien jaar. Redenen hiervoor zijn het niet bruisende karakter van de regio en het lage aanbod aan banen. Dit bevestigt de theorie van Darchen & Tremblay (2010) dat jonge hoogopgeleiden kiezen voor een woonlocatie met veel banen in het bereik. Ook heeft dit te maken met het carrièreperspectief wat Niedomysl & Hansen (2010) beschrijven. Zij geven namelijk aan dat het carrièreperspectief wat voortvloeit uit het ruime aanbod aan banen belangrijker is voor hoogopgeleiden dan voor laagopgeleiden.

Respondenten die momenteel in regio Goes wonen hebben een positief beeld van hun regio. Zij geven aan de rustige sfeer van de regio fijn te vinden, en ze zien de regio als geschikte locatie voor het opvoeden van kinderen. Dit komt overeen met de theorie van Mulder (2007) en Marlet (2009) die stellen dat rurale gebieden als geschikte locaties worden gezien voor het opvoeden van kinderen. Ook stellen zij dat het krijgen van kinderen een belangrijke reden is om te verhuizen.

Zaken waar de inwoners van regio Goes ontevreden over zijn, zijn het aanbod van starterswoningen en huurwoningen, de invloed van bevolkingsgroepen met een bepaalde signatuur in de regio, het aanbod aan (voor hen interessante) banen, de bereikbaarheid, de sociale controle en het aanbod in culturele activiteiten en voorzieningen. Van de respondenten die hier ontevreden over zijn, is dit voor 25,9% een reden om binnen drie jaar te verhuizen. Het belang van het aanbod aan voorzieningen en activiteiten is terug te zien in de theorie van Florida (2002), Turok & Mykhnenko (2007), Niedomysl & Hansen (2010) en Gleaser e.a., (2001). Zij stellen dat de diversiteit aan voorzieningen hoogopgeleiden kan aantrekken. De voorzieningen hebben een belangrijke invloed op de woonlocatiekeuze.

6. Resultaten - Factoren van invloed op terugkomst

In onderstaand hoofdstuk is de tweede deelvraag beantwoord: *Welke factoren zijn van invloed op de keuze van jonge hoogopgeleiden om al dan niet terug te keren naar de regio Goes na de studie?* Om de hypothesen te kunnen toetsen zijn de drie delen van het verhuisproces gebruikt. Allereerst komen de verhuismotieven aan bod, vervolgens de woonwensen en tenslotte de woonkeuzen. In dit hoofdstuk is voornamelijk gebruik gemaakt van toetsende statistiek.

6.1 Verhuismotieven

In de operationalisering, paragraaf 4.2, is ingegaan op de verschillende hypothesen die voortvloeien uit de factoren die van invloed zijn op de verhuismotieven. Onderstaand is allereerst ingegaan op de resultaten van de eerste hypothese en de daarbij horende deelhypothesen. Vervolgens is ingegaan op de tweede en derde hypothese. De bijbehorende toetsing is afsluitend toegelicht.

6.1.1 Hypothese 1

De eerste hypothese luidt als volgt: *Jonge hoogopgeleiden die in regio Goes wonen, wonen daar als gevolg van een levensfase waarin zij zich bevinden.*

De eerste deelhypothese richt zich op de levensfase arbeid: *Jonge hoogopgeleiden wonen relatief vaker in regio Goes wanneer zij een baan hebben, dan jonge hoogopgeleiden die werkzoekende zijn.* Door middel van een kruistabel, tabel 21, is een overzicht gegeven van het aantal jonge hoogopgeleiden dat in regio Goes woont en wat hun werksituatie is. Hieruit is op te maken dat 37,2% van de werkzame respondenten in regio Goes woont, en 35,4% van de werkzoekenden. Van de respondenten die studeren woont 85,1% buiten regio Goes.

De kans dat een jonge hoogopgeleide die in regio Goes woont een baan heeft, is (225/17) 13,2 keer zo groot als de kans dat een jonge hoogopgeleide in regio Goes werkloos is. De kans dat een jonge hoogopgeleide die buiten regio Goes woont een baan heeft, is (380/31) 12,3 keer zo groot als de kans dat een jonge hoogopgeleide in regio Goes werkloos. Uit de toetsing blijkt dat de werksituatie geen significante invloed heeft op het al dan niet in regio Goes wonen. Dit is niet in lijn met de eerste hypothese, en deze wordt dus verworpen.

Tabel 21 Werksituatie * Woonachtig in regio Goes n=913

	Werkzaam		Arbeids-ongeschikt		Werk- zoekend		Huismoeder/-vader		Student		Totaal van n	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Mist											70	7,7%
Ja	225	37,2%	4	100,0%	17	35,4%	4	33,3%	26	14,9%	276	30,2%
Nee	380	62,8%	0	0,0%	31	64,6%	8	66,7%	148	85,1%	567	62,1%
Totaal	605	100,0%	4	100,0%	48	100,0%	12	100,0%	174	100,0%	913	100,0%

De tweede deelhypothese luidt als volgt: *1.2 Jonge hoogopgeleiden met een HBO-diploma wonen vaker in regio Goes dan jonge hoogopgeleiden met een WO-diploma.* In tabel 22 is weergegeven hoeveel respondenten momenteel wel en niet in regio Goes wonen. Hierin is een verdeling gemaakt naar opleidingsniveau. Hieruit is op te maken dat van de MBO-gediplomeerden 18,8% in regio Goes woont. Van de HBO gediplomeerden is dit 45,2%, en van de WO-Bachelor en WO-master is dit 12,5% en 19,0%. Van de respondenten die een doctoraal hebben behaald woont 20% in regio Goes.

De kans dat een jonge hoogopgeleide in regio Goes woont en een HBO-diploma heeft is (182/66) 2,8 keer zo groot als de kans dat deze jonge hoogopgeleide een WO-diploma heeft. De kans dat een jonge hoogopgeleide buiten regio Goes woont en een HBO-diploma heeft is (221/282) 0,8 keer zo groot als de kans dat deze jonge hoogopgeleide een WO-diploma heeft. Uit de toetsing blijkt dat het opleidingsniveau geen significante invloed heeft op het al dan niet in regio Goes wonen. Deelhypothese twee wordt dus verworpen.

Tabel 22 Laatst afgeronde vervolgopleiding * woonachtig in regio Goes n=913

	Overig		MBO		HBO		WO-Bachelor		WO-Master		Doctoraal		Totaal van n	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Mist													35	3,8%
Ja	3	18,8%	18	56,3%	182	45,2%	8	12,5%	66	19,0%	3	20,0%	280	30,7%
Nee	13	81,3%	14	43,8%	221	54,8%	56	87,5%	282	81,0%	12	80,0%	598	65,5%
Totaal	16	100,0%	32	100,0%	403	100,0%	64	100,0%	348	100,0%	15	100,0%	913	100,0%

De derde deelhypothese luidt als volgt: *Jonge hoogopgeleide huishoudens met kinderen wonen relatief vaker in regio Goes dan jonge hoogopgeleide huishoudens zonder kinderen.* Uit tabel 23 blijkt dat de helft van de respondenten een eenpersoonshuishouden met kinderen betreft en in regio Goes woont. Van de tweepersoonshuishoudens met kinderen woont 42,7% in regio Goes. Van de eenpersoonshuishoudens en de tweepersoonshuishoudens zonder kinderen woont slechts 13,6% en 27,5% in regio Goes. Hieruit blijkt dat huishoudens met kinderen vaker in regio Goes wonen, dan huishoudens zonder kinderen. Ten slotte woont 81% van de respondenten die bij zijn of haar ouders inwoont binnen regio Goes en 19% buiten regio Goes.

Tabel 23 Type huishouden * Woonachtig in regio Goes n=913

	Overige		Twee zonder kinderen		Twee met kinderen		Een zonder kinderen		Een met kinderen		Inwonend bij ouders		Totaal van n	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Mist													72	7,89%
Ja	5	6,1%	80	27,5%	41	42,7%	30	13,6%	5	50,0%	115	81,0%	276	30,2%
Nee	77	93,9%	211	72,5%	55	57,3%	190	86,4%	5	50,0%	27	19,0%	565	61,9%
Totaal	82	100,0%	291	100,0%	96	100,0%	220	100,0%	10	100,0%	142	100,0%	913	100,0%

De kans dat een huishouden met kinderen in regio Goes woont is (46/110) 0,42 keer zo groot als de kans dat een huishouden zonder kinderen in regio Goes woont. De kans dat een huishouden met kinderen buiten regio Goes woont is (60/401) 0,15 keer zo groot als de kans dat een huishouden zonder kinderen buiten regio Goes woont, zie tabel 24. Het verschil is significant: $\chi^2(5)=222,041; p<0,001$. Uit de toetsing blijkt dat tweepersoonshuishoudens met kinderen een significante invloed hebben op het al dan niet in regio Goes wonen. Tweepersoonshuishoudens met kinderen wonen vaker in regio Goes dan tweepersoonshuishoudens zonder kinderen. Dit bevestigt deelhypothese drie.

Tabel 24 Huishoudens met en zonder kinderen * inwonend in regio Goes n=913

	Overige		Huishoudens zonder kinderen		Huishoudens met kinderen		Inwonend bij ouders		Totaal van n	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Mist									72	7,89%
Ja	5	6,1%	110	27,5%	46	42,7%	115	81,0%	276	30,2%
Nee	77	93,9%	401	72,5%	60	57,3%	27	19,0%	565	61,9%
Totaal	82	100,0%	511	100,0%	104	100,0%	142	100,0%	913	100,0%

De vierde deelhypothese luidt als volgt: *Jonge hoogopgeleiden wonen relatief vaker in regio Goes wanneer zij bij hun ouders wonen dan jonge hoogopgeleiden die een eigen woning hebben.* Van de respondenten die inwonen bij hun ouders woont 82,6% in regio Goes en 17,4% buiten regio Goes, zie tabel 25. Van de respondenten die een eigen woning hebben woont 29,4% in regio Goes en 70,6% buiten regio Goes. Ten slotte woont van de respondenten die op een studentenkamer wonen slechts 1,2% in regio Goes, en het overige deel buiten regio Goes. Overige type huishoudens zijn personen die samenwonen met vrienden in een appartement of personen die in een studentenkamer/studentenhuis wonen.

De kans dat een jonge hoogopgeleide die inwoont bij zijn of haar ouders in regio Goes woont is (133/152) 0,9 keer zo groot als de kans dat een jonge hoogopgeleide een eigen woning heeft. De kans dat een jonge hoogopgeleide die inwoont bij zijn of haar ouders buiten regio Goes woont is (28/365) 0,08 keer zo groot als de kans dat een jonge hoogopgeleide een eigen woning heeft. Het verschil is significant: $\text{Chi } X^2(3)=275,628; p<0,001$. Uit de toetsing blijkt het inwonen bij de ouders een positief significant verband te hebben met het wonen in regio Goes. Jonge hoogopgeleiden wonen vaker in regio Goes wanneer zij bij hun ouders inwonen dan wanneer zij een eigen woning hebben. Hiermee wordt deelhypothese vier bevestigd.

Tabel 25 Woonsituatie * Woonachtig in regio Goes n=913

	Overige		Inwonend bij ouders/familie		Eigen woning		Studentenkamer		Totaal van n	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Mist									21	2,30%
Ja	3	5,9%	133	82,6%	152	29,4%	2	1,2%	290	31,8%
Nee	48	94,1%	28	17,4%	365	70,6%	161	98,8%	602	65,9%
Totaal	51	100,0%	161	100,0%	517	100,0%	163	100,0%	913	100,0%

6.1.2 Hypothese 2

De tweede hypothese die betrekking heeft op het tot stand komen van verhuismotieven luidt: *De kans dat iemand momenteel in regio Goes woont is kleiner voor iemand die tijdens de studie buiten Zeeland heeft gewoond, dan voor iemand die tijdens de studie binnen Zeeland heeft gewoond.* Onderstaand is weergegeven hoeveel respondenten buiten Zeeland een studie gaan volgen en hoeveel respondenten buiten Zeeland zijn gaan wonen voor de studie.

Uit tabel 26 blijkt dat van de respondenten die een studie buiten Zeeland heeft gevolgd, 23,8% momenteel in regio Goes woont, en 76,2% buiten regio Goes. Van de respondenten die een studie binnen Zeeland hebben gedaan woont 71,4% momenteel in regio Goes en 28,6% daarbuiten.

De kans dat een jonge hoogopgeleide die in regio Goes woont een studie binnen Zeeland heeft gevolgd, is (105/173) 0,6 keer zo groot als de kans dat deze persoon een studie buiten Zeeland heeft gevolgd. De kans dat een jonge hoogopgeleide die buiten regio Goes woont een studie binnen Zeeland heeft gevolgd, is (42/555) 0,07 keer zo groot als de kans dat deze persoon een studie buiten Zeeland heeft gevolgd. Het verschil is significant: $\text{Chi } X^2(1)=128,184; p<0,001$.

Tabel 26 Studielocatie binnen of buiten Zeeland * woonachtig in regio Goes n=913

	Studie buiten Zeeland		Studie binnen Zeeland		Totaal van n	
	#	%	#	%	#	%
Mist					38	4,2%
Ja	173	23,8%	105	71,4%	278	30,5%
Nee	555	76,2%	42	28,6%	597	65,4%
Totaal	728	100,0%	147	100,0%	913	100,0%

In tabel 27 is weergegeven hoe veel studenten tijdens de studie buiten Zeeland hebben gewoond. Van de respondenten die tijdens de studie buiten Zeeland hebben gewoond, woont het grootste gedeelte (84,7%) momenteel buiten regio Goes. Van de respondenten die tijdens de studie in overig Zeeland hebben gewoond, woont eveneens het grootste deel momenteel buiten regio Goes (75,4%). Alleen van de respondenten die tijdens de studie in regio Goes hebben gewoond, woont nu het grootste gedeelte nog steeds in regio Goes (82,3%).

De kans dat een jonge hoogopgeleide die momenteel in regio Goes woont tijdens de studie in regio Goes heeft gewoond, is (172/93) 1,8 keer zo groot als de kans dat deze persoon tijdens de studie buiten Zeeland heeft gewoond. De kans dat een jonge hoogopgeleide die momenteel buiten regio Goes woont tijdens de studie in regio Goes heeft gewoond, is (37/514) 0,07 keer zo groot als de kans dat deze persoon tijdens de studie buiten Zeeland heeft gewoond. Het verschil is significant: $\text{Chi } X^2(2)=322,894; p<0,001$

Tabel 27 Woonlocatie tijdens studie * woonachtig in regio Goes n=913

	Wonen buiten Zeeland		Wonen overig Zeeland		Regio Goes		Totaal van n	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Mist							35	3,8%
Ja	93	15,3%	15	24,2%	172	82,3%	280	30,7%
Nee	514	84,7%	47	75,8%	37	17,7%	598	65,5%
Totaal	607	100,0%	62	100,0%	209	100,0%	913	100,0%

Aangezien beide variabelen van belang zijn, de studielocatie en de woonlocatie, zijn deze gekruist. Uit tabel 28 blijkt dat van de respondenten die een studie buiten Zeeland hebben gevolgd, 82,2% tijdens de studie buiten Zeeland heeft gewoond, 4,8% in overig Zeeland en 13% in regio Goes. Van de respondenten die een studie binnen Zeeland hebben gevolgd woonde 4,1% tijdens de studie buiten Zeeland, 18,4% in overig Zeeland en 77,6% in regio Goes.

De kans dat een jonge hoogopgeleide die buiten Zeeland heeft gewoond tijdens de studie ook een studie buiten Zeeland heeft gevolgd, is (605/6) 100,8 keer zo groot als de kans dat deze persoon een studie binnen Zeeland heeft gevolgd. De kans dat een jonge hoogopgeleide die buiten regio Goes heeft gewoond tijdens de studie ook een studie buiten Zeeland heeft gevolgd, is (96/114) 0,8 keer zo groot als de kans dat deze persoon een studie binnen Zeeland heeft gevolgd. Het verschil is significant: $\text{Chi } X^2(2)=354,781; p<0,001$.

Tabel 28 Studielocatie * Woonlocatie tijdens studie n=913

Woonlocatie	Studie buiten Zeeland		Studie binnen Zeeland		Totaal van n	
	#	%	#	%	#	%
Mist					30	3,3%
Wonen buiten Zeeland	605	82,2%	6	4,1%	611	66,9%
Wonen overig Zeeland	35	4,8%	27	18,4%	62	6,8%
Regio Goes	96	13,0%	114	77,6%	210	23,0%
Totaal	736	100,0%	147	100,0%	913	100,0%

Uit de toetsing blijkt de studielocatie een significante invloed te hebben op het momenteel in regio Goes wonen. Jonge hoogopgeleiden wonen vaker buiten regio Goes wanneer zij tijdens de studie buiten Zeeland hebben gewoond, dan jonge hoogopgeleiden die tijdens de studie in regio Goes hebben gewoond. Dit is in lijn met hypothese twee.

6.1.3 Hypothese 3

De derde hypothese die opgesteld die betrekking heeft op het tot stand komen van verhuismotieven is: De kans dat iemand in regio Goes woont is groter voor iemand die tijdens de studie wekelijks terugkeerde naar de regio, dan iemand die een aantal keer per jaar terugkeerde. Uit tabel 29 blijkt dat van de respondenten die tijdens de studie dagelijks terugkeerden naar regio Goes, 82,8% in regio Goes woont. Deze respondenten keerden dagelijks terug aangezien zij daar woonden. Van de respondenten die wekelijks terugkeerden woont momenteel 42,7% in regio Goes, en 11,7% van de personen die maandelijks terugkeerden. Slechts 4,2% van de jongeren die tijdens de studie enkele keren per jaar terugkeerden woont momenteel in regio Goes.

De kans dat een jonge hoogopgeleide die tijdens de studie wekelijks terugkeerde naar de regio momenteel in regio Goes woont, is (109/7) 15,6 keer zo groot als de kans dat een jonge hoogopgeleide momenteel in regio Goes woont en tijdens de studie enkele keren per jaar terugkeerde naar de regio. De kans dat een jonge hoogopgeleide die tijdens de studie wekelijks terugkeerde naar de regio momenteel buiten regio Goes woont, is (24/161) 0,15 keer zo groot als de kans dat een jonge hoogopgeleide momenteel buiten regio Goes woont en tijdens de studie enkele keren per jaar terugkeerde naar de regio. Het verschil is significant: $\text{Chi } X^2(5)=312,055; p<0,001$. Uit de toetsing blijkt dat het wekelijks en het maandelijks terugkeren naar regio Goes tijdens de studie een positief significante invloed te hebben op het in regio Goes wonen. Jonge hoogopgeleiden die tijdens de studie dagelijks, wekelijks of maandelijks terugkeren naar regio Goes, wonen momenteel vaker in regio Goes dan jonge hoogopgeleiden die enkele keren per jaar terugkeren tijdens de studie. Dit is in lijn met hypothese drie.

Tabel 29 Terugkomst tijdens studie * Woonachtig in regio Goes n=913

	Overig		Dagelijks		Wekelijks		Maandelijks		Enkele keren per jaar		Nooit		Totaal van n	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Mist													35	3,8%
Ja	14	23,3%	124	83,8%	109	42,7%	26	11,7%	7	4,2%	0	0,0%	280	30,7%
Nee	46	76,7%	24	16,2%	146	57,3%	197	88,3%	161	95,8%	24	100,0%	598	65,5%
Totaal	60	100,0%	148	100,0%	255	100,0%	223	100,0%	168	100,0%	24	100,0%	913	100,0%

6.1.4 Toetsing

Of de variabelen een significante invloed hebben op het al dan niet in regio Goes wonen, zijn bovenstaande hypothesen getoetst door middel van een logistische regressievergelijking. Onderstaand is allereerst ingegaan op de vooronderstellingen van de toetsing, waarna ingegaan is op de resultaten van de analyses. Voor de toetsing zijn drie analyses uitgevoerd, de tabellen die bij deze analyses horen zijn te vinden in bijlage 2.

Vooronderstellingen

De logistische regressie analyses voldoen aan onderstaande vooronderstellingen (Field, 2012, p. 769; Vocht, 2013, p.214):

- De afhankelijke variabele is dichotoom en de onafhankelijke variabelen zijn interval/ratio variabelen of zijn categorisch (dummy's).
- De verbanden zijn in theorie causaal. Dit betekent dat de afhankelijke variabele wordt beïnvloed door de verschillende onafhankelijke variabelen. De interactie tussen de variabelen is significant.
- In de modellen is geen sprake van multicollineariteit.

Om alle variabelen te toetsen zijn er drie logistische regressie analyses uitgevoerd. Per analyse is ingegaan op de laatste vooronderstelling van lineariteit.

Analyse 1

Allereerst is er een logistische regressie uitgevoerd met de variabelen 'woonsituatie', 'werksituatie', 'niveau vervolgstudie' en de 'woonlocatie tijdens de studie'.

Het model is niet lineair. Er zijn 16 outliers aanwezig in het model met een waarde buiten 2.58. Deze outliers representeren 1,8% van de totale n (913). Dit ligt buiten de acceptabele grens van 1% (Field, 2012, p. 791). De mate van onbetrouwbaarheid is geaccepteerd. De cases zijn nader bekeken en er zijn andere redenen gevonden waarom deze ongebruikelijke waarden zijn ontstaan. Aangezien de outliers slechts 1,8% van de totale n (913) bedragen, is de analyse uitgevoerd wetende dat het model niet voldoet aan lineariteit (Field, 2012, p. 791). Dit is de veiligste handeling die in deze situatie gedaan kan worden aangezien het onduidelijk waardoor cases als outlier wordt aangemerkt (Field, 2012, p. 797).

Het logistisch regressie model met onafhankelijke variabelen is, ten opzichte van het model zonder afhankelijke variabelen, met 18,2% verbeterd (86,0-67,8=13,4%). Met 86,0% zekerheid worden er cases aan een categorie toegewezen, dit is een bovengemiddelde voorspelling. Het model heeft een Chi-waarde van 467,846 met een significantieniveau van $p < 0,001$. Dit significantieniveau geeft aan dat met 99% zekerheid de nulhypothese wordt verworpen. De nulhypothese gaat uit van geen verband tussen de afhankelijke en onafhankelijke variabelen. In dit geval is er dus wel sprake van een statistische significant verband tussen de afhankelijke en onafhankelijke variabelen. Wanneer er sprake is van een significantieniveau van $p < 0,05$, dan kan met 95% zekerheid de nulhypothese worden verworpen. De Nagelkerke R Square bedraagt 0,611, dit geeft aan dat de kwaliteit van het model uitstekend is (Field, 2012, p.784).

De onafhankelijke variabelen in het model zijn niet allemaal significant. Alleen categorieën in de variabelen 'huidige woonsituatie' en de 'woonlocatie tijdens studie' hebben een significante invloed op de te voorspellen Y: het al dan niet in regio Goes wonen, zie tabel 30.

Tabel 30 Variabelen in de vergelijking. Invloed variabelen op het al dan niet in regio Goes wonen.

Variabelen	95% C.I. for EXP(B)							
	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	Lower	Upper
Woonsituatie								
<u>Referentie: Eigen woning</u>								
Inwonend bij ouders	-2,418	,288	70,605	1	,000	,089	,051	,157
Studentenkamer	2,649	,764	12,018	1	,001	14,134	3,162	63,181
Overig	1,996	,684	8,505	1	,004	7,359	1,924	28,141
Werksituatie								
<u>Referentie: Werkzoekend</u>								
Arbeidsongeschikt	-20,234	23205,422	,000	1	,999	,000	0,000	
Huismoeder/vader	,344	1,086	,100	1	,751	1,411	,168	11,859
Werkzaam	-,332	,478	,483	1	,487	,718	,281	1,830
Student	,298	,577	,267	1	,605	1,347	,435	4,171
Woonlocatie tijdens studie								
<u>Referentie: Buiten Zeeland</u>								
Overig Zeeland	,405	,398	1,035	1	,309	1,499	,687	3,273
Regio Goes	-2,795	,270	107,311	1	,000	,061	,036	,104
Niveau laatste vervolgstudie								
<u>Referentie: WO-Master</u>								
Overig	,785	,885	,786	1	,375	2,192	,387	12,431
MBO	-,839	,617	1,846	1	,174	,432	,129	1,449
HBO	-,281	,250	1,259	1	,262	,755	,462	1,233
WO-Bachelor	-,160	,579	,076	1	,783	,852	,274	2,653
Doctoraal	-,307	,739	,173	1	,678	,736	,173	3,128
Constant	2,107	,489	18,537	1	,000	8,220		

In de tabel geeft de 'B' de verandering in de logit van de uitkomst variabele weer wanneer de voorspellende variabele met een waarde van 1 toeneemt. De logit is de kans dat Y plaatsvindt. Negatieve B-waarden betekenen dat deze zullen afnemen wanneer de voorspellende variabele met een waarde van 1 toeneemt. Het relatieve belang van iedere variabele wordt aangegeven door de Wald-statistic. De Wald-statistic laat zien of de B-coëfficiënt voor de voorspellende variabele significant verschilt van 0. Wanneer dit zo is, kan er vanuit gegaan worden dat deze coëfficiënt een significante bijdrage levert aan de voorspelling van Y. Uit de Wald-statistic kan geconcludeerd worden dat het 'wonen in regio Goes tijdens de studie' de belangrijkste oorzakelijke variabele is.

Uit de analyse blijkt de woonsituatie een significante invloed te hebben op het al dan niet in regio Goes wonen. Zo bepaalt of een jonge hoogopgeleide bij de ouders inwoont, significant of een jonge hoogopgeleide momenteel in regio Goes woont of niet, $b = -2,418, \text{Wald } X^2(1) = 70,605, p < 0,001$. De kans dat een jonge hoogopgeleide buiten regio Goes woont, is voor jonge hoogopgeleiden die bij de ouders inwonen ($1/\text{Exp}(B) 0,089$) 11,2 keer kleiner dan voor jonge hoogopgeleiden die een eigen woning hebben.

Vervolgens bepaalt of een jonge hoogopgeleide in een studentenkamer woont, significant of een jonge hoogopgeleide in regio Goes woont of niet, $b = 2,649, \text{Wald } X^2(1) = 12,018, p < 0,05$. De kans dat een jonge hoogopgeleide buiten regio Goes woont, is voor jonge hoogopgeleiden die in een studentenkamer wonen ($1/\text{Exp}(B) 14,137$) 0,007 keer groter dan voor jonge hoogopgeleiden die een eigen woning hebben. Of een jonge hoogopgeleide in een overige woonsituatie woont, bepaalt ook significant of een jonge hoogopgeleide momenteel in regio Goes woont of niet, $b = 1,996, \text{Wald } X^2(1) =$

8,505, $p < 0,05$. De kans dat een jonge hoogopgeleide momenteel buiten regio Goes woont, is voor jonge hoogopgeleiden die in een overige woonsituatie wonen (1/Exp (B) 7,359) 0,14 keer groter dan voor jonge hoogopgeleiden die een eigen woning hebben. Over deze categorie 'overig' kunnen geen uitspraken gedaan worden aangezien hier verschillende antwoorden op zijn gegeven.

Vervolgens blijkt de woonlocatie tijdens de studie een significante invloed te hebben op het wonen in regio Goes of niet. Of een jonge hoogopgeleide tijdens de studie in regio Goes woonde, bepaalt significant of een jonge hoogopgeleide momenteel in regio Goes woont of niet, $b = -2,795$, Wald $X^2(1) = 07,311$, $p < 0,001$. De kans dat een jonge hoogopgeleide buiten regio Goes woont, is voor jonge hoogopgeleiden die tijdens de studie in regio Goes hebben gewoond, (1/Exp (B) 0,061) 16,4 keer kleiner dan voor jonge hoogopgeleiden tijdens de studie buiten Zeeland hebben gewoond.

Analyse 2

Als tweede analyse is er een logistische regressie uitgevoerd met de variabele 'type huishouden'. Deze variabele is onderdeel van deelvraag 1.3. Na de variabele eerst in het bovenstaande model toe te voegen, bleek de invloed van de andere variabelen zodanig te zijn dat de categorieën geen significante invloed hadden op het al dan niet in regio Goes wonen. Na het uitvoeren van een analyse met alleen deze variabele beken verschillende categorieën wel een significante invloed te hebben op het al dan niet in regio Goes wonen.

Het model is niet lineair. Er zijn 35 outliers aanwezig in het model met een waarde buiten 2.58. Deze outliers representeren 3,8% van de totale n (913). Dit ligt buiten de acceptabele grens van 1% (Field, 2012, p. 791). De mate van onbetrouwbaarheid is geaccepteerd. De cases zijn nader bekeken en er zijn andere redenen gevonden waarom deze ongebruikelijke waarden zijn ontstaan. Aangezien de outliers slechts 3,8% van de totale n (913) bedragen, is de analyse uitgevoerd wetende dat het model niet voldoet aan lineariteit (Field, 2012, p. 791). Dit is de veiligste handeling die in deze situatie gedaan kan worden aangezien het onduidelijk is waardoor deze cases als outlier wordt aangemerkt (Field, 2012, p. 797).

Tabel 31 geeft de resultaten voor de variabelen in de vergelijking weer. De verschillende categorieën van deze variabelen zijn getoetst op hun invloed op het al dan niet in regio Goes wonen, ten opzichte van tweepersoonshuishoudens met kinderen. Uit de operationalisatie is gebleken dat huishoudens met kinderen vaker in regio Goes wonen dan huishoudens zonder kinderen. Om deze reden is als referentiecategorie een gezin bestaande uit twee personen met kinderen aangehouden.

Het logistisch regressie model met onafhankelijke variabelen is, ten opzichte van het model zonder afhankelijke variabelen, met 10,4% verbeterd ($77,6 - 67,2 = 10,4\%$). Met 77,6% zekerheid worden er cases aan een categorie toegewezen, dit is een bovengemiddelde voorspelling.

Het model heeft een Chi-waarde van 226,283 met een significantieniveau van $p < 0,001$. De Nagelkerke R Square bedraagt 0,329, dit geeft aan dat de kwaliteit van het model gemiddeld is (Field, 2012, p. 784).

Tabel 31 Variabele in het model. Invloed op het al dan niet in regio Goes wonen

Variabelen	95% C.I. for EXP(B)							
	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	Lower	Upper
Type huishouden								
<i>Referentie:</i>								
<i>Tweepersoons zonder kinderen</i>								
<i>Inwonend bij ouders</i>	-2,419	,251	92,918	1	,000	,089	,054	,146
<i>Tweepersoons met kinderen</i>	-,676	,245	7,642	1	,006	,509	,315	,821
<i>Eenpersoons zonder kinderen</i>	,876	,236	13,743	1	,000	2,401	1,511	3,816
<i>Eenpersoons met kinderen</i>	-,970	,646	2,254	1	,133	,379	,107	1,345
<i>Overig</i>	1,765	,480	13,524	1	,000	5,839	2,280	14,954
<i>Constant</i>	,970	,131	54,560	1	,000	2,638		

Uit de Wald-statistic kan geconcludeerd worden dat het inwonen bij de ouders de belangrijkste oorzakelijke variabele is.

De informatie uit de tabel leidt tot een aantal uitspraken, zoals: Of een jonge hoogopgeleide inwoont bij de ouders, bepaalt significant of een jonge hoogopgeleide momenteel in regio Goes woont of niet, $b = -2,419$, $Wald X^2(1) = 92,918$, $p < 0,001$. De kans dat een jonge hoogopgeleide momenteel buiten regio Goes woont, is voor jonge hoogopgeleiden die bij de ouders inwonen ($1/Exp(B)$ 0,089) 11,2 keer kleiner dan voor jonge hoogopgeleiden die tot een tweepersoonshuishouden zonder kinderen behoren.

Of een jonge hoogopgeleide tot een tweepersoonshuishouden met kinderen behoort, bepaalt significant of een jonge hoogopgeleide momenteel in regio Goes woont of niet, $b = -0,676$, $Wald X^2(1) = 7,624$, $p < 0,05$. De kans dat een jonge hoogopgeleide momenteel buiten regio Goes woont, is voor jonge hoogopgeleiden die tot een tweepersoonshuishouden met kinderen behoren ($1/Exp(B)$ 0,509) 2 keer kleiner dan voor jonge hoogopgeleiden die tot een tweepersoonshuishouden zonder kinderen behoren.

Of een jonge hoogopgeleide tot een eenpersoonshuishouden zonder kinderen behoort, bepaalt significant of een jonge hoogopgeleide momenteel in regio Goes woont of niet, $b = 0,876$, $Wald X^2(1) = 13,743$, $p < 0,001$. De kans dat een jonge hoogopgeleide momenteel buiten regio Goes woont, is voor jonge hoogopgeleiden die tot een eenpersoonshuishouden zonder kinderen behoren ($1/Exp(B)$ 0,509) 2 keer groter dan voor jonge hoogopgeleiden die tot een tweepersoonshuishouden zonder kinderen behoren.

Of een jonge hoogopgeleide tot een overig type huishouden behoort, bepaalt significant of een jonge hoogopgeleide momenteel in regio Goes woont of niet, $b = 1,765$, $Wald X^2(1) = 13,524$, $p < 0,001$. De kans dat een jonge hoogopgeleide momenteel buiten regio Goes woont, is voor jonge hoogopgeleiden die tot een eenpersoonshuishouden zonder kinderen behoren ($1/Exp(B)$ 5,839) 1,7 keer groter dan voor jonge hoogopgeleiden die tot een tweepersoonshuishouden zonder kinderen behoren. Over de categorie 'overig' kunnen geen uitspraken gedaan worden aangezien er diverse antwoorden zijn gegeven in deze categorie.

Analyse 3

Vervolgens is een laatste logistische regressie analyse uitgevoerd met als afhankelijke variabele de 'terugkomst tijdens de studie'. Deze variabele is deel van hypothese 3. De studenten die tijdens de studie in regio Goes woonden zijn in deze analyse buiten beschouwing gelaten.

Het model is niet lineair. Er zijn 33 outliers aanwezig in het model met een waarde buiten 2.58. Deze outliers representeren 3,6% van de totale n (913). Dit ligt buiten de acceptabele grens van 1% (Field, 2012, p. 791). De mate van onbetrouwbaarheid is geaccepteerd. De cases zijn nader bekeken en er zijn andere redenen gevonden waarom deze ongebruikelijke waarden zijn ontstaan. Aangezien de outliers slechts 3,6% van de totale n (913) bedragen, is de analyse uitgevoerd wetende dat het model niet voldoet aan lineariteit (Field, 2012, p. 791). Dit is de veiligste handeling die in deze situatie gedaan kan worden aangezien het onduidelijk is door welke variabelen de cases als outlier wordt aangemerkt (Field, 2012, p. 797).

Het logistisch regressie model met onafhankelijke variabelen is, ten opzichte van het model zonder afhankelijke variabelen, met 11,4% verbeterd (79,5-68,1=13,4%). Met 79,5% zekerheid worden er cases aan een categorie toegewezen, dit is een bovengemiddelde voorspelling.

Het model heeft een Chi-waarde van 336,030 met een significantieniveau van $p < 0,001$. De Nagelkerke R Square bedraagt 0,445, dit geeft aan dat de kwaliteit van het model gemiddeld is (Field, 2012, p.784).

Tabel 32 Variabelen in de vergelijking. Invloed op het al dan niet in regio Goes wonen

<u>Variabelen</u>	95% C.I. for EXP(B)							
	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	Lower	Upper
Terugkeer tijdens studie								
<u>Aantal keren per jaar</u>								
Dagelijks	-4,778	,446	114,822	1	,000	,008	,004	,020
Wekelijks	-2,843	,406	48,967	1	,000	,058	,026	,129
Maandelijks	-1,110	,439	6,401	1	,011	,329	,139	,779
Nooit	18,067	8204,356	,000	1	,998	70238037,582	0,000	
Overig	-1,946	,492	15,632	1	,000	,143	,054	,375
Constant	3,135	,386	65,952	1	,000	23,000		

Tabel 32 geeft de resultaten voor de variabelen in de vergelijking weer. In de tabel zijn aparte waarden voor de categorie 'nooit' te zien. Een verklaring voor deze waarden kunnen de overeenkomsten zijn met de referentiecategorie 'enkele keren per jaar'.

Uit de Wald-statistic in tabel 32 kan geconcludeerd worden dat het dagelijks en wekelijks terugkeren naar de regio tijdens de studie belangrijkste oorzakelijke variabele is. De informatie uit de tabel leidt tot een aantal uitspraken.

Of een jonge hoogopgeleide tijdens zijn studieperiode dagelijks terugkeerde naar regio Goes, bepaalt significant of een jonge hoogopgeleide momenteel in regio Goes woont of niet, $b = -4,778$, Wald $X^2(1) = 114,822$, $p < 0,001$. De kans dat een jonge hoogopgeleide momenteel buiten regio Goes woont, is voor jonge hoogopgeleiden die tijdens hun studieperiode dagelijks terugkeerde ($1/\text{Exp}(B)$ 0,008) 125 keer kleiner dan voor jonge hoogopgeleiden die tijdens de studie enkele keren per jaar terugkeerden. Aangezien de jonge hoogopgeleiden die tijdens de studie in regio Goes woonden buiten beschouwing zijn gelaten, is dit een opvallende waarde. Veel studenten kiezen er dus voor om dagelijks terug te keren naar de regio, ondanks het feit dat zij daar niet meer wonen.

Of een jonge hoogopgeleide tijdens zijn studieperiode wekelijks terugkeerde naar regio Goes, bepaalt significant of een jonge hoogopgeleide momenteel in regio Goes woont of niet, $b = -2,843$, Wald $X^2(1) = 48,967$, $p < 0,001$. De kans dat een jonge hoogopgeleide momenteel buiten regio Goes woont, is voor jonge hoogopgeleiden die tijdens hun studieperiode wekelijks terugkeerde ($1/\text{Exp}(B) 0,058$) 17,2 keer kleiner dan voor jonge hoogopgeleiden die tijdens de studie enkele keren per jaar terugkeerden.

Of een jonge hoogopgeleide tijdens zijn studieperiode maandelijks terugkeerde naar regio Goes, bepaalt significant of een jonge hoogopgeleide momenteel in regio Goes woont of niet, $b = -1,110$, Wald $X^2(1) = 6,401$, $p < 0,05$. De kans dat een jonge hoogopgeleide momenteel buiten regio Goes woont, is voor jonge hoogopgeleiden die tijdens hun studieperiode maandelijks terugkeerde ($1/\text{Exp}(B) 0,329$) 3 keer kleiner dan voor jonge hoogopgeleiden die tijdens de studie enkele keren per jaar terugkeerden.

De categorie 'overige' van de variabele 'mate terugkeer tijdens de studie', bepaalt significant of een jonge hoogopgeleide momenteel in regio Goes woont of niet, $b = -1,946$, Wald $X^2(1) = 15,632$, $p < 0,001$. De kans dat een jonge hoogopgeleide momenteel buiten regio Goes woont, is voor jonge hoogopgeleiden die de categorie 'overige' hebben aangegeven bij de variabele 'mate terugkeer tijdens de studie', ($1/\text{Exp}(B) 0,143$) 7 keer kleiner dan voor jonge hoogopgeleiden die tijdens de studie enkele keren per jaar terugkeerden. Over de categorie 'overig' kunnen geen uitspraken gedaan worden aangezien hier verschillende antwoorden zijn ingevuld.

6.1.5 Conclusie

Aan de hand van de analyse worden verschillende hypothesen verworpen en bevestigd. Onderstaand is allereerst ingegaan op de conclusies van hypothese 1, vervolgens op de conclusies van hypothese 2 en ten slotte van hypothese 3.

Hypothese 1

De eerste deelhypothese richtte zich op de levensfase arbeid. In de deelhypothese werd getoetst of de werksituatie een significante invloed heeft op het al dan niet in regio Goes wonen. De hypothese stelde dat jonge hoogopgeleiden relatief vaker in regio Goes wonen wanneer zij een baan hebben dan jonge hoogopgeleiden die werkzoekende zijn. Uit de toetsing blijkt dat de werksituatie geen significante invloed heeft op het al dan niet in regio Goes wonen. Deelhypothese 1.1 wordt dus verworpen. De theorie van Mulder & Hooimeijer (1999) wordt hiermee niet ondersteund. Zij stellen dat personen als gevolg van een verandering in de levensfase 'werk' ervoor kunnen kiezen om te verhuizen. Deze keuze wordt bijvoorbeeld gemaakt om dichterbij het werk te gaan wonen. Aangezien in Zeeland minder banen bereikbaar zijn dan in de Randstad (Compendium voor de Leefomgeving, 2015), zou een jonge hoogopgeleide volgens de theorie van Mulder & Hooimeijer (1999) pas verhuizen naar regio Goes bij het vinden van een baan.

De tweede deelhypothese richtte zich ook op de levensfase arbeid. Getoetst werd of het opleidingsniveau een significante invloed had op het al dan niet in regio Goes wonen. Uit de toetsing blijkt dat het opleidingsniveau geen significante invloed heeft op het al dan niet in regio Goes wonen. De tweede deelhypothese wordt hiermee dus verworpen. Volgens de theorie van Mulder & Hooimeijer (1999) kunnen jonge hoogopgeleiden verhuizen als gevolg van het vinden van een baan. Aangezien de arbeidsmarkt in Zeeland voor jonge hoogopgeleiden met een HBO-diploma krap is, maar nog krappere voor WO-opgeleiden, zouden jonge hoogopgeleiden met een HBO-diploma vaker terugkeren dan WO-gediplomeerden (Zeeuws Planbureau, 2015). Deze theorieën worden niet ondersteund aangezien het opleidingsniveau geen significante invloed heeft op het al dan niet in regio Goes wonen.

Deelhypothese 1.3 ging in op de levensfase die gerelateerd is aan het huishouden. Marlet (2009) heeft aangegeven dat rurale gebieden, zoals Goes, aantrekkelijke locaties zijn voor het opvoeden van kinderen. In deze rurale gebieden is veel ruimte en groen te vinden. Deelhypothese drie stelde dat

huishoudens met kinderen vaker in regio Goes wonen dan huishoudens zonder kinderen. Uit de toetsende statistiek blijkt dat het hebben van kinderen of niet een significante invloed heeft op het al dan niet wonen in regio Goes. Dit is alleen van toepassing op tweepersoonshuishoudens met en zonder kinderen. Tweepersoonshuishoudens met kinderen wonen vaker in regio Goes dan tweepersoonshuishoudens zonder kinderen. Dit bevestigt deelhypothese 1.3. De theorie van Marlet (2009) is hiermee ondersteund.

Deelhypothese 1.4 ging in op de levensfase 'wonen'. Deze deelhypothese luidde als volgt: Jonge hoogopgeleiden wonen relatief vaker in regio Goes wanneer zij bij hun ouders wonen, dan jonge hoogopgeleiden die een eigen woning hebben. Uit cijfers van het Zeeuws Planbureau blijkt dat jonge hoogopgeleiden minder kansen op de arbeidsmarkt hebben op HBO- en WO-niveau. Hierdoor kunnen zij minder snel een baan krijgen en dus ook minder snel een eigen woning kopen of huren. Uit een onderzoek van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koningsrelaties (2013) blijkt dat jonge hoogopgeleiden (tot 25 jaar) minder geneigd zijn om zelfstandig te gaan wonen dan vroeger het geval was. Door deze veranderingen in de levensfase 'wonen' kan men er voor kiezen om te verhuizen (Mulder & Hooimeijer, 1999). Door de lage kans op een baan en de mindere neiging om zelfstandig te gaan wonen, wonen jonge hoogopgeleiden langer bij hun ouders in. Het inwonen bij de ouders blijkt een positieve significante invloed te hebben op het in regio Goes wonen. Deelhypothese 1.4 wordt hiermee bevestigd. Jonge hoogopgeleiden wonen relatief vaker in regio Goes wanneer zij bij hun ouders wonen dan jonge hoogopgeleiden die een eigen woning hebben.

Slechts een aantal deelhypothesen van hypothese 1 kunnen bevestigd worden. Dit betekent dat de eerste hypothese ook maar deels bevestigd kan worden. De werksituatie en het opleidingsniveau blijken geen significante invloed te hebben op het al dan niet in regio Goes wonen.

Hypothese 2

Hypothese twee ging in op de nabijheid van familie en het ontstaan van een sociaal netwerk. De tweede hypothese luidde: De kans dat iemand in regio Goes woont is kleiner voor iemand die tijdens de studie buiten Zeeland heeft gewoond, dan voor iemand die tijdens de studie binnen Zeeland heeft gewoond. Uit onderzoek van Akiva & Bowman (1998) blijkt dat de korte afstand tot familie, werk en hobby's kan leiden tot een verhuismotief. Deze zijn onderdeel van het sociale netwerk. Dit sociale netwerk wordt opgebouwd in de plek waar men studeert of woont (Mulder, 2007). Uit de statistische toetsing blijkt dat de hypothese wordt bevestigd. De woonlocatie tijdens de studie heeft een significante invloed op het momenteel al dan niet in regio Goes wonen. De kans dat iemand in regio Goes woont, is voor jonge hoogopgeleiden die tijdens de studie in regio Goes hebben gewoond groter dan voor jonge hoogopgeleiden die tijdens de studie buiten Zeeland hebben gewoond. De theorieën van Akiva & Bowman (1998) en Mulder (2007) kunnen worden bevestigd.

Hypothese 3

Hypothese drie ging in op het onderhouden van de sociale netwerken tijdens de studie. De hypothese luidde: De kans dat iemand in regio Goes woont is groter voor iemand die tijdens de studie wekelijks terugkeerde naar de regio, dan voor iemand die een aantal keer per jaar terugkeerde naar de regio. De sociale netwerken die opgebouwd zijn in de herkomstregio zullen volgens Mulder (2007) altijd blijven. De mate waarin deze onderhouden worden zorgt voor een sterkere sociale band. Het wekelijks terugkeren tijdens de studie naar regio Goes heeft een positieve significante invloed op het momenteel in regio Goes wonen. Personen die tijdens de studie wekelijks terugkeren naar regio Goes, wonen vaker in regio Goes dan personen die enkele keren per jaar terugkeren. Ook het maandelijks terugkeren naar regio Goes heeft een positieve significante invloed op het wonen in regio Goes. Dit is in lijn met hypothese 3, en de theorie van Mulder (2007) wordt hiermee bevestigd.

6.2 Woonwensen

Naast verhuismotieven zijn woonwensen van belang bij de keuze voor een woonlocatie. Drie factoren zijn van belang bij woonwensen. Dit zijn de woonlocatie (Gleaser e.a., 2001; Mulder, 2007; Marlet, 2009; Darchen & Tremblay, 2010; Smith & Olaru, 2013), de woning (Blijie e.a., 2009) en het soort verhuizing (Quigley & Weinberg, 1977; Goetgeluk, 1992). De woonwensen zijn getoetst door middel van twee hypothesen. Hiervoor is één toetsingsmethode gebruikt. Allereerst is ingegaan op de verschillende hypothesen, waarna vervolgens de toetsing is toegelicht.

6.2.1 Hypothese 4

Aan de hand van de literatuur over woonwensen zijn twee hypothesen opgesteld die betrekking hebben op de woonwensen. De eerste luidt als volgt: *Jonge hoogopgeleiden die de fysieke kenmerken in de woonomgeving belangrijk vinden, wonen relatief meer in regio Goes dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden.* Deze hypothese is getoetst aan de hand van verschillende deelhypothesen. In deze deelhypothesen is ingegaan op groenvoorzieningen, diversiteit in het voorzieningenniveau, veiligheid van de woonomgeving, werkgelegenheid, huizenmarkt, aanbod vervolgoopleidingen en op de korte afstand/reistijd tot werk, hobby's en voorzieningen.

De variabelen in deze hypothesen zijn door middel van een Likertschaal in de enquête beoordeeld. Deze variabelen worden in de analyse items genoemd. De respondenten hadden de mogelijkheid aan te geven in welke mate zij een item van belang vonden bij de keuze voor hun woonlocatie. In verschillende kruistabellen is weergegeven hoe de items zijn beoordeeld door jonge hoogopgeleiden die momenteel in regio Goes wonen en die momenteel niet in regio Goes wonen. Onderstaand is een overzicht gegeven van de items die beide groepen belangrijk vinden bij de keuze voor een woonlocatie, zie tabel 33. Hierbij zijn de categorieën 'een beetje belangrijk' en 'belangrijk' bij elkaar gevoegd. De originele kruistabellen met de verschillende categorieën (belangrijk tot niet belangrijk) zijn weergegeven in bijlage 3.

Van de personen die in regio Goes wonen vindt 59,9% het belangrijk dat er groenvoorzieningen in de woonomgeving aanwezig zijn. Van de personen die niet in regio Goes wonen, vindt slechts 33,6% dit belangrijk. De diversiteit in voorzieningen is voor personen die in regio Goes wonen iets minder belangrijk (66,8%) dan voor personen die niet in regio Goes wonen (77,1%). Een groter verschil is aanwezig tussen de personen die veiligheid in de woonomgeving belangrijk vinden. Van de personen die in regio Goes wonen, vindt 67% de veiligheid in de omgeving belangrijk ten opzichte van 39,8% van personen die niet in regio Goes wonen. Een groot verschil is te zien tussen de mate waarin respondenten het aanbod van vervolgoopleidingen in hun woonomgeving belangrijk vinden. Ongeveer 7% van de personen die in regio Goes wonen, vinden dit belangrijk ten opzichte van 51,5% van de personen die buiten regio Goes wonen. Zowel de respondenten die in regio Goes wonen als de respondenten die buiten regio Goes wonen, vinden de korte afstand/reistijd tot voorzieningen belangrijk, 62,5% en 67,3%. Ten slotte geeft ruim 71% van de respondenten die in regio Goes wonen (71,3%) aan een korte afstand/reistijd tot het werk belangrijk te vinden. Dit verschilt iets van de personen die buiten regio Goes wonen (82,2%).

Tabel 33 Mate waarin een item belangrijk wordt gevonden bij de keuze voor een woonlocatie n=913

Item	Binnen regio Goes	Buiten regio Goes
Groenvoorzieningen	59,9%	33,6%
Diversiteit in voorzieningen	66,8%	77,1%
Veiligheid	67%	39,8%
Aanbod vervolgoopleidingen	7,1%	51,5%
Korte afstand/reistijd tot voorzieningen	62,5%	67,3%
Korte afstand/reistijd tot werk	71%	82,2%

Respondenten blijken de korte afstand/reistijd naar het werk belangrijk te vinden bij de keuze van de woonlocatie. In tabel 34 is de woonlocatie van de respondenten afgezet tegen de werklocatie.

Tabel 34 Werklocatie * woonachtig in regio Goes n=913

	Werken binnen Zeeland		Werken buiten Zeeland		Totaal van n	
	#	%	#	%	#	%
Mist					320	35,1%
Ja	191	72,4%	33	10,0%	224	24,5%
Nee	73	27,7%	296	90,0%	369	40,4%
Totaal	264	100,0%	329	100,0%	913	100,0%

Uit de tabel blijkt dat van de respondenten die in Zeeland werken 72,4% in regio Goes woont en 27,7% daarbuiten. Daarnaast blijkt dat van de respondenten die buiten Zeeland werken 10% in regio Goes woont en 90,0% daarbuiten.

De kans dat een jonge hoogopgeleide momenteel in regio Goes woont en binnen Zeeland werkt, is (191/33) 5,8 keer zo groot als de kans dat een jonge hoogopgeleide die in regio Goes woont werk heeft buiten Zeeland. De kans dat een jonge hoogopgeleide buiten regio Goes woont en binnen Zeeland werkt, is (73/296) 0,2 keer zo groot als de kans dat een jonge hoogopgeleide die buiten regio Goes woont en buiten Zeeland werkt.

Uit de toetsing blijkt de aanwezigheid van groenvoorzieningen een significante invloed te hebben op het wonen in regio Goes. Jonge hoogopgeleiden die de aanwezigheid van groenvoorzieningen belangrijk vinden, wonen vaker in regio Goes dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden. Dit is in lijn met deelhypothese 4.1.

De diversiteit in het voorzieningenniveau blijkt een significante invloed te hebben op het niet in regio Goes wonen. Jonge hoogopgeleiden die dit belangrijk vinden bij de keuze voor een woonlocatie, wonen vaker buiten regio Goes dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden. Dit is in lijn met deelhypothese 4.2.

Veiligheid blijkt eveneens een significante invloed te hebben op het in regio Goes wonen. Jonge hoogopgeleiden die de veiligheid belangrijk vinden, wonen vaker in regio Goes dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden. Dit is in lijn met deelhypothese 4.3.

Het aanbod aan vervolgoopleidingen is van significante invloed op het niet in regio Goes wonen. Jonge hoogopgeleiden die dit belangrijk vinden bij de keuze voor een woonlocatie, wonen vaker buiten regio Goes dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden. Dit is in lijn met deelhypothese 4.4.

De variabele uit de vijfde hypothese heeft ook een significante invloed op het niet in regio Goes wonen. Jonge hoogopgeleiden die de korte afstand/reistijd van en naar het werk belangrijk vinden wonen vaker buiten regio Goes, dan personen die dit niet belangrijk vinden. Hiermee wordt deelhypothese 4.5 bevestigd.

Vervolgens blijkt dat jonge hoogopgeleiden die de korte afstand/reistijd tot voorzieningen en hobby's belangrijk vinden in de keuze van een woonlocatie, vaker buiten regio Goes wonen dan binnen regio Goes. Dit is niet in lijn met deelhypothese 4.6 die stelde dat jonge hoogopgeleiden die dit belangrijk vinden vaker binnen regio Goes wonen. De hypothese is verworpen.

Het diverse aanbod aan banen (werkgelegenheid) heeft een significante invloed op het niet in regio Goes wonen. Jonge hoogopgeleiden die dit belangrijk vinden wonen vaker buiten regio Goes dan binnen regio Goes. Dit is in lijn met deelhypothese 4.7.

Deelhypothese 4.8 is tevens bevestigd aan de hand van de significante invloed van de aantrekkelijke huizenmarkt op het wonen in Goes. Jonge hoogopgeleiden die de aantrekkelijke huizenmarkt belangrijk vinden bij de keuze van een woonlocatie, wonen vaker binnen regio Goes dan buiten regio Goes.

6.2.2 Hypothese 5

De tweede hypothese die is opgesteld om de woonwensen die van invloed zijn op het al dan niet wonen te toetsen luidt als volgt: *Jonge hoogopgeleiden die de sociale omgeving belangrijk vinden, wonen relatief vaker in regio Goes dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden.* Deze hypothese is getoetst aan de hand van verschillende deelhypothesen. In deze deelhypothesen is ingegaan op de nabijheid vrienden en familie, het imago van regio Goes en de gewenste locatie voor het opvoeden van kinderen.

Ook voor hypothese 5 is in verschillende kruistabellen weergegeven hoe de factoren zijn beoordeeld door mensen die momenteel in regio Goes wonen en mensen die momenteel niet in regio Goes wonen. Onderstaand is een overzicht gegeven van de factoren die de respondenten die in regio Goes wonen en de respondenten die daarbuiten wonen belangrijk vinden bij de keuze voor een woonlocatie, zie tabel 35. De originele kruistabellen met de verschillende categorieën (belangrijk tot niet belangrijk) zijn weergegeven in bijlage 3.

De nabijheid van vrienden en familie is ook belangrijk bij de keuze van een woonlocatie. Respondenten die in regio Goes wonen, vinden de nabijheid van vrienden en familie belangrijker (83,5%) dan personen die niet in regio Goes wonen (39,4%). Het imago van regio Goes blijkt voor beiden groepen even belangrijk te zijn. Ten slotte is de gewenste locatie voor het opvoeden van kinderen voor respondenten die momenteel in regio Goes wonen belangrijker (53,5%) dan voor respondenten die niet in regio Goes wonen (20,9%).

Tabel 35 Mate waarin respondenten een item belangrijk vinden bij de keuze voor een woonlocatie n=913

Item	Binnen regio Goes	Buiten regio Goes
<i>Nabijheid vrienden en familie</i>	83,5%	39,4%
<i>Imago woonplaats</i>	42,1%	42,1%
<i>Gewenste locatie opvoeden kinderen</i>	53,5%	20,9%

Uit de toetsing blijkt dat de nabijheid van familie en vrienden een significante invloed heeft op het al dan niet in regio Goes wonen. Jonge hoogopgeleiden die dit belangrijk vinden bij de keuze voor een woonlocatie, wonen vaker in regio Goes dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden. Hypothese 5.1 wordt hiermee bevestigd.

Uit de toetsing blijkt dat het imago geen significante invloed heeft op het al dan niet in regio Goes wonen. Hypothese 5.2 wordt op basis hiervan verworpen.

Ten slotte blijkt de gewenste locatie voor het opvoeden van kinderen een significante invloed te hebben op het in regio Goes wonen. Jonge hoogopgeleiden die dit belangrijk vinden bij de keuze van een woonlocatie, wonen vaker in regio Goes dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden. Hypothese 5.3 wordt hiermee bevestigd.

6.2.3 Toetsing

Om te analyseren of deze factoren een significante invloed hebben op de keuze om in regio Goes te komen wonen is een reliability- en factoranalyse uitgevoerd. Een reliability analyse meet of de vraag het construct dekt. Met andere woorden, is het antwoord valide voor de vraag. Wanneer deze vraag op een ander tijdstip zou worden gesteld, zou er ongeveer hetzelfde antwoord uit moeten komen (Field, 2012, p. 706). De bijbehorende tabellen zijn te vinden in bijlage 3.

Bij het uitvoeren van de reliability analyse bleek het item 'nabijheid van vrienden en/of familie' niet goed met de algehele schaal te correleren. Deze variabele is toch in de toetsing meegenomen om in de aanvullende logistische regressieanalyse te toetsen of deze variabele, als onderdeel van een factor, van invloed is op het voorspellen van Y: het al dan niet in regio Goes wonen. Het model heeft een waarde van Cronbach's $\alpha = 0,741$. Geen van de variabelen correleert sterk met elkaar. Subschaal 1 heeft een waarde voor Cronbach's α van 0,785, subschaal 2 van 0,636 en subschaal 3 van 0,594.

Een 'principal axis factor' analyse is op de 11 items uitgevoerd met een orthogonal rotatie (varimax) omdat de constructen onafhankelijk bleken te zijn. De Kaiser-Meyer-Olkin heeft een waarde van 0,805, wat uitstekend is. Uit de analyse zijn drie factoren gekomen op basis van de criteria van Kaiser. Deze factoren verklaren samen 45,37% van de variantie. Tabel 36 toont de uitkomsten van de factor analyse. Factor 1 staat voor de respondenten die het gezin belangrijk vinden, factor 2 voor de voorzieningen in de woonomgeving en het imago, en factor 3 voor het werk. De factor loading geeft de sterkte van de relatie tussen de voorspellende variabele weer (Field, 2012, p.870).

Tabel 36 Uitkomst Factor-analyse

	Factor analyse		
	Factor		
	1	2	3
<i>Nabijheid van familie en/of vrienden</i>	,539	-,068	-,051
<i>Huizenmarkt</i>	,524	,134	,298
<i>Gewenste locatie opvoeden kinderen</i>	,773	,043	,064
<i>Aanwezigheid van groen</i>	,699	,159	,120
<i>Veiligheid</i>	,658	,383	,086
<i>Aanwezigheid verschillende voorzieningen</i>	,200	,560	,283
<i>Aanbod vervolgopleidingen</i>	-,346	,535	,060
<i>Het imago van de woonplaats</i>	,194	,568	,077
<i>Aantrekkelijke afstand/reistijd tot hobby's en voorzieningen</i>	,151	,534	,373
<i>Werkgelegenheid</i>	,092	,075	,644
<i>Aantrekkelijke woon-werkafstand/reistijd</i>	-,002	,310	,642

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 4 iterations.

Aan de hand van de drie factoren is het gemiddelde voor iedere respondent uitgerekend. Hoe hoger de gemiddelde score, hoe belangrijker een respondent de factor vond bij de keuze voor een woonlocatie. Met deze gemiddelden is een logistische regressie uitgevoerd om te achterhalen of de factoren een significante invloed hebben op het al dan niet in regio Goes wonen.

Vooronderstellingen

Zoals aangegeven in de operationalisering, paragraaf 4.2, worden hypothese 4 en 5 getoetst door middel van een factor analyse in combinatie met een logistische regressie analyse. De vooronderstellingen zijn onderstaand puntsgewijs weergegeven (Field, 2012, p. 769; de Vocht, 2013, p.214):

- De afhankelijke variabele is dichotoom en de onafhankelijke variabelen zijn interval/ratio variabelen of zijn categorisch (dummy's).
- Het verband is in theorie causaal. De interactie tussen de variabelen is significant.
- In het model is geen sprake van multicollineariteit
- Het model is niet lineair. Zestien outliers zijn aanwezig in het model met een waarde buiten 2.58. Deze outliers representeren 1,7% van de totale n (913). Dit ligt buiten de acceptabele grens van 1% (Field, 2012, p. 791). De mate van onbetrouwbaarheid is geaccepteerd. De cases zijn nader bekeken en er zijn andere redenen gevonden waarom deze ongebruikelijke waarden zijn ontstaan. Aangezien de outliers slechts 1,7% van de totale n (913) bedragen, is de analyse uitgevoerd wetende dat het model niet voldoet aan lineariteit (Field, 2012, p. 791). Dit is de veiligste handeling die in deze situatie gedaan kan worden aangezien het onduidelijk is waardoor de cases als outlier wordt aangemerkt (Field, 2012, p. 797).

Resultaten

Het model met onafhankelijke variabelen is, ten opzichte van het model zonder onafhankelijke variabelen met 7,8% verbeterd (75,4-67,6=6,1%). Met 75,4% zekerheid worden er cases aan een categorie toegewezen, dit is een bovengemiddelde voorspelling.

Het model heeft een Chi-waarde van 260,437 met een significantieniveau van $p < 0,001$. De Nagelkerke R Square bedraagt 0,370, dit geeft aan dat de kwaliteit van het model gemiddeld is (Field, 2012, p.784).

De onafhankelijke variabelen in het model zijn allemaal significant, zie tabel 37. De factoren 'gezin', 'woonomgeving' en 'werk' hebben een significante invloed op de te voorspellen Y: het al dan niet wonen in regio Goes.

Tabel 37 Variabelen in de vergelijking. Invloed op het al dan niet in regio Goes wonen.

<u>Variabelen</u>	95% C.I. for EXP(B)							
Factor	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	Lower	Upper
<i>Factor 1 Gezin</i>	-1,490	,120	154,781	1	,000	,225	,178	,285
<i>Factor 2 Voorzieningen en imago</i>	,555	,117	22,597	1	,000	1,741	1,385	2,189
<i>Factor 3 Werk</i>	,651	,120	29,549	1	,000	1,918	1,517	2,425
<i>Constant</i>	1,054	,096	119,447	1	,000	2,868		

Factor 1 heeft een negatieve B-waarde. Dit betekent dat deze zal afnemen wanneer de voorspellende variabele met een waarde van 1 toeneemt. De overige B-waarden zijn positief. Uit de Wald-statistic kan geconcludeerd worden dat factor 1 'Gezin' de belangrijkste oorzakelijke variabele is.

De logistische regressievergelijking ziet er als volgt uit:

$$\text{Logit} = 1,054 - 1,490 \text{ Factor 1} + 0,555 \text{ Factor 2} + 0,651 \text{ Factor 3}$$

Dit leidt tot de volgende informatie:

- Of iemand hoog scoort op factor 1 'Gezin', dus dit belangrijk vindt in het kiezen van een woonlocatie, bepaalt significant of iemand in regio Goes woont of niet, $b = -1,231$, Wald $X^2(1) = 127,339$, $p < 0,001$. De kans dat iemand buiten regio Goes woont is voor mensen die het gezin belangrijk vinden bij de keuze voor een woonlocatie ($1/\text{Exp}(B) 0,292$) 3,4 keer kleiner dan voor personen die dit niet belangrijk vinden.
- Of iemand hoog scoort op factor 2 'Woonomgeving', dus dit belangrijk vindt bij het kiezen van een woonlocatie, bepaalt significant of iemand in regio Goes woont of niet, $b = 0,533$, Wald $X^2(1) = 21,905$, $p < 0,001$. De kans dat iemand buiten regio Goes woont is voor mensen die de woonomgeving belangrijk vinden bij de keuze voor een woonlocatie ($1/\text{Exp}(B) 1,704$) 0,6 keer groter dan voor personen die dit niet belangrijk vinden.
- Of iemand hoog scoort op factor 3 'Werk', dus dit belangrijk vindt bij het kiezen van een woonlocatie, bepaalt significant of iemand in regio Goes woont of niet, $b = 0,656$, Wald $X^2(1) = 32,103$, $p < 0,001$. De kans dat iemand buiten regio Goes woont is voor mensen die werk belangrijk vinden bij de keuze voor een woonlocatie ($1/\text{Exp}(B) 1,927$) 0,5 keer groter dan voor personen die dit niet belangrijk vinden.

6.2.4 Conclusie

Aan de hand van de analyse worden een aantal deelhypothese bevestigd en verworpen. Onderstaand is allereerst ingegaan op hypothese 4, en vervolgens op hypothese 5.

Hypothese 4

Hypothese 4 ging in op de fysieke omgeving van de woonomgeving. Deelhypothese 4.1 stelde dat jonge hoogopgeleiden die de groenvoorzieningen belangrijk vinden bij de keuze voor een woonomgeving, vaker in regio Goes wonen dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden. Volgens Marlet (2009) spelen deze groenvoorzieningen een rol in de keuze van een woonlocatie. Onder groenvoorzieningen verstaat hij natuur, rust en ruimte. Regio Goes heeft veel natuur in haar omgeving liggen (Gemeente Goes, 2015). De eerste deelhypothese wordt bevestigd aan de hand van de positieve significante invloed van de groenvoorzieningen op het momenteel in regio Goes wonen, onderdeel van factor 1. Personen die de groenvoorzieningen belangrijk vinden in de keuze voor een woonlocatie, wonen vaker in regio Goes dan buiten regio Goes. Hiermee wordt de theorie van Marlet (2009) bevestigd.

Deelhypothese 4.2 stelde dat de diversiteit in het voorzieningenniveau van invloed was op het al dan niet in regio Goes wonen. Volgens Niemomysl & Hansen (2010) heeft de diversiteit in het voorzieningenniveau invloed op de woonlocatiekeuze. Dit zou jonge hoogopgeleiden aantrekken (Turok, 2007). Ook Gleaser e.a. (2001) geven aan dat de diversiteit in het voorzieningenniveau jonge hoogopgeleiden aantrekt. Volgens de Atlas voor Gemeenten (2012) is het voorzieningenniveau in de Randstad hoger dan in regio Goes. Om deze redenen werd verondersteld dat jonge hoogopgeleiden die de diversiteit in het voorzieningenniveau belangrijk vinden bij de keuze van een woonlocatie minder vaak in regio Goes wonen, dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden. Deze hypothese is bevestigd. Personen die de voorzieningen in de woonomgeving belangrijk vinden wonen vaker buiten regio Goes dan binnen regio Goes. De theorie wordt hiermee bevestigd. De diversiteit van het voorzieningenniveau was onderdeel van factor 2.

Deelhypothese 4.3 richtte zich op de veiligheid van de woonomgeving. Volgens Smith & Olaru (2013) gaan mensen graag daar wonen waar het veilig is. Uit een rapport van het CBS (2015) blijkt dat Zeeland, en daarmee ook regio Goes, een veiligere plek is om te wonen dan de Randstad. Om deze reden werd in deelhypothese 4.3 verondersteld dat: Jonge hoogopgeleiden die een veilige woonomgeving belangrijk vinden, wonen vaker in regio Goes dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden. Uit de toetsing blijkt dat veiligheid een significante invloed heeft op het al dan niet in regio Goes wonen. De hypothese en de theorie worden hiermee bevestigd. Veiligheid was onderdeel van factor 1. Personen die een veilige omgeving belangrijk vinden bij de keuze voor een woonlocatie, wonen vaker in regio Goes dan daarbuiten.

De vierde deelhypothese richtte zich op het aanbod van vervolgoopleidingen in de woonomgeving en was onderdeel van factor 1. HBO- en WO-opleidingen zijn vaak geconcentreerd in grote steden. Omdat de reisafstand voor veel studenten te groot is om dagelijks af te leggen verhuizen studenten richting deze steden (Marlet, 2009; Frenkel e.a., 2013; Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koningsrelaties, 2013). RURALE gebieden hebben minder opleidingsmogelijkheden tot hun beschikking (Mulder, 2007). Deelhypothese vier luidde daarom als volgt: Jonge hoogopgeleiden die het ruime aanbod van vervolgoopleidingen in de woonomgeving belangrijk vinden, wonen relatief minder vaak in regio Goes dan jonge hoogopgeleiden die dit wel belangrijk vinden. Deze hypothese is bevestigd door de significante invloed van het aanbod vervolgoopleidingen op het al dan niet in regio Goes wonen. De theorie wordt hiermee bevestigd. Personen die het ruime aanbod aan vervolgoopleidingen belangrijk vinden bij de keuze voor een woonlocatie wonen vaker buiten regio Goes dan binnen regio Goes. Deze variabele was onderdeel van factor 2.

Deelhypothese 4.5 richtte zich op de korte afstand/reistijd van en naar het werk. Deze hypothese kan worden bevestigd aan de hand van de negatieve significante invloed van de korte afstand/reistijd van en naar het werk, onderdeel van factor 3. Personen die de afstand/reistijd van en naar het werk belangrijk vinden in de keuze voor een woonlocatie, wonen vaker buiten regio Goes dan binnen regio Goes. De theorie van Darchen & Tremblay (2010) wordt hiermee bevestigd. Zij stelden dat jonge hoogopgeleiden over het algemeen voor een woonlocatie kiezen met de meeste banen in het bereik.

Deelhypothese 4.6 ging in op de korte afstand/reistijd tot voorzieningen en hobby's. Deze deelhypothese is niet bevestigd. Deze variabele was onderdeel van factor 2. De theorie van Mulder (2007) is hiermee niet bevestigd. Zij stelde dat veel studenten tijdens de studie verbonden blijven met de herkomstregio door middel van sport en hobby's. Door in de herkomstregio te gaan wonen zouden deze afstanden weer verkleind worden. Het blijkt echter dat personen die een korte afstand/reistijd tot hobby's en voorzieningen belangrijk vinden bij de keuze voor een woonlocatie, vaker buiten regio Goes gaan wonen dan binnen regio Goes.

Als voorlaatste kan deelhypothese 4.7 worden bevestigd aan de hand van de negatieve significante invloed van het ruime aanbod aan banen (werkgelegenheid) op het momenteel in regio Goes wonen. Deze variabele is onderdeel van factor 3. Personen die het ruime aanbod aan banen belangrijk vinden bij de keuze voor een woonlocatie, wonen vaker buiten regio Goes dan binnen regio Goes. De theorie van Nedomysl & Hansen (2010) wordt hiermee bevestigd. Zij stellen dat baanmogelijkheden invloed heeft op de keuze van een woonlocatie. Door een groot aanbod in banen is een jonge hoogopgeleide in staat om zij of haar carrièreperspectief te volgen.

Ten slotte wordt deelhypothese 4.8 bevestigd aan de hand van de positieve significante invloed van de aantrekkelijke huizenmarkt op het momenteel in regio Goes wonen. Deze variabele is onderdeel van factor 1. Personen die de aantrekkelijke huizenmarkt belangrijk vinden in de keuze voor een woonlocatie, wonen vaker in regio Goes dan buiten regio Goes. Dit bevestigd de theorie van Wee (1994), dat de prijs van een woning een belangrijk invloed heeft op de keuze van een woonlocatie.

Hypothese 4 wordt uiteindelijk deels bevestigd. Enkel deelhypothese 4.6 is niet bevestigd. Personen die de korte afstand tot voorzieningen en hobby's belangrijk vinden bij de keuze voor een woonlocatie wonen eerder buiten Goes dan binnen regio Goes. Dit is het tegenovergestelde dan de verwachting.

Hypothese 5

Deelhypothese 5.1 richtte zich op de nabijheid van vrienden en familie en luidde als volgt: Jonge hoogopgeleiden die de nabijheid van familie en vrienden belangrijk vinden in de keuze voor een woonlocatie, wonen vaker in regio Goes dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden. Lokaal sociaal kapitaal, zoals familie en vrienden, kan een reden zijn om te verhuizen. De nabijheid van deze personen is namelijk steeds belangrijker bij de keuze voor een woonlocatie (Phe e.a., 2000; Mulder, 2007; Feijten e.a., 2008). Deze deelhypothese wordt bevestigd. De nabijheid van vrienden en/of familie heeft een significante invloed op het al dan niet wonen in regio Goes. Jonge hoogopgeleiden die dit belangrijk vinden bij de keuze voor een woonlocatie wonen vaker in regio Goes dan personen die dit niet belangrijk vinden. Hiermee worden de bovengenoemde theorieën bevestigd. De variabele was onderdeel van factor 1.

De tweede deelhypothese richtte zich op het imago van regio Goes. De hypothese stelde dat jonge hoogopgeleiden met een positief beeld van regio Goes, vaker in regio Goes wonen dan jonge hoogopgeleiden met een negatief beeld van regio Goes. Het imago van een woonlocatie blijkt een belangrijk invloed te hebben op de keuze om ergens te gaan wonen. Een slecht imago van een plaats kan dienen als pushfactor om ergens weg te gaan. Een goed imago van een plaats kan juist als pullfactor dienen in het aantrekken van mensen (Smith & Olaru, 2013). Deze deelhypothese wordt verworpen. In de hypothese werd gesteld dat respondenten met een positief imago van de regio eerder in regio Goes zouden wonen, dan daarbuiten. Dit blijkt echter niet uit de analyse. Woonlocaties buiten regio Goes hebben een beter imago en daarom wonen mensen vaker buiten regio Goes dan binnen regio Goes. Hiermee wordt de theorie niet bevestigd. De variabele was onderdeel van factor 2.

Ten slotte wordt deelhypothese 5.3 bevestigd. De locatie voor het opvoeden van kinderen blijkt een significante invloed te hebben op het wonen in regio Goes. Deze variabelen was onderdeel van factor 1. Personen die de locatie voor het opvoeden van de kinderen belangrijk vinden in de keuze voor een woonlocatie wonen vaker in regio Goes dan buiten regio Goes. Dit bevestigd de theorie van Marlet (2009) dat een ruraal gebied, zoals regio Goes, met veel ruimte en groen wordt gezien als een aantrekkelijke locatie om kinderen op te laten groeien.

De nabijheid van vrienden en/of familie en de locatie voor het opvoeden van de kinderen hebben een significante invloed op het wonen in regio Goes. Hiermee kan hypothese 5 slechts deels bevestigd worden. Het imago heeft namelijk geen significante invloed op het al dan niet wonen in regio Goes.

6.3 Woonkeuzen

Woonkeuzen worden beïnvloed door woonwensen en middelen en beperkingen. Onderstaand is ingegaan op de laatste hypothese die de invloed op het al dan niet wonen in regio Goes van deze middelen en beperkingen toetst.

6.3.1 Hypothese 6

Hypothese zes luidt als volgt: *Het inkomen is van invloed op het woonsegment waar jonge hoogopgeleiden in wonen.* Zoals uit het theoretisch kader blijkt, is het inkomen een beperking voor de woonkeuze. Onderstaand is getoetst of er een verband is tussen het inkomen en het woonsegment.

In de beschrijvende analyse is onderscheid gemaakt tussen een beperkte en ruime financiële draagkracht. Een jonge hoogopgeleide heeft een beperkte financiële draagkracht wanneer hij of zij tot €30.000 bruto verdient op jaarbasis. Een jonge hoogopgeleide met een ruimere financiële draagkracht verdient bruto €30.000 of meer per jaar. Dit is gebaseerd op het minimumloon voor een volwassene per 1 juli 2015 (Minimumloon, 2015), en op de inkomensklasse van het CBS (2015).

Onderstaand is eerst een beeld geschetst van de situatie in regio Goes en buiten regio Goes. Hierin is onderscheid gemaakt tussen de inkomensklassen van jonge hoogopgeleiden en het woonsegment waar zij in wonen.

Kruistabellen

In tabel 38 is de verdeling tussen de personen die wel en niet in regio Goes wonen en het woonsegment weergegeven. Het soort woning geeft aan in welk woonsegment een respondent woonachtig is. Van de respondenten die in een sociale huurwoning wonen, woont 36,3% in regio Goes en 63,7% buiten regio Goes. Bij de respondenten die in een huurwoning in de vrije sector wonen, ligt deze verdeling iets anders. Hiervan woont 11,8% in regio Goes en 88,2% buiten regio Goes. Respondenten met een koopwoning wonen in 39,5% van de gevallen in regio Goes, en in 60,5% van de gevallen buiten regio Goes.

De kans dat een jonge hoogopgeleide in regio Goes in een sociale huurwoning woont, is (29/100) 0,29 keer zo groot als de kans dat een jonge hoogopgeleide in regio Goes in een koopwoning woont. De kans dat een jonge hoogopgeleide buiten regio Goes in een sociale huurwoning woont, is (51/153) 0,33 keer zo groot als de kans dat een jonge hoogopgeleide buiten regio Goes woont in een koopwoning. Het verschil is significant $X^2(2) = 40,741$; $p < 0,001$.

Tabel 38 Woonsegment * woonachtig in regio Goes n=913

	Overige		Sociale huurwoning		Huurwoning in de vrije sector		Koopwoning		Totaal van n	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Mist									395	43,3%
Ja	2	28,6%	29	36,3%	21	11,8%	100	39,5%	152	16,7%
Nee	5	71,4%	51	63,8%	157	88,2%	153	60,5%	366	40,1%
Totaal	7	100,0%	80	100,0%	178	100,0%	253	100,0%	913	100,0%

In tabel 39 zijn de respondenten weergegeven die momenteel wel en niet regio Goes wonen per inkomenscategorie. Uit de tabel is af te lezen, dat naarmate het inkomen stijgt (vanaf €30.000), een minder groot deel van de respondenten uit die inkomensklassen in regio Goes wonen.

De kans dat een jonge hoogopgeleide in regio Goes woont en een inkomen van €20.000 tot €30.000 heeft, is (84/52) 1,6 keer groter als de kans dat een jonge hoogopgeleide in regio Goes woont en een inkomen van €30.000 tot €40.000 heeft. De kans dat een jonge hoogopgeleide buiten regio Goes woont en een inkomen van €20.000 tot €30.000 heeft, is (119/100) 1,19 keer groter als de kans dat een jonge hoogopgeleide buiten regio Goes woont en een inkomen van €30.000 tot €40.000 heeft. Het verschil is significant $X^2(7) = 15,999$; $P < 0,05$.

Tabel 39 Inkomen * Woonachtig in regio Goes n= 913

	NVT		Geen inkomen		Tot € 20.000		€ 20.000 tot € 30.000		€ 30.000 tot € 40.000	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Mist										
Ja	29	30,53	10	17,54	75	31,91	84	41,38	52	34,21
Nee	66	69,47	47	82,46	160	68,09	119	58,62	100	65,79
Totaal	95	100,00	57	100,00	235	100,00	203	100,00	152	100,00

	€ 40.000 tot € 50.000		€ 50.000 tot € 60.000		meer dan € 60.000		Totaal van N	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Mist							81	8,87
Ja	18	27,69	3	17,65	2	25,00	273	29,90
Nee	47	72,31	14	82,35	6	75,00	559	61,23
Totaal	65	100,00	17	100,00	8	100,00	913	100,00

6.3.2 Toetsing

Met een Chi-kwadraattoets is getoetst of er een verband is tussen het inkomen en het woonsegment van jonge hoogopgeleiden. Na samenvoeging van een aantal categorieën is voldaan aan de voorwaarde van de Chi-kwadraattoets, zie tabel 40. De categorieën 'overig', 'niet van toepassing', en inkomensklassen boven de €50.000 zijn toegevoegd aan de dichtstbijzijnde categorie.

Tabel 40 Woonsegment * Inkomensklasse n=913

	nvt		Tot €20.000		€20.000 tot €30.000		€30.000 tot €40.000		€40.000 en hoger		Totaal van n	
	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Mist											142	46,8%
Sociale huurwoning	11	28,9%	29	28,2%	31	22,1%	7	5,4%	2	2,7%	80	8,8%
Huurwoning in de vrije sector	12	31,6%	35	34,0%	45	32,1%	54	41,5%	25	33,3%	171	18,7%
Koopwoning	15	39,5%	39	37,9%	64	45,7%	69	53,1%	48	64,0%	235	25,7%
Totaal	38	100,0%	103	100,0%	140	100,0%	130	100,0%	75	100,0%	913	100,0%

Uit de Chi-kwadraattoets blijkt dat de nulhypothese verworpen kan worden. De nulhypothese gaat uit van onafhankelijkheid tussen de variabelen 'woonsegment' en inkomen. Met 99% betrouwbaarheid kan gesteld worden dat er een statistisch significant verband is tussen het woonsegment en het inkomen, $X^2(8)=42,939; p<0,001$. Het verband is zwak $V=0,210$. De bijbehorende tabellen zijn te vinden in bijlage 4.

6.3.3 Conclusie

Hypothese zes richtte zich op de middelen en beperkingen in de woonkeuzen. De hypothese luidde als volgt: Het inkomen is van invloed op het woonsegment van jonge hoogopgeleiden. Volgens Niemdomysl & Hansen (2010) stijgt met het opleidingsniveau het inkomen, en dus de financiële draagkracht. Jonge hoogopgeleiden die als starter op de arbeidsmarkt komen hebben echter nog geen werkervaring, dus hebben een laag tot gemiddeld salaris. Hieruit is op te maken dat het inkomen een beperking vormt op het soort woning waar een jonge hoogopgeleide in kan gaan wonen. Het kan echter ook een middel zijn om in een bepaald woonsegment te gaan wonen.

Uit de beschrijvende analyse blijkt dat de kans dat een jonge hoogopgeleide in regio Goes in een sociale huurwoning woont, (29/100) 0,29 keer zo groot als de kans dat deze persoon een koopwoning heeft. Daarnaast is de kans dat een jonge hoogopgeleide in regio Goes woont en een inkomen van €20.000 tot €30.000 heeft, (84/52) 1,6 keer zo groot als de kans dat deze persoon een inkomen van €30.000 tot €40.000 heeft.

Uit de Chi-kwadraattoets blijkt dat er een significant verband is tussen het woonsegment en het inkomen. Het verband is zwak $V=0,210$. Met deze conclusie kan hypothese 6, en de theorieën van Mulder & Wagner (1998), Mulder (2007) en Niedomysl & Hansen (2010) bevestigd worden.

6.4 Leefstijlen

In paragraaf 3.2.2 is aangegeven dat leefstijlen van invloed zijn op het ontstaan van verhuismotieven. Om te achterhalen wat de leefstijlen van de respondenten zijn die in regio Goes wonen, zijn de volgende variabelen van belang: het type huishouden, de huidige woonsituatie, het soort woning (woonsegment), de werksituatie en het inkomen. Deze variabelen zijn allemaal beschreven in een van voorgaande analyses. Door deze informatie naast elkaar te leggen kan achterhaald worden of bepaalde leefstijlen meer of minder voorkomen onder respondenten die in regio Goes wonen.

6.4.1 Leefstijlen van de inwoners van regio Goes

Frenkel e.a., (2013) onderscheidt verschillende leefstijlen, namelijk: gezinsgeoriënteerden, levensgenieters, carrièrejagers, ondernemers en de ongedwongen personen. Deze groepen onderscheiden zich van elkaar door demografische kenmerken.

Uit paragraaf 6.1 blijkt dat de kans dat een jonge hoogopgeleide die in regio Goes woont regio Goes een baan heeft 13,2 keer zo groot is als de kans dat deze persoon werkloos is. Ook blijkt dat de kans dat een huishouden in regio Goes kinderen heeft, 0,42 keer zo groot is als de kans dat zij geen kinderen hebben. De kans dat een jonge hoogopgeleide in regio Goes bij zijn of haar ouders inwoont is 0,9 keer zo groot als de kans dat deze persoon een eigen woning heeft.

Ten slotte blijkt dat de kans dat een jonge hoogopgeleide die in regio Goes woont een inkomen van €20.000 tot €30.000 heeft 1,6 keer zo groot als de kans dat deze persoon een inkomen van €30.000 tot €40.000 heeft.

Uit bovenstaande informatie is te concluderen dat de kans ongeveer even groot is om als jonge hoogopgeleide een koopwoning te hebben, als om bij de ouders in te wonen. Wanneer zij niet bij hun ouders inwonen maar een eigen woning hebben, is de kans het grootst dat zij tot een huishouden zonder kinderen behoren. Daarnaast is de kans groot dat de jonge hoogopgeleide een baan heeft en hiermee een laag tot gemiddeld inkomen heeft (€20.000 tot €30.000). De respondenten die de enquête hebben ingevuld hebben hun middelbare school diploma behaald tussen 2004 en 2010. Dit betekent dat zij gemiddeld tussen de twintig en dertig jaar oud zijn. Dit profiel past het beste bij de leefstijlen levensgenieter en de ongedwongen personen. Deze groepen zijn beide jong, tussen de 20 en 35 jaar oud, staan aan het begin van hun carrière, verdienen een laag tot gemiddeld salaris en hebben een eigen woning. Ongeveer de helft van de levensgenieters is getrouwd en een kwart heeft kinderen. Uit bovenstaande blijkt dat de kans dat een jonge hoogopgeleide die in regio Goes woont kinderen heeft, 0,42 keer groter is dan dat jonge hoogopgeleide geen kinderen hebben. Om deze reden past het profiel van de respondenten die in regio Goes wonen wellicht beter bij de ongedwongen personen die vaak geen of één kind hebben. Daarnaast vinden zij de soort woning niet erg belangrijk, wat kan verklaren waarom nog een groot deel van de respondenten bij hun ouders inwoont.

7. Resultaten - Inpassing factoren voor beleid

In voorgaande hoofdstukken is ingegaan op de mate van terugkomst van jonge hoogopgeleiden naar regio Goes en de factoren die hier van invloed op zijn. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de rol die gemeente Goes kan spelen in het aantrekken en behouden van de jonge hoogopgeleiden. In dit hoofdstuk is de derde deelvraag beantwoord: *Op welke factoren zou de gemeente Goes beleid kunnen formuleren om jonge hoogopgeleiden in de regio te behouden en aan te trekken?*

7.1 Vervolgopleidingen en werkgelegenheid

In de maatschappelijke relevantie, paragraaf 1.1.2, is aangegeven dat er verschillende redenen zijn waarom jongeren voor de studie uit Zeeland wegtrekken. Zo kan de studie niet in Zeeland worden aangeboden, wil men zelfstandig wonen of ervaring opdoen in het buitenland of in de grote stad. Ook kunnen jongeren vrienden volgen die ook zijn gaan studeren buiten Zeeland (RPA, zoals aangehaald door Scoop, 2009, p. 15-17). Uit de enquête blijkt dat deze redenen voor veel respondenten nog steeds opgaan. De wens om op eigen benen te staan en de grote stad te ervaren is voor veel respondenten een reden geweest om buiten Zeeland te gaan studeren.

Gemeente Goes kan op verschillende terreinen invloed uitoefenen om jonge hoogopgeleiden aan te trekken en te behouden. Allereerst trekt een groot deel van de jongeren weg uit Zeeland, omdat daar de gewenste studie niet wordt aangeboden. Deze groep kan behouden worden door het aanbod aan vervolgopleidingen in Zeeland uit te breiden. Gemeente Goes is hier momenteel samen met haar partners mee bezig. Zo is het gelukt op het CIOS in Goes nu ook HBO-opleidingen aan te bieden.

Ten tweede trekken jongeren weg voor de studie omdat zij zelfstandig willen wonen en de grote stad willen ervaren. In grote steden wonen relatief veel jonge hoogopgeleiden die elkaar ontmoeten. Deze groep ontwikkelt zich snel door onderling kennis te delen. Wanneer deze jonge hoogopgeleiden terug naar regio Goes komen, kunnen zij hun creatieve en innovatieve ideeën hier tot uiting laten komen. Hiervan profiteert het bedrijf waar zij terecht komen en uiteindelijk heel de regio (Marlet, 2009). De terugkeer van deze jonge hoogopgeleiden is te bevorderen door het behouden en versterken van de lokale sociale banden met de herkomstregio. Een jongere afkomstig uit een ruraal gebied heeft een sterkere lokale sociale band met dit gebied (Mulder, 2007). Gemeente Goes kan deze band onderhouden en versterken door tijdens de studie de jongeren te blijven informeren over ontwikkelingen in de regio. Dit kan bijvoorbeeld gedaan worden door een mailing op te zetten. In deze mailing kan het vacatureaanbod binnen de regio vermeld worden. Zo worden jonge hoogopgeleiden herinnert aan de baanmogelijkheden in de herkomstregio.

7.2 Ondernemen

Uit het theoretisch kader blijkt dat het belangrijk is om bedrijven en jonge hoogopgeleiden aan te trekken. Jonge hoogopgeleiden zorgen namelijk voor innovatieve producten waardoor bedrijven groeien. Uiteindelijk groeit hierdoor de stad mee (Turok, 2007; Marlet, 2009). Een stad met diverse voorzieningen, trekt jonge hoogopgeleiden aan (Gleaser e.a., 2001).

Op het gebied van ondernemen werkt gemeente Goes samen met ondernemersvereniging 'OOG' en de horeca in Goes in verschillende projecten. Gemeente Goes neemt bijvoorbeeld deel aan een pilot Verlichte Regels Winkelgebieden. Het doel van deze pilot is om het centrumwinkelgebied beter te laten functioneren door de bestaande wet- en regelgeving kritisch tegen het licht te houden. Ook wordt onderzocht of met aanpassingen, verbeteringen en (tijdelijke) schrappingen de regelgeving kan worden versoepeld.

Winkeliers en horecaondernemers in Nederland hebben te maken met een grote hoeveelheid wetten en regels waaraan zij moeten voldoen. Deze regels kunnen beperkend zijn voor bestaande en nieuwe ondernemers(concepten). Juist die innovatie is hard nodig om winkelgebieden aan te passen aan de wensen van de moderne consument. De versoepeling van de regelgeving kan nieuwe ondernemers in de binnenstad aantrekken. Dit kan ten goede komen aan de diversiteit in het voorzieningenniveau in de binnenstad. Een divers voorzieningenniveau trekt vervolgens jonge hoogopgeleiden aan (Gleaser e.a., 2001).

Uit de enquête is gebleken dat respondenten meer koopzondagen willen. De gemeenteraad van Goes heeft echter besloten acht koopzondagen toe te staan. Dit is ook vastgelegd in het collegeprogramma 2014-2018 'De uitdaging opgepakt'. Op deze manier wordt zoveel mogelijk ingespeeld op de spanning tussen de doorzettende 24-uurs economie en de ruimte voor vrije tijd, ontspanning en zondagsrust.

7.3 Bereikbaarheid

In de enquête hebben respondenten die in regio Goes wonen aangegeven dat de bereikbaarheid van Zeeland, op het gebied van openbaar vervoer, kan verbeteren. Voor veel respondenten is Goes een overstapstation richting andere delen van Zeeland.

In Zeeland wordt zowel trein- als busvervoer aangeboden. De treinverbinding loopt van Vlissingen, via diverse stopstations in Zeeland, naar steden buiten de provincie. De trein rijdt twee keer in het uur en stopt op de volgende stations tot Roosendaal: Vlissingen, Vlissingen Souburg, Middelburg, Arnemuiden, Goes, Kapelle-Biezeling, Kruiningen –Yerseke, Krabbendijke, Rilland-Bath en Bergen op Zoom.

Door het hoge aantal stopstations is sprake van een lange reistijd. Door het verminderen van de haltes kan de reistijd verkort worden. Zo kan er bijvoorbeeld alleen gestopt worden op de grote stations: Vlissingen, Middelburg, Goes en Bergen op Zoom. Al is het verschil in reistijd effectief slechts acht minuten (Gemeente Goes, 2015), voor de reistijdervaring zou een echte intercityverbinding een verbetering betekenen.

7.4 Woningmarkt

Respondenten hebben in de enquête aangegeven ontevreden te zijn over het aanbod starterswoningen en huurwoningen in de vrije sector in regio Goes.

De gemeenten binnen regio Goes, de Bevelanden, werken actief samen op het gebied van wonen, werken en recreatie in het Bestuurlijk Platform De Bevelanden. Vanuit deze gemeentelijke samenwerking zijn regionale woningmarktakafspraken opgesteld. In deze 'Agenda Wonen in de Bevelanden 2020' is onder andere vastgelegd om (Regio De Bevelanden, 2013, p.15):

- geen nieuwe starterswoningen in de nieuwbouw te plannen. Het gaat hierbij om grondgebonden rijwoningen tot 90 m²;
- starters te faciliteren binnen de bestaande woningvoorraad via het aanbieden van startersleningen. In gemeente Goes is de startersregeling beschikbaar voor (koop)starters van binnen en buiten de regio die in gemeente een woning willen kopen.

Overigens bedraagt het inkomen van de respondenten gemiddeld tot €30.000 op jaarbasis. Op basis hiervan kunnen zij in aanmerking komen voor een sociale huurwoning. De sociale huurwoningen zijn bedoeld voor inkomens tot €34.911 per jaar (Rijksoverheid, 2015). Voor dergelijke woningen ligt de wachttijd, in bijvoorbeeld Goes, rond de 1,5 tot 2 jaar. Omdat deze wachttijd lang is, is het van belang dat jongeren zich tijdig inschrijven bij de woningcorporaties. Na het voltooien van de studie is de kans

op een woning voor deze jongeren dan groter, dan voor jongeren die zich niet tijdig hebben ingeschreven. Uit een eerdere enquête van de gemeente Goes blijkt dat jongeren zich vaak niet bewust zijn van het voordeel van tijdig inschrijven bij de woningcorporaties.

Aangezien niets bekend is over de specifieke woonwensen van de respondenten, zoals prijsklasse, locaties (stad of dorpen), oppervlakte en het aantal kamers, kunnen geen uitspraken gedaan worden over de (on)tevredenheid van deze groep. Eerst moet onderzocht worden in welk woonsegment zij graag zouden wonen, en welke kenmerken de woning moet hebben. Pas dan kan aan de hand van de huidige woningvoorraad gekeken worden waar de vraag en het aanbod niet overeen komen. Het is aan te raden hier verder onderzoek naar te doen.

7.5 Aanbod voorzieningen en culturele activiteiten

De respondenten zijn ontevreden over het aanbod van voorzieningen en culturele activiteiten in regio Goes. Op de website van Goes Marketing is een opsomming van alle voorzieningen te vinden die de regio te bieden heeft. Hier is ook vermeld welke (culturele) activiteiten gepland staan.

De stad Goes heeft een centrumfunctie voor de omliggende gemeenten. In deze stad worden dan ook verschillende activiteiten georganiseerd. Op het gebied van sport worden de Delta Ride for the Roses en de ster ZLM Tour georganiseerd. Culturele activiteiten in Goes zijn onder andere Kleurrijk Goes, Mural Art Festival, Goes C, Culifair en Culifiësta. Ook voor het gezin en jongeren worden er activiteiten georganiseerd, bijvoorbeeld de jaarlijkse Kermis, Goes Kinderstad, Latin Rituals en Dancetour (Goes marketing, 2015).

Naast deze activiteiten biedt Goes diverse voorzieningen aan, zoals het sportcentrum van Goes met een zwembad en tropische plantentuin. Een andere belangrijke voorziening is het stadsrecreatiepark de 'De Hollandsche Hoeve'. Hier zijn een kinderboerderij, speeltuin en het ambachtscentrum gevestigd. Deze locaties zijn populair bij gezinnen met jonge kinderen. In de Zeelandhallen worden activiteiten zoals optredens en markten georganiseerd. Hiernaast is een bioscoop, een bowlingbaan en een wok restaurant gevestigd. In Goes is ook een groot wellness centrum gevestigd. In het lokale poppodium 't Beest treden bands op en zijn films te zien. Ten slotte biedt de binnenstad vele verschillende uitgaansgelegenheden en winkels, en kan men in het theater de Mythe diverse musicals en voorstellingen bezoeken (Goes Marketing, 2015).

Dit is slechts een greep uit de verschillende voorzieningen en activiteiten die in Goes worden aangeboden. De andere gemeenten van regio Goes bieden zelf ook voorzieningen en activiteiten aan. Voorbeelden hiervan zijn het festival Klomppop in Ovezande (gemeente Borsele), en de recreatieve voorzieningen aan de kustgebieden.

Respondenten hebben niet aangegeven welke soort voorzieningen of culturele activiteiten zij missen. In regio Goes worden verschillende voorzieningen en activiteiten aangeboden. De aansluiting tussen de vraag en het aanbod is wellicht onvoldoende voor de doelgroep. Omdat het onbekend is waar de respondenten ontevreden over zijn, is het aan te raden hier verder onderzoek naar te doen.

7.6 Imago regio Goes

Respondenten die niet in regio Goes wonen zijn minder positief over de regio dan respondenten die wel in regio Goes wonen.

Inwoners van regio Goes zijn tevreden over de sfeer en de veiligheid. Regio Goes wordt gezien als een gezellige en gemoedelijke omgeving die bovendien veilig gevonden wordt. De regio wordt dan ook als een geschikte locatie gezien om kinderen op te voeden. Respondenten uit regio Goes zijn eveneens tevreden over de omgeving en de ligging. De omgeving heeft veel groen en ligt tegelijkertijd centraal in de provincie. De ligging ten opzichte van de zee is een ander positief punt.

Respondenten die in regio Goes wonen zijn ook ontevreden over een aantal zaken. Zo zijn ze ontevreden over de invloed van de bevolkingsgroep met een bepaalde signatuur. Dit zou mensen beperken in hun ontwikkeling. Daarnaast zijn ze ontevreden over de sociale controle waarvan in de regio sprake is. De ontevredenheid van respondenten over het aanbod aan banen, de bereikbaarheid, de woningmarkt en het aanbod (culturele) activiteiten en voorzieningen is in bovenstaande paragrafen besproken.

Het imago dat de regio Goes heeft voor mensen die buiten regio Goes wonen, is minder positief. Zo geven veel respondenten aan regio Goes conservatief, burgerlijk en oubollig te vinden. De regio wordt geassocieerd met het boerenleven en wordt gezien als een besloten gemeenschap. De respondenten geven echter ook aan dat de regio Goes in een mooie groene, rustige en sfeervolle omgeving ligt. De huizenmarkt van regio Goes vinden zij ook een positief punt.

8. Conclusies en aanbevelingen

In de voorgaande hoofdstukken is met behulp van beschrijvende en toetsende statistiek antwoord gegeven op de verschillende deelvragen. In dit laatste hoofdstuk is antwoord gegeven op de probleemstelling. Ook worden aanbevelingen gedaan voor de gemeente Goes om jonge hoogopgeleiden, die afkomstig zijn uit regio Goes, aan te trekken en te behouden in de regio.

8.1 Conclusies

In dit onderzoek stond de volgende probleemstelling centraal: *Wat zijn de factoren die van invloed zijn op het al dan niet terugkeren van jonge hoogopgeleiden naar regio Goes na de studie, en hoe kan de gemeente Goes hierop inspelen zodanig dat deze jonge hoogopgeleiden zich blijvend vestigen in de regio?*

Onderstaand is allereerst de mate van terugkomst besproken aan de hand van de beschrijvende analyse. Vervolgens is ingegaan op de factoren die van invloed zijn op het al dan niet terugkeren aan de hand van de resultaten van de toetsende analyse.

8.1.1 Mate van terugkomst

Uit het onderzoek blijkt dat van de respondenten die tijdens de middelbare schoolperiode in regio Goes woonden en elders in Nederland hebben gewoond tijdens hun vervolgstudie, 18,6% is teruggekeerd naar de regio.

Ondanks het lage percentage studenten dat terugkeert, blijven studenten tijdens de studie verbonden met de regio. Dit blijkt uit het percentage studenten die wekelijks en/of maandelijks naar huis gaan, 33,6% en 33,1%. De voornaamste redenen hiervoor zijn de contacten met familie en vrienden en het hebben van een bijbaan.

Van de respondenten die momenteel niet in regio Goes wonen, verwacht 69,4% niet binnen tien jaar naar de regio te zullen verhuizen. De voornaamste redenen die zij hiervoor geven zijn het sociale netwerk dat zij elders hebben opgebouwd, het geringe aanbod aan voor hoogopgeleiden geschikte banen, de slechte bereikbaarheid en het beperkte aanbod in culturele activiteiten en voorzieningen. Ongeveer 23% verwacht misschien terug te keren naar regio Goes binnen tien jaar. De voornaamste redenen hiervoor zijn de contacten met familie en vrienden, het willen stichten van een gezin, de mooie omgeving, de aantrekkelijke huizenmarkt, de verbinding met een kerkgenootschap en de gevoelsmatige binding met regio Goes. Met dit laatste wordt bedoeld dat respondenten zich thuis voelen in de regio.

Aan de respondenten die momenteel in regio Goes wonen is gevraagd waar zij ontevreden over zijn in hun woonomgeving. Ze geven aan ontevreden te zijn over het aanbod huurwoningen in de vrije sector en starterswoningen, de winkels die niet open zijn op zondag, het aanbod culturele activiteiten en voorzieningen, de beperkte bereikbaarheid en de sociale controle.

Zoals benoemd in het theoretisch kader wordt de mate van terugkomst van jonge hoogopgeleiden naar de herkomstregio beïnvloed door de lokale banden en de familiesolidariteit. Dit verschilt naar geslacht (Mulder, 2007; Feijten e.a., 2008). De jongeren uit regio Goes hebben allemaal een lokale band met hun herkomstregio. Volgens Mulder (2007) en Feijten e.a. (2008) hebben mensen afkomstig uit een ruraal gebied een sterkere band met dit gebied, dan zij hebben met een stedelijk gebied. Daarnaast zijn de lokale banden met familie en vrienden een belangrijke indicator om terug te keren naar de herkomstregio. Het blijkt echter dat maar een klein percentage, 18,6%, terugkeert naar de herkomstregio na de studie. Volgens de beschrijvende analyse wordt deze theorie dus niet bevestigd.

De mate van terugkomst onder de respondenten blijkt te verschillen tussen mannen en vrouwen. In dit onderzoek blijken meer mannen terug te keren naar de herkomstregio dan vrouwen. Dit ondersteunt de theorie van Mulder (2007) niet. Zij stelt dat juist vrouwen vaker verhuizen voor de nabijheid van familie dan mannen, aangezien zij een sterkere familiesolidariteit hebben.

Op basis van bovenstaande gegevens is te concluderen dat er daadwerkelijk sprake is van een braindrain uit regio Goes (Docquier & Rapoport, 2009).

8.1.2 Factoren van invloed op terugkomst

Aan de hand van een toetsende analyse is onderzocht welke factoren van invloed zijn op het al dan niet terugkeren naar regio Goes. In de analyse is onderscheid gemaakt tussen factoren die van invloed zijn op de verhuismotieven, op de woonwensen en op de woonkeuzen.

Verhuismotieven

Uit de toetsing blijkt dat jonge hoogopgeleiden die in regio Goes wonen, vaker bij de ouders inwonen dan zelf een woning hebben. Dit ondersteunt de theorie dat starters op de arbeidsmarkt vaak intrekken bij hun ouders. De verklaring hierachter kan zijn dat jonge hoogopgeleiden door de krapte op de arbeidsmarkt niet direct een baan kunnen vinden (Zeeuws Planbureau, 2015), en dus ook geen huis kunnen huren of kopen. Deze groep (tot 25 jaar) is ook het minst geneigd te verhuizen naar een eigen woning (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koningsrelaties, 2013).

Vervolgens blijkt uit de toetsing dat tweepersoonshuishoudens met kinderen vaker in regio Goes wonen dan tweepersoonshuishoudens zonder kinderen. Dit bevestigt de theorie van Marlet (2009) dat rurale gebieden geschikt gevonden worden om kinderen op te laten groeien. Tevens blijkt dat de kans dat een jonge hoogopgeleide in regio Goes woont groter is wanneer een jonge hoogopgeleide tijdens de studie in de regio Goes heeft gewoond. Deze kans is kleiner voor jonge hoogopgeleiden die tijdens de studie buiten Zeeland hebben gewoond. De theorie van Akiva & Bowman (1998) en Mulder (2007) kan worden bevestigd. Zij stellen dat de nabijheid van familie, werk en hobby's belangrijk is bij de keuze voor een woonlocatie. Familie, werk en hobby's zijn onderdeel van het sociale netwerk. Dit sociale netwerk wordt onderhouden of opgezet in de plaats waar men werkt en woont. Jonge hoogopgeleiden die tijdens de studie buiten Zeeland hebben gewoond hebben een nieuw sociaal netwerk op kunnen zetten. Dit is niet van toepassing voor iemand die tijdens de studie in regio Goes is blijven wonen. Het belang van het onderhouden van dit sociale netwerk wordt bevestigd door de mate van terugkomst tijdens de studie. Personen die tijdens de studie wekelijks terugkeerden naar regio Goes, wonen vaker in regio Goes dan personen die enkele keren per jaar terugkeerden. Ook het maandelijks terugkeren naar regio Goes heeft een positieve significante invloed op het wonen in regio Goes.

Ten slotte blijken de werksituatie en het opleidingsniveau geen significante invloed te hebben op het al dan niet in regio Goes wonen. Hierbij wordt de theorie van Darchen & Tremblay (2010) niet bevestigd. Zij gaan er vanuit dat het vinden van een baan leidend is in de keuze voor een woonlocatie. De kansen op de arbeidsmarkt voor HBO-opgeleiden en WO-opgeleiden is hierbij van belang.

Woonwensen

Met betrekking tot de woonwensen wonen jonge hoogopgeleiden die de groenvoorzieningen en de aantrekkelijke huizenmarkt belangrijk vinden bij het kiezen van een woonlocatie, vaker in regio Goes dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden. Marlet (2009) heeft groenvoorzieningen gedefinieerd als natuur, rust en ruimte. Regio Goes heeft veel groene gebieden, en staat bekend om rust en kalmte (Gemeente Goes, 2015). De regio heeft daarnaast een aantrekkelijke huizenmarkt. De gemiddelde huizenprijzen liggen hier lager dan het landelijk gemiddelde (Huizenmarkt, 2015).

Jonge hoogopgeleiden die de diversiteit van het voorzieningenniveau belangrijk vinden, wonen vaker buiten regio Goes dan binnen regio Goes. Dit bevestigt de theorie van Niedomysl & Hansen (2010) dat een divers aanbod aan voorzieningen van invloed kan zijn op de keuze van een woonlocatie. Daarnaast trekken deze voorzieningen jonge hoogopgeleiden aan (Florida, 2002; Turok & Mykhnenko, 2007). Aangezien het voorzieningenniveau van de studentensteden hoger ligt dan in regio Goes, is de kans groter dat jonge hoogopgeleiden deze steden verkiezen boven regio Goes (Atlas voor Gemeenten, 2012).

De veilige woonomgeving blijkt ook van invloed te zijn op de keuze van een woonlocatie. Personen die een veilige woonomgeving belangrijk vinden bij de keuze voor een woonlocatie, wonen vaker in regio Goes dan buiten regio Goes. Dit bevestigt de theorie van Smith & Olaru (2013) dat veiligheid een belangrijke indicator is bij de keuze van een woonlocatie. Aangezien Zeeland, en daarmee regio Goes, als een veiligere omgeving wordt beschouwd dan studentensteden zoals Rotterdam, wonen jonge hoogopgeleiden die dit belangrijk vinden vaker in regio Goes dan daarbuiten (CBS, 2015).

Het aanbod vervolgoopleidingen in de woonomgeving is voor jonge hoogopgeleiden een reden om vaker buiten regio Goes te wonen dan binnen regio Goes. Dit bevestigt de theorie van Marlet (2009) en Frenkel e.a. (2013) die stellen dat HBO- en WO-opleidingen geconcentreerd zijn in grote steden. Studenten verhuizen vaak naar deze grote steden aangezien de afstand tot deze steden vanuit Zeeland vaak te groot is om iedere dag af te leggen. Rurale gebieden, zoals regio Goes, hebben vaak minder opleidingsmogelijkheden. Dit bevestigt de theorie dat jonge hoogopgeleiden die het aanbod van vervolgoopleidingen belangrijk vinden in de keuze van een woonlocatie, vaker buiten regio Goes wonen dan binnen regio Goes.

Jonge hoogopgeleiden die de korte afstand/reistijd van en naar het werk en een groot aanbod aan geschikte banen belangrijk vinden in de keuze voor een woonlocatie, wonen vaker buiten regio Goes dan binnen regio Goes. Dit ondersteunt de theorie van Darchen & Tremblay (2010) dat een hoogopgeleide verhuist naar een woonplaats met veel bereikbare banen. Regio Goes wordt gezien als een perifeer gelegen gebied, ver van de Randstad (RPB, 2008). De relatieve afstand tussen een woonlocatie en werklocatie is in regio Goes groot. Het aantal bereikbare banen binnen dezelfde reistijd is in de Randstad vele malen groter dan in regio Goes (Compendium voor de Leefomgeving, 2015).

Jonge hoogopgeleiden die de locatie voor het opvoeden van de kinderen belangrijk vinden bij de keuze voor een woonlocatie, wonen vaker in regio Goes dan buiten regio Goes. De theorie van Marlet (2009) wordt hiermee bevestigd. Volgens zijn theorie wordt een ruraal gebied zoals regio Goes, met veel ruimte en groen, gezien als een aantrekkelijke locatie voor het opvoeden van kinderen.

De nabijheid van vrienden en familie is ook van invloed op het wonen in regio Goes. Jonge hoogopgeleiden die dit belangrijk vinden bij de keuze voor een woonlocatie wonen namelijk vaker in regio Goes dan jonge hoogopgeleiden die dit niet belangrijk vinden. Dit bevestigt de theorie van Mulder (2007) dat de nabijheid van familie en vrienden een belangrijke reden is om te verhuizen.

Jonge hoogopgeleiden die de korte afstand/reistijd tot voorzieningen en hobby's belangrijk vinden gaan vaker buiten regio Goes wonen dan binnen regio Goes. Dit is het tegenovergestelde van wat er in de hypothese werd verwacht. Mulder (2007) stelde dat studenten tijdens de studie verbonden blijven met de herkomstregio door middel van sport en hobby's. Door in de herkomstregio te gaan wonen zouden deze afstanden weer verkleind worden. Deze theorie blijkt echter niet bevestigd.

Het imago van de woonomgeving blijkt geen significante invloed te hebben op het al dan niet in regio Goes wonen. Hiermee wordt de theorie van Smith & Olaru (2013) niet bevestigd. Zij stellen dat het slecht imago van een woonplaats als pullfactor kan worden gezien. Dit betekent dat personen dan kiezen om weg te trekken uit de woonplaats.

Zoals uit bovenstaande blijkt zijn vooral sociaal gebonden factoren, zoals de veiligheid en de gewenste locatie voor het opvoeden van kinderen, van belang bij het wonen in regio Goes. Factoren die zijn gericht op de fysieke en economische omgeving, zoals het aanbod van werk en de afstand tot het werk, blijken meer van invloed te zijn op de motieven van jonge hoogopgeleiden die buiten regio Goes gaan wonen.

Woonkeuzen

Uit de analyse blijkt dat er een significant verband is tussen het inkomen en het woonsegment. Deze variabelen zijn dus van invloed op elkaar bij de keuze van een woonlocatie. Hiermee worden de theorieën van Mulder & Wagner (1998), (Mulder, 2007) en Niedomysl & Hansen (2010) bevestigd. Zij stellen dat het woonsegment en de financiële middelen of beperkingen invloed hebben op de woonkeuze.

Leefstijlen

Uit de beschrijvende tabellen die bij iedere toetsing zijn besproken, blijkt dat de jonge hoogopgeleiden die in regio Goes wonen het beste in te delen zijn bij de leefstijlen 'levensgenieter' en 'ongedwongen personen'. Deze groepen zijn beide groepen jong, tussen de 20 en 35 jaar oud, en staan aan het begin van hun carrière. Ze verdienen een laag tot gemiddeld salaris (tot €30.000) en hebben vaak een eigen woning. De levensgenieter heeft in een kwart van de gevallen kinderen en de ongedwongen personen geen of één kind.

8.2 Aanbevelingen

Aan de hand van de conclusies uit het onderzoek kunnen er gericht aanbevelingen gedaan worden om jonge hoogopgeleiden, afkomstig uit regio Goes, aan te trekken en te behouden. Onderstaand zijn een aantal aanbevelingen voor de gemeente Goes weergegeven.

8.2.1 Vervolgopleidingen en werkgelegenheid

De terugkeer van jonge hoogopgeleiden is te stimuleren door het behouden en versterken van de lokale sociale banden met de herkomstregio. Dit kan gedaan worden door jongeren te blijven informeren over ontwikkelingen in de regio tijdens en na de studie. Een mogelijk hulpmiddel hierbij is het opzetten van een mailing. In deze mailing kan bijvoorbeeld het vacatureaanbod binnen de regio vermeld worden. Zo worden jonge hoogopgeleiden op de hoogte gehouden van de baanmogelijkheden in de herkomstregio.

In samenwerking met de middelbare scholen kan een mailinglijst opgezet worden met hierin alle scholieren uit regio Goes. Bij het opzetten van deze mailing is het van belang dat jongeren zich aanmelden tijdens de middelbare schoolperiode. Ieder jaar kan deze lijst aangevuld worden met scholieren uit het examenjaar. Op deze manier worden jongeren van verschillende leeftijden en van verschillende niveaus opgenomen in de mailinglijst voordat zij naar verschillende delen van Nederland trekken om te gaan studeren.

8.2.2 Woningmarkt

Respondenten die momenteel in regio Goes wonen, hebben aangegeven ontevreden te zijn over het aanbod huurwoningen in de vrije sector en starterswoningen in regio Goes. Om te achterhalen wat de specifieke wensen zijn van jonge hoogopgeleiden, bijvoorbeeld qua oppervlakte en aantal kamers, dient aanvullend onderzoek gedaan te worden. Deze ontevredenheid geldt voor de groep respondenten die momenteel in de regio wonen. Respondenten die momenteel niet in regio Goes wonen zien juist kansen in de woningmarkt van regio Goes. De gemiddelde huizenprijzen liggen hier namelijk lager dan in andere delen van Nederland, zoals de Randstad.

8.2.3 Aanbod voorzieningen en culturele activiteiten

Respondenten hebben aangegeven ontevreden te zijn over het aanbod aan voorzieningen en culturele activiteiten. In regio Goes worden verschillende voorzieningen en activiteiten aangeboden. Om te achterhalen wat specifieke activiteiten en voorzieningen zijn die de jonge hoogopgeleide inwoners van regio Goes missen, dient aanvullend onderzoek gedaan te worden. Wellicht is de aansluiting tussen vraag en aanbod onvoldoende voor deze doelgroep.

8.2.4 Imago

Respondenten die niet in regio Goes wonen zijn minder positief over de regio dan respondenten die wel in regio Goes wonen. Het is aan de regio om het imago, voor personen die niet in de regio wonen, te verbeteren. Daarnaast dient de regio zich te realiseren dat de specifieke signatuur van inwonersgroepen een bepaalde uitstraling met zich mee brengt.

8.2.5 Tot slot

Uit bovenstaande aanbevelingen blijkt dat het informeren van jonge hoogopgeleiden belangrijk is om deze groep aan regio Goes te blijven binden. De kans bestaat dat het beeld dat jongeren van de regio hebben gebaseerd is op onvolledige informatie. Dit kan opgevangen worden door in de bovengenoemde mailing (paragraaf 8.2.1) informatie te geven over aspecten waar inwoners ontevreden over blijken te zijn. Dit kan bijvoorbeeld informatie zijn over de bereikbaarheid, de woningmarkt en het aanbod (culturele) voorzieningen en activiteiten.

9. Discussie en aanbevelingen vervolgonderzoek

Dit onderzoek is uitgevoerd in samenwerking met de gemeente Goes en drie verschillende middelbare scholen uit Goes, namelijk: het Calvin College, het Goese Lyceum en het Ostrea Lyceum. De oud-scholieren van deze scholen uit de jaren 2004 tot en met 2010 zijn als onderzoeksgroep gekozen.

Een kritische noot kan geplaatst worden bij de keuze van de onderzoeksgroep. Deze groep bestaat uit oud-scholieren die op één van bovengenoemde scholen hun diploma hebben gehaald. Vanwege de verschillende vestigingen van deze scholen was de onderzoeksgroep verspreid over Zeeland, en niet specifiek toegespitst op regio Goes. Ondanks dit kwam het grootste gedeelte van de onderzoeksgroep wel uit deze regio. Daar waar nodig zijn de respondenten die niet uit regio Goes kwamen uit het onderzoek gefilterd.

Er is bewust gekozen om regio Goes als onderzoeksgebied te nemen. In een eerder onderzoek naar de braindrain van Zeeuws-Vlaanderen is de noodzaak van aanvullend onderzoek in de verschillende delen van Zeeland aangegeven (Berg, 2010). Door onderzoek te doen in de verschillende gebieden van Zeeland, kan er lokaal gericht beleid gevoerd worden om jonge hoogopgeleiden aan te trekken en te behouden. Ook kan dan overkoepelend beleid gevoerd worden op provinciaal niveau. Zo behouden de verschillende gebieden hun identiteit en kunnen zij zichzelf blijven onderscheiden, maar kan er toch aan een gezamenlijk doel gewerkt worden. Dit onderzoek, en die van Berg (2010), geven beide aan dat de sociale factoren een grote invloed hebben op het terugkomen naar de regio's van herkomst. De resultaten geven echter ook verschillen aan. Zo is in Zeeuws-Vlaanderen een duidelijk verschil te zien in de mate van terugkomst tussen personen afkomstig uit een dorp en een stad. Daarnaast blijkt de invloed van de verbondenheid met kerkgenootschappen afwezig te zijn. Om inzicht te krijgen in de braindrain van geheel Zeeland, dient dit onderzoek ook in de overige delen van de provincie uitgevoerd te worden.

De kwantitatieve onderzoeksmethode van dit onderzoek heeft inzicht gegeven in zaken die van invloed zijn op het al dan niet terugkeren van jonge hoogopgeleiden naar de herkomstregio Goes. Dit onderzoek biedt de basis voor inhoudelijk kwalitatief onderzoek waarbij meer inhoudelijke informatie verkregen kan worden. Het wordt dan ook aanbevolen verder kwalitatief onderzoek te doen.

In paragraaf 8.2 is aangegeven dat aanvullend onderzoek is nodig om te kunnen achterhalen of er sprake is van een verschil tussen de woonwensen van de inwoners en het aanbod in de woningmarkt van regio Goes. Tevens dient onderzoek gedaan te worden naar het soort voorzieningen die jonge hoogopgeleiden in regio Goes wensen. Wanneer dat bekend is kan gericht op deze vraag ingespeeld worden.

Ten slotte is het interessant om onderzoek te doen naar personen afkomstig uit regio Goes, die op een latere leeftijd zijn teruggekeerd naar de regio. Dit proces is van toepassing op personen van veertig jaar of ouder, ook wel 'braincirculation' genoemd (Saxian, 2009). Ook kan er onderzoek gedaan worden naar pensioensmigratie (Harts, 2015). Hierbij verhuizen personen van 65 jaar of ouder bewust naar een rustig ruraal gebied, om daar van hun pensioen te genieten.

10. Bibliografie

- Aalst, I. v. (2005). *De creatieve staat van de creatieve stad*. Utrecht: URU: Urban and Regional research centre Utrecht.
- Aalst, I. v., Boschma, O. A., & Oort, F. v. (2014). The creative class, related variety and economic growth in Dutch city regions. In C. Mellander, R. Florida, B. Asheim, & M. Gertler, *The creative class goed global* (pp. 1-20). Routledge.
- ABF Research. (2015, Juni 26). *Primos Bevolking*. Opgehaald van ABF Research: <http://www.abfresearch.nl/producten/prognoses/primos---bevolking.aspx>
- Arrow, K. (1962). The economic implications of learning by doing. *Review of Economic Studies*, 155-173.
- Atlas voor Gemeenten. (2012). *De Cultuurkaart van Nederland*. Utrecht: Atlas voor Gemeenten.
- Atlas voor Leefomgeving. (2015, Maart 10). *Leefbaarometer*. Opgehaald van Leefbaarometer: <http://www.leefbaarometer.nl>
- Atzema, O., Lambooy, J., Rietbergen, T. v., & Wever, E. (2009). *Ruimtelijke economische dynamiek: kijk op bedrijfslocatie en regionale ontwikkeling*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Becker, G. (1964). *Human capital: a theoretical and empirical analysis, with special reference to education*. Chicago: University of Chicago press.
- Berg, E. v. (2010). *Braindrain vanuit Zeeuws-Vlaanderen?: Onderzoek naar het migratiepatroon en motief van hoogopgeleide jongeren afkomstig uit Oost Zeeuws-Vlaanderen*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Blijie, B., Hulle, R. v., Poulus, C., Til, R. v., & Gopal, K. (2009). *Het inkleuren van voorkeuren, de woonconsument bekend. Module consumentengedrag WoOn*. Ministerie van VROM & NEPROM Vereniging van Nederlandse Projektontwikkeling Maatschappijen.
- Bowman, B. A. (1998). *Integration of an activity-based model system and a residential location model*. Massachusetts: Massachusetts institute of technology.
- Brown, J., & Meczynski, M. (2009). 'Complexities': Locational choiced of creative knowledge workers. *Built environment* , 238-252.
- Bryman, A. (2012). *Social Research Methods - 4th edition*. Oxford: Oxford University Press.
- Calvijn College. (2015, Juni 3). *Onderwijs*. Opgehaald van Calvijn College: <http://www.calvijncollege.nl/Locaties/Goes/Onderwijs/tabid/538/language/nl-NL/Default.aspx>
- Castells, M. (1989). *Information technology, economc restructuring, and the urban-regional process*. Oxford: Blackwell.
- Castells, M. (2010). *The rise of the network society 2e*. Sussex: Blackwell Publishing.
- CBS. (2015, Maart 3). *CBS*. Opgehaald van CBS: <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/onderwijs/publicaties/artikelen/archief/2013/2013-3905-wm.htm>
- CBS. (2015, Maart 3). *Hoogopgeleiden doen het goed op de arbeidsmarkt*. Opgehaald van nu: <http://www.nu.nl/voorpagina/2215817/hoogopgeleiden-doen-goed-arbeidsmarkt.html>
- CBS. (2015, februari 19). *Huizenprijzen visualisatie*. Opgehaald van CBS: <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/bouwen-wonen/cijfers/extra/huizenprijzen-visualisatie.htm>
- CBS. (2015, april 5). *Inkomensverdeling*. Opgehaald van CBS: <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=70958ned&D1=0&D2=a&D3=0-7&D4=0&D5=a&HD=090324-1209&HDR=T,G3,G4&STB=G1,G2>
- CBS. (2015). *Veiligheidsmonitor 2014*. Den Haag/Heerlen : CBS.
- Checkmarket. (2015, Juni 15). *Steekproefcalculator*. Opgehaald van Checkmarket: <https://nl.checkmarket.com/marktonderzoek-hulpbronnen/steekproefcalculator/>
- Compendium voor de Leefomgeving. (2015, Mei 27). *Nabijheid wonen en werken*. Opgehaald van Compendium voor de Leefomgeving: <http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl2134-Nabijheid-wonen---werken.html?i=40-189>

- Compendium voor de leefomgeving. (2015, februari 18). *Opleidingsniveau bevolking*. Opgehaald van Compendium voor de leefomgeving: <http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl2100-Opleidingsniveau-bevolking.html?i=15-12>
- Darchen, S., & Tremblay, D. (2010). What attracts and retains knowledge workers/students: The quality of place or career opportunities? The cases of Montreal and Ottawa. *Elsevier*, 225-233.
- Dijst, M. (2009). Time Geographic analysis. *Elsevier*, 1-14.
- Docquier, F., & Rapoport, H. (2009). *Documenting the brain drain of "la crème de la crème": Three case-studies on international migration at the upper tail of the education distribution*. Leibniz Information Centre for Economics: Working Papers, Bar-Ilan University, Department of Economics.
- Feijten, P., Hooimeijer, P., & Mulder, C. (2008). Residential Experience and Residential Environment Choice over the Life-course. *Urban studies*, 141-162.
- Field, A. (2012). *Discovering statistics using IBM SPSS Statistics*. Los Angeles: Sage Publications.
- Fielding, A. (1992). Migration and Social Mobility: South East England as an Escalator Region. *Regional Studies*, 1-15.
- Florida, R. (2002). The economic geography of talent. *Taylor & Francis Group*, 743-755.
- Florida, R. (2002). *The rise of the creative class; and how its transforming work, leisure and everyday life*. New York: Basic books.
- Florida, R. (2005). *Cities and the creative class*. New York: Routledge.
- Frenkel, A., Bendit, E., & Kaplan, S. (2013). The linkage between the lifestyle of Knowledge-workers and their intra-metropolitan residence choice: A clustering approach based on self-organising maps. *Computers, environment and Urban Systems*, 151-161.
- Gemeente Goes. (2015). *Bevolkingssamenstelling statistieken GBA productie*. Goes: Gemeente Goes.
- GemeenteGoes. (2014). *Kansen Benutten*. Goes: Gemeente Goes.
- Gleaser, E., Kolko, J., & Saiz, A. (2001). Consumer city. *Journal of economic geography*, 27-50.
- Glendinning, M., & Page, D. (1999). *Clone City*. Edinburgh: Polygon.
- Goes marketing. (2015, Juni 3). Opgehaald van Goes Marketing: www.goesisgoes.nl
- Goes, G. (2015, Januari 12). *Feiten en Cijfers*. Opgehaald van Goes: http://www.goes.nl/inwoner/feiten-en-cijfers_41823/
- Goetgeluk, R. (1992). *Zoek- en substitutiedrag op de woningmarkt. Deelrapport 1: de effectiviteit van de vraag in het licht van het verhuismotief, de mogelijkheden en beperkingen op de woningmarkt*. Utrecht: Utrecht universiteit.
- Hart, H. ', Boeije, H., & Hox, J. (2009). *Onderzoeksmethoden*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Harts, J. (2015, Mei 27). *Stad in, Stad uit?* Opgehaald van Geografie: http://www.geografie.nl/index.php?id=640&tx_ttnews%5Bsword%5D=den%20haag&tx_ttnews%5Btt_news%5D=1044&tx_ttnews%5BbackPid%5D=502&cHash=df520f548f
- Hogeschool Zeeland. (2015, Juni 22). *Opleidingen*. Opgehaald van Hogeschool Zeeland: <http://hz.nl/nl/studiekeuze/opleidingen/alle-opleidingen/Pages/Opleiding-overzicht.aspx>
- Huizenprijzen. (2015, Mei 27). *Gemiddelden Nederland*. Opgehaald van Huizenprijzen: <http://huizenprijzen.prijzerverloop.nl/gemiddelden%20nederland/>
- Huizenzoeker. (2015, februari 19). *Woningmarkt januari 2015*. Opgehaald van Huizenzoeker: <http://www.huizenzoeker.nl/woningmarkt/download/woningmarkt-januari-2015.pdf>
- Hulp bij onderzoek. (2015, Juni 29). *Externe en interne validiteit*. Opgehaald van Hulp bij onderzoek: <http://hulpbijonderzoek.nl/online-woordenboek/externe-validiteit/>
- Jacobs, J. (1969). *The Economy of Cities*. New York: Random House.
- Kundalini Yoga Amsterdam. (2015, februari 19). *Back to your roots*. Opgehaald van Kundalini Yoga Amsterdam: <http://kundaliniyogamsterdam.com/2012/11/18/back-to-your-roots/>
- Kunzmann, K. (2009). The strategic dimensions of knowledge industries in urban development. *DISP-The planning review*, 40-47.

- Luniek. (2015, Juni 29). *Vakantie in Zeeland*. Opgehaald van Luniek: <http://www.luniek.eu/Inl/index.php/nl/vakantie-in-zeeland.html>
- Mangione, T. (1995). *Mail Surveys: Improving the Quality*. CA: Thousand Oaks.
- Marlet, G. (2009). *De aantrekkelijke stad; Moderne locatietheorieën en de aantrekkingskracht van Nederlandse steden*. Nijmegen: VOC Uitgevers.
- Marlet, G., & Woerkens, C. v. (2014). *Atlas voor gemeenten: economie en arbeidsmarkt*. Nijmegen: VOC uitgevers.
- Marshall, A. (1997). *Principles of Economics*. New York: Prometheus Books.
- Minimumloon. (2015, Juni 16). *Tabel*. Opgehaald van Minimumloon: <http://www.minimumloon2015.nl/#tabel>
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koningsrelaties. (2013). *Wonen in ongewone tijden: De resultaten van het Woononderzoek Nederland 2012*. Ministerie van binnenlandse zaken en koningsrelaties.
- Mulder, C. (2007). The Family Context and Residential Choice: a Challenge for New Research. *Population, space and place*, 265-278.
- Mulder, C., & Hooimeijer, P. (1999). Residential relocations in the life course. In L. v. Wissen, & P. Dykstra, *Population issues. An interdisciplinary focus. The Plenum Series on Demographic Methods and Population Analysis*. (pp. 159-186). New-York: Plenum Publishers.
- Mulder, C., & Wagner, M. (1998). First-time Home-ownership in the Family Life Course: A West German & Dutch Comparison. *Urban studies*, 687-713.
- Niedomysl, T., & Hansen, H. (2010). What matters more for the decision to move: jobs versus amenities. *Environment and planning*, 1636-1649.
- Ostrea Lyceum. (2015, Juni 4). *Home*. Opgehaald van Ostrea Lyceum: <https://www.ostrealyceum.nl/>
- Overbewinkeling. (2015, Juni 2). *Zeeland*. Opgehaald van Overbewinkeling: <http://www.overbewinkeling.nl/feiten/zeeland/>
- Phe, H., & Wakely, P. (2000). Status, Quality and the Other Trade-off: Towards a New Theory of Urban Residential Location. *Urban studies*, 7-35.
- Pinkster, F., & Kempen, R. v. (2002). *Leefstijlen & woonmilieuvorkeuren*. Amersfoort: Ruimtelijk Planbureau, Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen, Universiteit Utrecht, Bergdrukkerij.
- Planbureau voor de Leefomgeving. (2015, Juni 1). *De stad als spons*. Opgehaald van PBL: <http://www.pbl.nl/infographic/de-stad-als-spons>
- Pontes. (2015, Juni 4). *Home*. Opgehaald van Pontes algemeen: <http://pontesalgemeen.mwp.nl/Home.aspx>
- Quigley, J. (1985). Consumer choice of dwelling, neighbourhood and public services. *Regional science and urban economics*, 41-63.
- Quigley, J., & Weinberg, D. (1977). Intra-urban residential mobility. A review and synthesis. *International regional science review*, 41-46.
- Regio De Bevelanden. (2013). *Agenda Wonen in De Bevelanden 2020*. Arnhem: STEC Groep.
- Regionaal Platform Arbeidsmarktbeleid Zeeland (RPA). (2006).
- Rijksoverheid. (2015, Juni 29). *Sociale huurwoningen*. Opgehaald van Rijksoverheid: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/huurwoning/sociale-huurwoning-huren>
- Robson, B. (1975). *Urban social area's*. London: Oxford university press.
- Rogers. (1979). Migration patterns and population redistribution. *Regional science and urban economics*, 275-310.
- Romer, P. (1986). Increasing returns and long-run growth. *Journal of Political Economy*, 1002-1037.
- Rossi, D. (1955). *Why families move*. Genroe: Free Press.
- RPB. (2008). *Woon-werk-dynamiek in nederlandse gemeenten*. Rotterdam: NAI Uitgevers.
- Saxian, A. (2009). *The New Argonauts. Regional Advantage in a Global Economy*. Cambridge: Harvard University Press.
- Scoop. (2006). *Jeugdmonitor: Themarapport Wonen en Woonomgeving*. Middelburg: Scoop.
- Scoop. (2009). *Aantrekkelijkheid van zeeland voor jongvolwassenen*. Middelburg: Scoop.
- Scoop. (2012). *Jeugdmonitor Zeeland*. Middelburg: Scoop.

- Scoop. (2014). *Staat van Zeeland 2013: Zeeland in tijden van crisis*. Middelburg: Scoop.
- Scoop. (2015). *Goed Voortgezet: Veranderende stromen in voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs in Zeeland*. Middelburg: Scoop.
- Smith, B., & Olaru, D. (2013). Lifecycle stages and residential location choice in the presence of latent preference heterogeneity. *Environment and Planning*, 2495-2514.
- Tankwijzer. (2015, Juni 3). *Kaart*. Opgehaald van Tankwijzer: www.tankwijzer.nl
- Thünen, T. V. (1826). *Der isolierte staat in beziehung auf landwirtschaft und nationalökonomie*. Hamburg: Perthes.
- Turok, I. (2009). The distinctive city: pitfalls in the pursuit of differential advantage. *Environment and planning*, 13-30.
- Turok, I., & Mykhnenko, V. (2007). The trajectories of European cities 1960-2005. *Elsevier*, 165-182.
- UCR. (2015, Juni 22). *Departments*. Opgehaald van UCR: <http://www.ucr.nl/academic-program/The%20departments/Pages/Science.aspx>
- Vivace. (2015, zomer). Van Zeeuwse babbelaar tot Haags hopje. *Vivace*, pp. 80-81.
- Vivace. (2015, Zomereditie jaargang 16). Van Zeeuwse Babbelaar tot Haags Hopje. *Vivance 'het betere leven in Zeeland'*, p. 80.
- Vocht, A. d. (2013). *Basishandboek SPSS 21 IBM Statistics*. Utrecht: Bijleveld Press.
- Vocht, A. d. (2013). *Statistiek Syllabus. Cursus Statistische Methoden*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Wee, G. v. (1994). *Werklocaties, woonlocaties en woon-werkverkeer*. Bilthoven: Rijksinstituut voor volksgezondheid en milieuhygiene.
- WordItOut. (2015, Juni 21). *Word-Cloud*. Opgehaald van Word It Out: <http://worditout.com/word-cloud/make-a-new-one>
- Zanella, A., Camanho, A., & Dias, T. (2014). The assessment of cities' livability integrating human wellbeing and environmental impact. *Ann Oper Res*, 695-726.
- Zeeuws Planbureau. (2015, Mei 11). *Tabellen*. Opgehaald van Zeeuws Planbureau: <http://www.zeeuwsplanbureau.nl/arbeidsmarkt/tabellen.htm>
- Zeeuwse Arbeidsmarktmonitor. (2014). *Aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt*. Zeeuwse Arbeidsmarktmonitor.

Bijlage 1 - Enquête

Enquête verhuisgedrag oud-scholieren uit Goes

Onderstaande enquête dient ingevuld te worden door oud-scholieren van het Calvijn college, het Goese Lyceum het Ostrea Lyceum, die tussen 2004 en 2010 een HAVO- of VWO-opleiding hebben voltooid.

In de enquête wordt op verschillende plaatsen verwezen naar regio Goes. Regio Goes omvat de volgende vijf Bevelandse gemeenten: Goes, Kapelle, Borsele, Reimerswaal en Noord-Beveland.

Vooropleiding

Onderstaande vragen gaan over uw opleiding op de middelbare school en uw toenmalige woonlocatie.

1. Op welke middelbare school heeft u gezeten?

- Calvijn College
- Goese Lyceum
- Ostrea Lyceum (Of: Buys Ballot College / Sint Willibrordcollege)
- Overige (geef nadere toelichting)

2. Wat is uw hoogst behaalde diploma op de middelbare school?

- HAVO
 - VWO – Atheneum
 - VWO – Gymnasium
 - Overige (geef nadere toelichting)
-

3. In welk jaar heeft u uw HAVO- of VWO-diploma behaald?

.....

4. In welk dorp of in welke stad woonde u tijdens uw middelbare school periode?

Let op: Vul hier de plaats in waar u het grootste gedeelte van uw examenjaar heeft gewoond of woont

.....

Vervolgopleiding

Onderstaande vragen gaan in op uw laatste vervolgstudie na de middelbare school. Kies hier de laatste studie die u heeft afgerond.

Voorbeeld: Indien u eerst een HBO-studie heeft gevolgd, en vervolgens een WO-Master, vul de onderstaande vragen dan in voor uw situatie na het afronden van uw WO Master.

5. Bent u na de middelbare school gaan studeren?

- Ja
- Nee (Ga door naar vraag 12)

6. Wat is de naam en de locatie van uw laatste vervolgstudie? (Bijv. NHTV Breda)

.....

7. Wat is het niveau van uw laatste vervolgstudie?

- MBO
- HBO
- WO – Bachelor
- WO – Master
- Doctoraal
- Overige (geef nadere toelichting)
.....

8. In welke plaats woont of woonde u tijdens het volgen van uw laatste vervolgstudie?

Let op: Vul hier de plaats in waar u het grootste gedeelte van uw studieperiode heeft gewoond of woont

.....

9. In welk jaar heeft u uw laatste vervolgstudie afgerond, of verwacht u deze af te ronden?

- Jaartal
- Ik ben gestopt met de studie

10. Hoe vaak kwam/komt u tijdens uw studieperiode in regio Goes

- Dagelijks, ik woon(de) hier (Ga door naar vraag 12)
- Wekelijks
- Maandelijks
- Een aantal keer per jaar
- Nooit (Ga door naar vraag 12)
- Niet van toepassing (Ga door naar vraag 12)

U heeft bij de vorige vraag aangegeven dat u tijdens uw studieperiode in regio Goes kwam/komt. Onderstaande vraag gaat over de reden om tijdens de studie terug te komen naar regio Goes.

11. Wat was/is de reden om tijdens uw studie terug te keren naar regio Goes? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Contacten met familie
- Contacten met vrienden
- Beoefenen van sport
- Hebben van een bijbaantje
- Uitvoeren van een hobby
- Overige (geef nadere toelichting)
.....

Huidige woonlocatie

Onderstaande vraag gaat over uw huidige woonlocatie.

12. Wat is uw woonlocatie op dit moment?

- Ik woon bij mijn ouders/familie in (Ga door naar vraag 14)
- Ik heb een eigen woning
- Ik woon op een studentenkamer (Ga door naar vraag 14)
- Overige (geef nadere toelichting) (Ga door naar vraag 14)
.....

13. In wat voor soort woning woont u nu?

- Sociale huurwoning
- Huurwoning in de vrije sector
- Koopwoning
- Overig (geef nadere toelichting)
.....

14. Woont u momenteel in regio Goes?

(Let op, hiermee worden de volgende vijf Bevelandse gemeenten bedoeld: Goes, Kapelle, Borsele, Reimerswaal en Noord-Beveland)

- Ja (Ga door naar vraag 17)
- Nee

15. In welke plaats woont u op dit moment?

.....

U heeft aangegeven niet in regio Goes te wonen.

16. Beschrijf in drie woorden wat uw beeld van regio Goes is

-
-
-

(Ga door naar vraag 18)

U heeft aangegeven in regio Goes te wonen.

17. Beschrijf in drie woorden wat uw beeld van uw huidige woonplaats is

-
-
-

De volgende vragen gaan over de aspecten die van belang waren bij de keuze voor uw woonplaats.
 18. Hoe belangrijk zijn onderstaande aspecten geweest bij de keuze voor uw huidige woonplaats?

(De respondent heeft in de online enquête een vakje aan kunnen vinken. Onderstaand zijn deze opties weergegeven in een tabel)

Aspect	Niet belangrijk	Niet echt belangrijk	Neutraal	Een beetje belangrijk	Belangrijk
Nabijheid van familie en/of vrienden					
Werkgelegenheid					
Aantrekkelijke huizenmarkt					
Gewenste locatie opvoeden kinderen					
Aanwezigheid van groen					
Aanwezigheid van diverse voorzieningen					
Veiligheid					
Aanbod vervolgoopleidingen					
Het imago van de woonplaats					
Aantrekkelijke woon-werkafstand/reistijd					
Aantrekkelijke afstand/reistijd tot hobby's en voorzieningen					

19. Heeft u andere redenen, dan hierboven genoemd, om naar deze woonplaats te zijn verhuisd?

- Nee
- Ja, namelijk
.....

20. Over welke aspecten in uw woonomgeving bent u het meest ontevreden?

Zet op nummer 1 het aspect waarover u het meest ontevreden bent, afnemend naar 2 en 3. Indien u geheel tevreden bent over uw woonplaats kunt u deze vraag overslaan.

1.
2.
3.

21. Zijn bovengenoemde aspecten een reden om op korte termijn (drie jaar) te verhuizen?

Indien u geheel tevreden bent over uw woonplaats kunt u deze vraag overslaan.

- Ja
- Nee

Ruimte voor eventuele toelichting

.....

22. Op welke manier bent u momenteel verbonden met regio Goes? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- Ik woon hier (Ga door naar vraag 27)
- Ik werk er
- Mijn familie woont er
- Vrienden van mij wonen er
- Ik sport er
- Ik heb er een bijbaantje
- Ik heb geen binding meer met regio Goes
- Ik voer hier mijn hobby uit
- Overige (geef nadere toelichting)

.....

23. Hoe vaak bent u op dit moment te vinden in regio Goes?

- Dagelijks
- Wekelijks
- Maandelijks
- Een aantal keren per jaar
- Nooit
- Overige (geef nadere toelichting)

.....

24. Verwacht u binnen tien jaar terug te keren naar regio Goes om daar te gaan wonen?

- Ja (Ga door naar vraag 25)
- Nee (Ga door naar vraag 26)
- Misschien (Ga door naar vraag 25)

U heeft aangegeven dat u (misschien) verwacht binnen tien jaar terug te keren naar regio Goes.

25. Wat is de belangrijkste reden dat u terug zou willen komen naar regio Goes?

.....

U heeft aangegeven dat u niet verwacht terug te komen naar regio Goes binnen tien jaar.
26. Wat is de belangrijkste reden dat u niet terug zou willen komen naar regio Goes?

.....

Demografische kenmerken

U bent bijna aan het einde van de vragenlijst. Middels onderstaande vragen wordt er een beeld gevormd van uw persoonlijke en/of huishoudenskenmerken.

27. Wat is uw huidige werksituatie?

- Ik ben arbeidsongeschikt (Ga door naar vraag 30)
- Ik ben werkzoekende (Ga door naar vraag 30)
- Ik ben huismoeder/vader (Ga door naar vraag 30)
- Ik ben student (Ga door naar vraag 30)
- Ik ben werkzaam als (functie)

.....

28. Op welk niveau is uw beroep?

- MBO
- HBO
- WO-Bachelor
- WO-Master
- Overig (geef nadere toelichting)

.....

29. In welke plaats werkt u?

.....

30. Wat is uw geslacht?

- Man
- Vrouw

31. Wat is uw geboortjaar?

.....

32. Tot welk type huishouden behoort uw huishouden?

- Tweepersoonshuishouden zonder kinderen
- Tweepersoonshuishouden met kinderen
- Eenpersoonshuishouden zonder kinderen
- Eenpersoonshuishouden met kinderen
- Inwonend bij ouders
- Overig (geef nadere toelichting)

.....

33. Kunt u aangeven in welke klasse uw persoonlijk bruto inkomen per jaar valt?

- Niet van toepassing
- Geen inkomen
- Tot € 20.000
- € 20.000 tot € 30.000
- € 30.000 tot € 40.000
- € 40.000 tot € 50.000
- € 50.000 tot € 60.000
- meer dan € 60.000

Afsluiting

34. Indien u kans wilt maken op het nieuwe album van Racoon, vul dan onderstaand uw e-mailadres in:

.....

35. Wenst u een samenvatting van de belangrijkste resultaten van de enquête te ontvangen?

Deze resultaten worden verstuurd naar het e-mailadres dat u bij de vorige vraag heeft kunnen invullen.

- Ja
- Nee

36. Onderstaand is ruimte voor eventuele opmerkingen of suggesties.

.....

Hartelijk dank voor uw medewerking! Indien u aangegeven heeft een samenvatting van de belangrijkste resultaten wenst te ontvangen, nemen wij t.z.t. contact met u op.

Na de sluiting van de enquête op 26 mei 2015 wordt er bekend gemaakt wie de winnaars van het nieuwe album van Racoon zijn. Over de uitslag van de verloting wordt niet gecorrespondeerd. Indien u nog vragen of opmerkingen heeft betreffende het onderzoek, kunt u mailen naar verhuisgedrag@goes.nl.

Door op de knop 'gereed' te klikken verzend u uw enquête.

Bijlage 2 - Hypothese 1 tot en met 3

Onderstaand zijn de tabellen weergegeven uit de verschillende toetsen. Hypothese 1 tot en met 3 zijn uitgevoerd aan de hand van drie analyses.

Analyse 1

Tabel 41 Cases in de toetsing

Case Processing Summary			
Unweighted Cases ^a		N	Percent
Selected Cases	Included in Analysis	830	90,9
	Missing Cases	83	9,1
	Total	913	100,0
Unselected Cases		0	0,0
Total		913	100,0

a. If weight is in effect, see classification table for the total number of cases.

Tabel 42 Codering afhankelijke variabele

Dependent Variable Encoding	
Original Value	Internal Value
Ja	0
Nee	1

Tabel 43 Classificatie tabel - Stap 0

Classification Table ^{a,b}					
Observed			Predicted		
			Woont u momenteel in regio Goes?		Percentage Correct
			Ja	Nee	
Step 0	Woont u momenteel in regio Goes?	Ja	0	267	0,0
		Nee	0	563	100,0
	Overall Percentage				

a. Constant is included in the model.

b. The cut value is ,500

Tabel 44 Model coëfficiënten

Omnibus Tests of Model Coefficients				
		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	476,846	14	,000
	Block	476,846	14	,000
	Model	476,846	14	,000

Tabel 45 Samenvatting model - Stap 1

Model Summary			
Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	565,857 ^a	,437	,611
a. Estimation terminated at iteration number 20 because maximum iterations has been reached. Final solution cannot be found.			

Tabel 46 Test Hosmer en Lemeshow

Hosmer and Lemeshow Test			
Step	Chi-square	df	Sig.
1	6,704	8	,569

Tabel 47 Classificatie model - Stap 1

Classification Table ^a					
Observed			Predicted		
			Woont u momenteel in regio Goes?		Percentage Correct
			Ja	Nee	
Step 1	Woont u momenteel in regio Goes?	Ja	203	64	76,0
		Nee	52	511	90,8
Overall Percentage					86,0
a. The cut value is ,500					

Analyse 2

Tabel 48 Cases in de toetsing

Case Processing Summary			
Unweighted Cases ^a		N	Percent
Selected Cases	Included in Analysis	841	92,1
	Missing Cases	72	7,9
	Total	913	100,0
Unselected Cases		0	0,0
Total		913	100,0

a. If weight is in effect, see classification table for the total number of cases.

Tabel 49 Codering afhankelijke variabele

Dependent Variable Encoding	
Original Value	Internal Value
Ja	0
Nee	1

Tabel 50 Classificatie tabel - Stap 0

Classification Table ^{a,b}					
Observed			Predicted		
			Woont u momenteel in regio Goes?		Percentage Correct
			Ja	Nee	
Step 0	Woont u momenteel in regio Goes	Ja	0	276	0,0
		Nee	0	565	100,0
	Overall Percentage				67,2

a. Constant is included in the model.

b. The cut value is ,500

Tabel 51 Model Coëfficiënten

Omnibus Tests of Model Coefficients				
		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	226,283	5	,000
	Block	226,283	5	,000
	Model	226,283	5	,000

Tabel 52 Samenvatting model - Stap 1

Model Summary			
Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	838,226 ^a	,236	,329
a. Estimation terminated at iteration number 5 because parameter estimates changed by less than ,001.			

Tabel 53 Test Hosmer en Lemeshow

Hosmer and Lemeshow Test			
Step	Chi-square	df	Sig.
1	,000	3	1,000

Tabel 54 Classificatietabel - Stap 1

Classification Table ^a					
Observed			Predicted		
			Woont u momenteel in regio Goes?		Percentage Correct
			Ja	Nee	
Step 1	Woont u momenteel in regio Goes?	Ja	115	161	41,7
		Nee	27	538	95,2
		Overall Percentage			77,6
a. The cut value is ,500					

Analyse 3

Tabel 55 Cases in de toetsing

Case Processing Summary			
Unweighted Cases ^a		N	Percent
Selected Cases	Included in Analysis	878	96,2
	Missing Cases	35	3,8
	Total	913	100,0
Unselected Cases		0	0,0
Total		913	100,0
a. If weight is in effect, see classification table for the total number of cases.			

Tabel 56 Codering afhankelijke variabele

Dependent Variable Encoding	
Original Value	Internal Value
Ja	0
Nee	1

Tabel 57 Classificatie tabel - Stap 0

Classification Table ^{a,b}					
Observed			Predicted		Percentage Correct
			Ja	Nee	
Step 0	Woont u momenteel in regio Goes?	Ja	0	280	
		Nee	0	598	100,0
	Overall Percentage				68,1
a. Constant is included in the model.					
b. The cut value is ,500					

Tabel 58 Model coëfficiënten

Omnibus Tests of Model Coefficients				
		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	336,030	5	,000
	Block	336,030	5	,000
	Model	336,030	5	,000

Tabel 59 Model samenvatting - Stap 1

Model Summary			
Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	763,301 ^a	,318	,445
a. Estimation terminated at iteration number 20 because maximum iterations has been reached. Final solution cannot be found.			

Tabel 60 Test Hosmer en Lemeshow

Hosmer and Lemeshow Test			
Step	Chi-square	df	Sig.
1	,000	3	1,000

Tabel 61 Classificatie tabel - Stap 1

Classification Table ^a					
Observed			Predicted		
			Woont u momenteel in regio Goes?		Percentage Correct
			Ja	Nee	
Step 1	Woont u momenteel in regio Goes?	Ja	124	156	44,3
		Nee	24	574	96,0
	Overall Percentage				79,5
a. The cut value is ,500					

Bijlage 3 - Hypothese 4 en 5

Onderstaand zijn allereerst de kruistabellen van de beschrijvende analyse weergegeven, en vervolgens de tabellen uit de toetsing.

Kruistabellen

Tabel 62 Nabijheid familie en/of vrienden * Woonachtig in regio Goes

Nabijheid van familie en/of vrienden * Woont u momenteel in regio Goes? Crosstabulation					
			Woont u momenteel in regio Goes?		Total
			Ja	Nee	
Nabijheid van familie en/of vrienden	Niet belangrijk	Count	7	139	146
		%	2,5%	23,8%	16,8%
	Niet echt belangrijk	Count	4	73	77
		%	1,4%	12,5%	8,9%
	Neutraal	Count	36	142	178
		%	12,7%	24,3%	20,5%
	Een beetje belangrijk	Count	77	111	188
		%	27,1%	19,0%	21,7%
	Belangrijk	Count	160	119	279
		%	56,3%	20,4%	32,1%
Total		Count	284	584	868
		%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabel 63 Werkgelegenheid * Woonachtig in regio Goes

Werkgelegenheid * Woont u momenteel in regio Goes? Crosstabulation					
			Woont u momenteel in regio Goes?		Total
			Ja	Nee	
Werkgelegenheid	Niet belangrijk	Count	29	68	97
		%	10,2%	11,6%	11,2%
	Niet echt belangrijk	Count	23	17	40
		%	8,1%	2,9%	4,6%
	Neutraal	Count	85	67	152
		%	29,9%	11,5%	17,5%
	Een beetje belangrijk	Count	71	149	220
		%	25,0%	25,5%	25,3%
	Belangrijk	Count	76	284	360
		%	26,8%	48,5%	41,4%
Total		Count	284	585	869
		%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabel 64 Huizenmarkt * Woont u momenteel in regio Goes

Huizenmarkt * Woont u momenteel in regio Goes? Crosstabulation					
			Woont u momenteel in regio Goes?		Total
			Ja	Nee	
Huizenmarkt	Niet belangrijk	Count	37	152	189
		%	13,0%	26,0%	21,8%
	Niet echt belangrijk	Count	25	78	103
		%	8,8%	13,4%	11,9%
	Neutraal	Count	97	184	281
		%	34,2%	31,5%	32,4%
	Een beetje belangrijk	Count	81	109	190
		%	28,5%	18,7%	21,9%
	Belangrijk	Count	44	61	105
		%	15,5%	10,4%	12,1%
Total		Count	284	584	868
		%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabel 65 Gewenste locatie opvoeden kinderen * Woont u momenteel in regio Goes

Gewenste locatie opvoeden kinderen * Woont u momenteel in regio Goes? Crosstabulation					
			Woont u momenteel in regio Goes?		Total
			Ja	Nee	
Gewenste locatie opvoeden kinderen	Niet belangrijk	Count	58	268	326
		%	20,6%	45,9%	37,6%
	Niet echt belangrijk	Count	10	64	74
		%	3,5%	11,0%	8,5%
	Neutraal	Count	63	130	193
		%	22,3%	22,3%	22,3%
	Een beetje belangrijk	Count	93	78	171
		%	33,0%	13,4%	19,7%
	Belangrijk	Count	58	44	102
		%	20,6%	7,5%	11,8%
Total		Count	282	584	866
		%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabel 66 Aanwezigheid van groen * Woonachtig in regio Goes

Aanwezigheid van groen * Woont u momenteel in regio Goes? Crosstabulation						
			Woont u momenteel in regio Goes?		Total	
			Ja	Nee		
Aanwezigheid van groen	Niet belangrijk	Count	30	137	167	
		%	10,6%	23,4%	19,2%	
	Niet echt belangrijk	Count	17	98	115	
		%	6,0%	16,7%	13,2%	
	Neutraal	Count	66	154	220	
		%	23,4%	26,3%	25,3%	
	Een beetje belangrijk	Count	105	137	242	
		%	37,2%	23,4%	27,9%	
	Belangrijk	Count	64	60	124	
		%	22,7%	10,2%	14,3%	
	Total		Count	282	586	868
			%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabel 67 Aanwezigheid verschillende voorzieningen * Woonachtig in regio Goes

Aanwezigheid verschillende voorzieningen * Woont u momenteel in regio Goes? Crosstabulation						
			Woont u momenteel in regio Goes?		Total	
			Ja	Nee		
Aanwezigheid verschillende voorzieningen	Niet belangrijk	Count	20	43	63	
		%	7,1%	7,4%	7,3%	
	Niet echt belangrijk	Count	22	18	40	
		%	7,8%	3,1%	4,6%	
	Neutraal	Count	52	73	125	
		%	18,4%	12,5%	14,4%	
	Een beetje belangrijk	Count	103	230	333	
		%	36,4%	39,4%	38,4%	
	Belangrijk	Count	86	220	306	
		%	30,4%	37,7%	35,3%	
	Total		Count	283	584	867
			%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabel 68 Veiligheid * Woonachtig in regio Goes

Veiligheid * Woont u momenteel in regio Goes? Crosstabulation					
			Woont u momenteel in regio Goes?		Total
			Ja	Nee	
Veiligheid	Niet belangrijk	Count	19	81	100
		%	6,7%	13,8%	11,5%
	Niet echt belangrijk	Count	14	76	90
		%	5,0%	13,0%	10,4%
	Neutraal	Count	60	195	255
		%	21,3%	33,3%	29,4%
	Een beetje belangrijk	Count	114	176	290
		%	40,4%	30,1%	33,4%
	Belangrijk	Count	75	57	132
		%	26,6%	9,7%	15,2%
Total		Count	282	585	867
		%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabel 69 Aanbod vervolgoopleidingen * Woonachtig in regio Goes

Aanbod vervolgoopleidingen * Woont u momenteel in regio Goes? Crosstabulation					
			Woont u momenteel in regio Goes?		Total
			Ja	Nee	
Aanbod vervolgoopleidingen	Niet belangrijk	Count	111	140	251
		%	39,4%	24,0%	29,0%
	Niet echt belangrijk	Count	56	60	116
		%	19,9%	10,3%	13,4%
	Neutraal	Count	95	83	178
		%	33,7%	14,2%	20,6%
	Een beetje belangrijk	Count	14	113	127
		%	5,0%	19,3%	14,7%
	Belangrijk	Count	6	188	194
		%	2,1%	32,2%	22,4%
Total		Count	282	584	866
		%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabel 70 Imago * Woonachtig in regio Goes

Het imago van de woonplaats * Woont u momenteel in regio Goes? Crosstabulation					
			Woont u momenteel in regio Goes?		Total
			Ja	Nee	
Het imago van de woonplaats	Niet belangrijk	Count	36	97	133
		%	12,9%	16,6%	15,4%
	Niet echt belangrijk	Count	27	65	92
		%	9,6%	11,1%	10,6%
	Neutraal	Count	99	176	275
		%	35,4%	30,1%	31,8%
	Een beetje belangrijk	Count	90	177	267
		%	32,1%	30,3%	30,9%
	Belangrijk	Count	28	69	97
		%	10,0%	11,8%	11,2%
Total		Count	280	584	864
		%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabel 71 Aantrekkelijke woon-werkafstand/reistijd * Woonachtig in regio Goes

Aantrekkelijke woon-werkafstand/reistijd * Woont u momenteel in regio Goes? Crosstabulation					
			Woont u momenteel in regio Goes?		Total
			Ja	Nee	
Aantrekkelijke woon-werkafstand/reistijd	Niet belangrijk	Count	18	26	44
		%	6,4%	4,4%	5,1%
	Niet echt belangrijk	Count	13	18	31
		%	4,6%	3,1%	3,6%
	Neutraal	Count	50	60	110
		%	17,7%	10,3%	12,7%
	Een beetje belangrijk	Count	112	175	287
		%	39,7%	29,9%	33,1%
	Belangrijk	Count	89	306	395
		%	31,6%	52,3%	45,6%
Total		Count	282	585	867
		%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabel 72 Aantrekkelijke afstand/reistijd tot hobby's en voorzieningen * Woonachtig in regio Goes

			Woont u momenteel in regio Goes?		Total	
			Ja	Nee		
Aantrekkelijke afstand/reistijd tot hobby's en voorzieningen	Niet belangrijk	Count	18	51	69	
		%	6,4%	8,7%	8,0%	
	Niet echt belangrijk	Count	13	35	48	
		%	4,6%	6,0%	5,5%	
	Neutraal	Count	75	105	180	
		%	26,5%	18,0%	20,8%	
	Een beetje belangrijk	Count	117	207	324	
		%	41,3%	35,4%	37,4%	
	Belangrijk	Count	60	186	246	
		%	21,2%	31,8%	28,4%	
	Total		Count	283	584	867
			%	100,0%	100,0%	100,0%

Reliability analyse

Tabel 73 Statistieken Reliability toets

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,741	11

Tabel 74 Statistieken per item

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Werkgelegenheid	33,02	48,925	,313	,732
Aantrekkelijke woon-werkafstand/reistijd	32,74	49,422	,381	,724
Nabijheid van familie en/of vrienden	33,41	50,223	,203	,750
Huizenmarkt	33,93	45,915	,503	,706
Gewenste locatie opvoeden kinderen	34,25	45,524	,451	,713
Aanwezigheid van groen	33,80	45,568	,510	,705
Aanwezigheid verschillende voorzieningen	32,94	46,869	,519	,706
Veiligheid	33,54	45,373	,604	,695
Aanbod vervolgoopleidingen	33,96	53,841	,012	,779
Het imago van de woonplaats	33,71	47,696	,438	,716
Aantrekkelijke afstand/reistijd tot hobby's en voorzieningen	33,12	46,998	,503	,708

Reliability Factor 1

Tabel 75 Samenvatting cases in toets

Case Processing Summary			
		N	%
Cases	Valid	858	94,0
	Excluded ^a	55	6,0
	Total	913	100,0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Tabel 76 Statistieken toets

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,785	5

Reliability factor 2

Tabel 77 Samenvatting cases in toets

Case Processing Summary			
		N	%
Cases	Valid	857	93,9
	Excluded ^a	56	6,1
	Total	913	100,0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Tabel 78 Statistieken toets

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,636	4

Reliability factor 3

Tabel 79 Samenvatting cases in toets

Case Processing Summary			
		N	%
Cases	Valid	866	94,9
	Excluded ^a	47	5,1
	Total	913	100,0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Tabel 80 Statistieken toets

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,594	2

Factor analyse

Tabel 81 Beschrijvende statistieken

Descriptive Statistics			
	Mean	Std. Deviation	Analysis N
Nabijheid van familie en/of vrienden	3,43	1,439	846
Werkgelegenheid	3,82	1,318	846
Huizenmarkt	2,91	1,296	846
Gewenste locatie opvoeden kinderen	2,60	1,449	846
Aanwezigheid van groen	3,04	1,325	846
Aanwezigheid verschillende voorzieningen	3,90	1,157	846
Veiligheid	3,31	1,187	846
Aanbod vervolgopleidingen	2,88	1,523	846
Het imago van de woonplaats	3,13	1,205	846
Aantrekkelijke woon-werkafstand/reistijd	4,10	1,089	846
Aantrekkelijke afstand/reistijd tot hobby's en voorzieningen	3,72	1,169	846

Tabel 82 Test KMO en Bartlett

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,805
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	2526,473
	df	55
	Sig.	0,000

Tabel 83 Gemeenschappelijkheid variabelen

Communalities		
	Initial	Extraction
Nabijheid van familie en/of vrienden	,264	,298
Werkgelegenheid	,250	,428
Huizenmarkt	,354	,382
Gewenste locatie opvoeden kinderen	,479	,603
Aanwezigheid van groen	,453	,528
Aanwezigheid verschillende voorzieningen	,345	,434
Veiligheid	,473	,587
Aanbod vervolgopleidingen	,262	,409
Het imago van de woonplaats	,267	,366
Aantrekkelijke woon-werkafstand/reistijd	,335	,507
Aantrekkelijke afstand/reistijd tot hobby's en voorzieningen	,365	,447
Extraction Method: Principal Axis Factoring.		

Tabel 84 Verklaarde totale variantie

Total Variance Explained									
Factor	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	3,481	31,648	31,648	2,964	26,949	26,949	2,313	21,030	21,030
2	2,035	18,503	50,151	1,484	13,494	40,443	1,505	13,683	34,713
3	1,108	10,070	60,221	,542	4,924	45,368	1,172	10,655	45,368
4	,798	7,258	67,479						
5	,661	6,007	73,486						
6	,599	5,443	78,929						
7	,579	5,267	84,196						
8	,522	4,750	88,946						
9	,441	4,010	92,955						
10	,412	3,744	96,699						
11	,363	3,301	100,000						
Extraction Method: Principal Axis Factoring.									

Tabel 85 Factor Matrix

Factor Matrix ^a			
	Factor		
	1	2	3
Nabijheid van familie en/of vrienden	,347	-,422	,008
Werkgelegenheid	,380	,277	-,456
Huizenmarkt	,587	-,132	-,140
Gewenste locatie opvoeden kinderen	,628	-,457	-,009
Aanwezigheid van groen	,655	-,315	,019
Aanwezigheid verschillende voorzieningen	,555	,329	,131
Veiligheid	,724	-,169	,183
Aanbod vervolgoedingen	,039	,574	,278
Het imago van de woonplaats	,468	,245	,296
Aantrekkelijke woon-werkafstand/reistijd	,428	,477	-,310
Aantrekkelijke afstand/reistijd tot hobby's en voorzieningen	,544	,387	,043
Extraction Method: Principal Axis Factoring.			
a. 3 factors extracted. 11 iterations required.			

Tabel 86 Geroteerde Factor Matrix

Rotated Factor Matrix ^a			
	Factor		
	1	2	3
Nabijheid van familie en/of vrienden	,539	-,068	-,051
Werkgelegenheid	,092	,075	,644
Huizenmarkt	,524	,134	,298
Gewenste locatie opvoeden kinderen	,773	,043	,064
Aanwezigheid van groen	,699	,159	,120
Aanwezigheid verschillende voorzieningen	,200	,560	,283
Veiligheid	,658	,383	,086
Aanbod vervolgopleidingen	-,346	,535	,060
Het imago van de woonplaats	,194	,568	,077
Aantrekkelijke woon-werkafstand/reistijd	-,002	,310	,642
Aantrekkelijke afstand/reistijd tot hobby's en voorzieningen	,151	,534	,373
Extraction Method: Principal Axis Factoring. Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.			
a. Rotation converged in 4 iterations.			

Tabel 87 Getransformeerde Factors

Factor Transformation Matrix			
Factor	1	2	3
1	,749	,510	,424
2	-,663	,594	,455
3	,020	,622	-,783
Extraction Method: Principal Axis Factoring. Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.			

Logistische regressie

Tabel 88 Variabelen in de toets

Case Processing Summary			
Unweighted Cases ^a		N	Percent
Selected Cases	Included in Analysis	846	92,7
	Missing Cases	67	7,3
	Total	913	100,0
Unselected Cases		0	0,0
Total		913	100,0

a. If weight is in effect, see classification table for the total number of cases.

Tabel 89 Codering afhankelijke variabele

Dependent Variable Encoding	
Original Value	Internal Value
Ja	0
Nee	1

Tabel 90 Classificatie tabel - Stap 0

Classification Table ^{a,b}					
Observed			Predicted		
			Woont u momenteel in regio Goes?		Percentage Correct
			Ja	Nee	
Step 0	Woont u momenteel in regio Goes?	Ja	0	273	0,0
		Nee	0	573	100,0
	Overall Percentage				67,7

a. Constant is included in the model.

b. The cut value is ,500

Tabel 91 Model Coëfficiënten

Omnibus Tests of Model Coefficients				
		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	260,437	3	,000
	Block	260,437	3	,000
	Model	260,437	3	,000

Tabel 92 Samenvatting model

Model Summary			
Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	803,635 ^a	,265	,370
a. Estimation terminated at iteration number 5 because parameter estimates changed by less than ,001.			

Tabel 93 Test Hosmer en Lemeshow

Hosmer and Lemeshow Test			
Step	Chi-square	df	Sig.
1	17,909	8	,022

Tabel 94 Classificatie tabel - Stap 1

Classification Table ^a					
Observed			Predicted		
			Woont u momenteel in regio Goes?		Percentage Correct
			Ja	Nee	
Step 1	Woont u momenteel in regio Goes?	Ja	144	129	52,7
		Nee	79	494	86,2
	Overall Percentage				75,4
a. The cut value is ,500					

Bijlage 4 - Hypothese 6

Tabel 95 Chi-kwadraattoets

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	42,939 ^a	8	,000
Likelihood Ratio	48,487	8	,000
Linear-by-Linear Association	29,627	1	,000
N of Valid Cases	486		
a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6,26.			

Tabel 96 Maten voor de sterkte van het verband

Symmetric Measures			
		Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,297	,000
	Cramer's V	,210	,000
N of Valid Cases		486	
a. Not assuming the null hypothesis.			
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.			